

**ISO-BRITANNIAN PARLAMENTIN POLIITTINEN
KESKUSTELU SUOMESTA JA SEN OSALLISUUDESTA
TOISEEN MAAILMANSOTAAN 1937-1947**

Hanna Kiesiläinen
Maisterintutkielma
Yleinen historia
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2020

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Historian ja etnologian laitos
Tekijä Hanna Kaarina Kiesiläinen	
Työn nimi Iso-Britannian parlamentin poliittinen keskustelu Suomesta ja sen osallisuudesta toiseen maailmansotaan 1937-1947	
Oppiaine Yleinen historia	Työn laji Maisterintutkielma
Aika 5.6.2020	Sivumäärä 114
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän pro gradu -tutkielman päämääränä on tarkastella Iso-Britannian parlamentin poliittista keskustelua Suomesta ja sen osallisuudesta toiseen maailmansotaan. Pääasiallisena alkuperäislähteenä toimivat Britannian parlamenttikeskustelut, jotka löytyvät sähköisesti Hansard-arkistointijärjestelmästä. Tutkimus vertailee erityisesti talvisodan ja jatkosodan aikaista argumentaatiota ja huomioi myös muutaman vuoden ennen sotaa sekä sen jälkeen. Aikarajaus päättyy Pariisiin rauhaan helmikuussa 1947, sillä tämä luo loogisen päätöksen käsitellyille teemoille.</p> <p>Tutkielma keskittyy vastaamaan erityisesti neljään eri tutkimuskysymykseen: Kuinka Iso-Britannian sodan aikainen parlamentti suhtautui Suomen osallisuuteen toiseen maailmansotaan? Minkälaiset argumentit ja diskurssit nousevat esiin? Muuttuiko argumentaatio siirryttäessä talvisodasta jatkosotaan? Mistä mahdolliset muutokset johtuivat? Keskeisenä tutkimuksessa on Britannian parlamentin keskustelun argumentaation analysoiminen sekä pohdinta siitä, kuinka sodan eri kontekstit ja kunkin puhujan taustat vaikuttivat Suomen suhtautumiseen. Keskeisenä metodina hyödynnetään diskurssianalyysiä, joka toimii oivallisena pohjana tehdyille analyyseille.</p> <p>Diskurssianalyysin metodeja käyttäen parlamentin keskusteluista voidaan havaita erityisesti neljä eri suhtautumismuotoa eli diskurssia. Nämä neljä muotoa ovat myötätuntoinen, sankarillinen, käytännöllinen ja kriittinen diskurssi. Näiden neljän diskurssin voidaan havaita ilmenevän koko tarkastellulla ajanjaksolla, mutta kuitenkin muokkaantuen palvelemaan ympäröivää kontekstia. Diskurssien voidaan havaita toimivan myös yhteistyössä toisten diskurssien kanssa, jolloin ne voivat osaltaan täydentää toista toistaan. Esimerkiksi talvisodan aikaan myötätuntoisen diskurssin ilmeneminen oli erittäin yleistä. Suomen ongelmallista sotaa kohtaan osoitettiin muodollista sympatiaa. Keskeistä oli hyvän moraalien ja diplomaattisen kielen osoittaminen. Kuitenkin myötätuntoisten ilmausten taustalla vaikuttivat usein erityisesti käytännölliset diskurssit. Suomen avustusta suunniteltaessa, myötätunnosta huolimatta, pyrittiin ensisijaisesti ajamaan oman maan etuja ja tavoitteita. Diskurssien taustalla vaikutti usein laajempi konteksti sekä hyödyn ja riskin välillä punnitseminen.</p> <p>Tutkimuksen tuloksena voidaan havaita, että neljä keskusteluista muodostettua diskurssia säilyivät mukana parlamentin keskusteluissa koko aikarajauksen aikana. Tutkimuksessa voidaan havaita, että erityisesti talvisodan aikana vahvistuneet diskurssit siirtyivät myös jatkosodan aikaiseen keskusteluun. Diskurssien painoarvo, olennaisuus sekä yleisyys saattoivat kuitenkin vaihdella. Britannian Suomeen asennoituminen säilyi pääasiallisesti myönteisenä, vaikka Suomi toimi maan vihollisena jatkosodan aikaan. Diskurssien taustalla vaikuttivat vahvasti ajan ympäröivä konteksti sekä puhujien omat taustat. Erityisesti puoluetustat ja ideologiset suuntaukset vaikuttivat puhujien näkemyksiin Suomesta. Parlamentti oli varsin jakautunut erityisesti Neuvostoliittoon liittyvien näkemysten suhteen. Se, kuinka puhuja näki Neuvostoliiton toiminnan, vaikutti osaltaan hänen asenteisiinsa Suomea kohtaan. Talvisodan aikana Suomeen liittyvä keskustelu ja kiinnostus kasvoivat huomattavasti, mutta tästä huolimatta Suomi pysyi varsin pienenä tekijänä Britannian kannalta.</p>	
Asiasanat: toinen maailmansota, Iso-Britannian parlamentti, diskurssianalyysi, talvisota, jatkosota	
Säilytyspaikka Historian ja etnologian laitos	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	1
1.1. Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymykset	1
1.2. Aikaisempi tutkimus	3
1.3. Metodi ja lähestymistapa.....	5
1.4. Alkuperäislähteet ja niiden luonne.....	7
1.5. Tutkimuksen rakenne.....	9
2. TUTKIMUKSEN TAUSTOITUS.....	12
2.1. Iso-Britannia ja Suomi toisessa maailmansodassa.....	12
2.2. Iso-Britannian parlamentti ja sisäpoliittinen tilanne	18
3. SOTAA EDELTÄVÄ AIKA 1937-1938	24
4. TALVISOTA 1939-1940	34
5. JATKOSOTA 1941-1944.....	60
6. SOTIEN JÄLKEINEN AIKA 1945-1947.....	81
7. PÄÄTÄNTÖ.....	103
8. LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS.....	112
8.1. Alkuperäislähteet:.....	112
8.2. Tutkimuskirjallisuus:.....	112

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymykset

Tämä pro gradu -tutkielma tarkastelee Iso-Britannian parlamentin poliittista keskustelua, argumentaatiota ja suhtautumista Suomen osallisuuteen toiseen maailmansotaan. Tutkielma keskittyy pääasiallisesti Iso-Britannian poliittisten päättäjien julkisessa tilassa tapahtuneeseen keskusteluun. Tämän vuoksi työ tarkastelee ainoastaan itse parlamentin eli sekä House of Commons että House of Lords istunnoissa käytyä poliittista keskustelua ja argumentaatiota. Tarkoituksena ei ole perehtyä suljettujen ovien takana¹ käytyyn poliittiseen keskusteluun, vaan keskiössä on julkinen keskustelu Suomen tilanteesta toisen maailmansodan aikana. Rajaus pelkkään julkiseen keskusteluun perustuu sekä aineiston saatavuuteen että aikaisemman tutkimuksen keskittymiseen pääasiallisesti lehdistöön ja diplomaattilähteisiin. Tämä tuo osittain tuoreita tutkimusnäkökulmia aiheeseen. Tutkimukselle keskeistä on siis juuri parlamentin yleinen, julkinen näkemys ja keskustelu Suomesta toisessa maailmansodassa.

Pro gradu -tutkielman tavoitteena on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Kuinka Iso-Britannian sodan aikainen parlamentti suhtautui Suomen osallisuuteen toisessa maailmansodassa?
- Minkälaiset argumentit ja diskurssit nousivat esiin?
- Muuttuiko argumentaatio siirryttäessä talvisodasta jatkostaan?
- Mistä mahdolliset muutokset johtuivat?

Tarkoituksena on tutkia, kuinka Suomesta puhuttiin, miten sen puolesta tai vastaan argumentoitiin ja kuinka tämä poliittinen keskustelu kehittyi. Aikarajaus rajoittuu vuosien 1937-1947 välille, sillä tämä ajanjakso sisältää tutkimukselle keskeisimmät teemat sekä sen taustoituksen ja seurausten tarkastelun. Rajaus sisältää sekä talvisodan että jatkosodan, kuitenkin huomioiden myös muutaman vuoden ennen ja jälkeen kyseisten konfliktien keskiötä. Ajanjakso päättyy Pariisin rauhaan 1947, sillä kyseinen rauhanneuvottelu luo loogisen päätepisteen teemojen tarkasteluun. Toinen maailmansota sai kuitenkin virallisen päätöksensä rauhanneuvotteluita käsitellessä. Varsinaiseen sota edeltävään ja jälkeiseen aikaan tutkimus ei tule keskittymään syvällisesti, vaan keskeiseksi nousee talvi- ja jatkosodan aikaisen poliittisen keskustelun vertailu. Aineistolla,

---

¹ Tällä tarkoitan lähinnä siis ei julkisessa tilassa käytyä keskustelua. Keskustelua, josta voi löytyä jotain dokumentaatiota, mutta joka ei tapahdu kaikille näkyvässä julkisessa tilassa.

tutkimuksen keskiöllä ja metodilla tämä pro gradu -työ pyrkii myös erottautumaan aikaisemmasta tutkimuksesta.

Mielenkiintoista tutkimuksen kannalta on varsinkin muutos talvisodan uhri-asetelmasta jatkosodan hyökkääjän asemaan. Talvisodassa Neuvostoliitto hyökkäsi neutraalin Suomen kimppuun, mikä herätti myötätuntoa muualla Euroopassa. Kuitenkin jatkosodassa Suomi oli taas hyökkäämässä Iso-Britannian liittolaisen kimppuun. Mielenkiintoista on, kuinka keskustelu muuttui siirryttäessä sodan konfliktista toiseen. Voidaan olettaa, että Suomeen liittyvä keskustelu ja argumentaatio erosivat joissain määrin kyseisillä ajanjaksoilla. Tämä luo kiinnostavan lähtökohdan sodan konfliktien vertailuun.

Tutkielmalle tärkeää on Iso-Britannian parlamentin poliittisten keskusteluiden tarkka, järjestelmällinen analysoiminen. Työ tarkastelee, kuinka Suomesta puhuttiin julkisessa poliittisessa keskustelussa ja mihin asioihin siinä erityisesti kiinnitettiin huomiota. Keskeistä on myös analysoida esitettyjä eri argumentteja, niiden olemusta ja sitä, mitä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia niillä on muihin esitettyihin mielipiteisiin verrattuna. Tutkimuksen keskiössä on varsinkin se, kuinka poliittisen keskustelun sisältö ja tarkastelu muokkaantui rajaamalla ajanjaksolla. On oletettavaa, että talvisodan aikana esitetyt mielipiteet ja kuva Suomesta erovat jossain määrin jatkosodan aikaisesta. Tärkeää on huomioida, mihin sävyyn ja minkä vuoksi Suomesta puhuttiin tietyllä tavalla. Mielipiteiden taustalla vaikuttava konteksti on huomioitava analysoidessa parlamentin argumentaatiota.

Tutkittaessa parlamentin keskusteluja tulee huomioida jossain määrin puolueiden ja itse puhujien poliittiset taustat ja tavoitteet, jotka vaikuttivat heidän tapansa puhua ja perustella argumentaationsa. Lisäksi on tärkeää sisäistää Iso-Britannian omat tavoitteet ja ihanteet niin poliittisessa elämässä kuin sotarintamalla. Tutkimus pyrkii alkuperäislähteitä analysoidessa tarkastelemaan myös sodan tilannetta laajemmin ja sen vaikutusta käytyyn keskusteluun. Aihetta tarkasteltaessa on huomioitava, millainen merkitys Suomella ja sen tilanteella oli Iso-Britannialle ja muulle Euroopalle. Suomen aseman olennaisuus tai epäolennaisuus voivatkin osittain selittää myös käydyn keskustelun ja siitä seuranneen mahdollisen toiminnan luonnetta. Iso-Britannian julkinen keskustelu heijasti poliittisia mielipiteitä myös suhteessa muihin ja sai vaikutusta suhtautumiseensa muualta Euroopasta. 1930- ja 1940- lukujen maailma konflikteineen oli monella tapaa varsin levoton, minkä vuoksi jokaista toimintaa poliittisessa tilassa tuli harkita huolella.

1.2. Aikaisempi tutkimus

Toinen maailmansota ja sitä ympäröineet konfliktit ovat olleet varsin suosittuja aiheita niin tavallisen kansan kuin tutkimuksen tekijöiden keskuudessa. Myös Suomen ja Iso-Britannian osallisuutta toisessa maailmansodassa on tutkittu varsin laajasti. Aihetta on tutkittu joissain määrin niin kokonaisissa tutkimuksissa kuin osana artikkelikokoelmia. Teemoja ja tutkimuksen keskiötä on ohitettu läheltä, mutta vastaavaa tutkimusta ei ole löytynyt - tutkimusta, joka keskittyisi kokonaisuudessaan analysoimaan Iso-Britannian parlamentin poliittista keskustelua Suomen osallisuudesta toisen maailmansotaan ja joka erityisesti vertailisi talvi- ja jatkosotaa. Vaikka aihetta ja sen ympäristöä on tutkittu varsin kattavasti, on tutkielmalla silti merkityksensä. Jokainen uusi tutkimus tuo tutkijan oman näkemyksen käsiteltyyn aiheeseen, mikä osaltaan rikastuttaa tiedemaailmaa. Tärkeää on huomioida vuorovaikutus muun tiedeyhteisön kanssa.

Tutkielma pyrkii erottautumaan muiden tutkimusten joukosta kysymysten asettelulla ja käytetyllä metodilla, diskurssianalyysillä. Poliittista keskustelua analysoivissa tutkimuksissa on ollut tyypillistä myös hyödyntää diskurssianalyysin periaatteita. Tämän vuoksi oma tutkielmani pyrkii erottautumaan joukosta luokittelemalla aineiston löydökset omiin diskursseihin. Keskiössä on diskurssien yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien vertailu tutkimuksen eri ajanjaksoilla. Olennaista on analysoida diskurssien, niiden olemuksen sekä muutoksen yhteyttä vallitsevaan kontekstiin.

Tutkimus käyttää monenlaista tutkimuskirjallisuutta, joka on keskeistä käsitellyille teemoille. Yhtenä keskeisimmistä tutkimuksista voidaan pitää Antero Holmilan artikkelia², jossa hän tutkii Iso-Britannian lehdistön suhtautumista Suomen talvisotaan. Vaikkei pro gradu -tutkimus suoranaisesti keskity tutkimaan lehdistön keskustelua, esittää hän monia tärkeitä huomioita, jotka ovat tutkimusta lähellä. Holmilan lisäksi Robert Edwards³ tarkastelee Euroopan näkemystä Suomen osallisuudesta sotaan erityisesti talvisodan aikana. Hän tarkastelee laajemmin, kuinka muu Eurooppa näki Suomen toisessa maailmansodassa ja kuinka se vaikutti myös yleiseen maailmansodan tilanteeseen ja maiden suhteisiin. Myös Claes Johansen⁴ tarkastelee tutkimuksessaan Suomen osallisuutta toiseen maailmansotaan erityisesti liittoutuneiden näkökulmasta.

---

² Holmila, 2009.

³ Edwards, 2007.

⁴ Johansen, 2016.

Tutkimuksen taustoitus perustuu pääasiallisesti aikaisemman tutkimuskirjallisuuden pohjalle. Aikaisemman tutkimuksen hyödyntäminen on oleellista tieteellisessä kommunikaatioissa, ja samalla myös huomioidaan muiden tutkijoiden työ ja saavutukset. Tärkeämpää tutkielman kannalta on alkuperäislähteiden pohjalta tehdyn analyysin tuominen tutkimuksen keskiöön. Tämä on uuden tutkimuksen omaa antia tiedemaailmalle. Tutkimuksen taustoitus ja kontekstin luominen perustuvat taas tutkimuskirjallisuuden päätelmiin. Laaja kontekstin määrittely on erittäin keskeisessä osassa historiantutkimuksessa, minkä vuoksi se tulee huomioida ja olla vuorovaikutuksessa yhdessä alkuperäislähteiden pohjalta tehdyn analyysin kanssa.

Yhtenä keskeisimpänä taustoittavana tutkimuksena voidaan pitää Markku Ruotsilan tutkimuksia⁵, jotka käsittelevät Winston Churchillin Suomeen liittyvää ajattelua. Vaikka hänen tutkimuksensa keskittyvät Churchillin näkemyksiin Suomesta, tutkimuksissa tarkastellaan paljon myös Iso-Britannian ja Suomen suhteita ja suhtautumista, mikä onkin erittäin hyödyllistä kontekstin luomiseen. Ruotsila tarkastelee Suomen ja Iso-Britannian suhteita varsin laajalla aikarajauksella 1900-luvun alusta aina 1950-luvulle asti. Tämä tuo laajan katsauksen maiden välisiin suhteisiin oman tutkimuksen rajauksen kannalta.

Toisena tutkimusta keskeisesti taustoittavana teoksena voidaan pitää Kinnusen ja Kivimäen toimittamaa kirjaa ”Finland in World War II”⁶. Tässä teoksessa tarkastellaan laajasti erityisesti Suomen osallisuutta toiseen maailmansotaan, joka on erittäin hyödyllistä sodan yleisen olemuksen kartoittamisen ja taustoituksen kannalta. Juhana Aunesluoma toimittaman artikkelikokoelman⁷ eri tutkijat keskittyvät tarkastelemaan Suomen ja Iso-Britannian suhteita niin sodan aikana kuin sen jälkeen. Tämä luo tärkeän pohjan maiden välisten suhteiden tarkastelulle. Paul Doerrin tutkimus⁸ käsittelee Iso-Britannian Neuvostoliitto -politiikkaa talvisodan ajalta. Tämä teos voidaan nähdä keskeisenä osana kontekstin luontia, sillä vaikka se keskittyy brittien ja Neuvostoliiton suhteisiin, se on silti vahvassa yhteydessä Suomeen. Tarkastelemalla brittien ja Neuvostoliiton suhteita luodaan hyvää tarttumapintaa Suomeen suhtautumiseen Britanniassa.

Näiden tutkimusten lisäksi Bernard Kellyn tutkimus⁹ on keskeisessä osassa tutkielman kannalta. Hänen tutkimuksensa avaa laajempaa ymmärrystä erityisesti talvisodasta laajemmassa

---

⁵ Ruotsila, 2002 & 2005.

⁶ Toimittanut: Kinnunen & Kivimäki, 2012.

⁷ Toimittanut: Aunesluoma, 2006.

⁸ Doerr, 2001.

⁹ Kelly, 2009.

kontekstissa. Hänen työnsä luo vahvaa pohjaa ymmärrykseen Suomen osallisuudesta toiseen maailmansotaan myös muun Euroopan kannalta.

1.3. Metodi ja lähestymistapa

Koska tarkoituksena on tarkastella yleistä suhtautumista Suomeen Britannian poliittisessa keskustelussa, nousee keskeiseksi aineiston käsittely poliittisen historian ja kansainvälisten suhteiden näkökulmasta. Tutkimus keskittyy poliittisessa keskustelussa käytyyn argumentaatioon, sen muotoihin, olemukseen ja taustaan. Tästä johtuen voidaan myös lainata yhteiskuntatieteiden politiikan tutkimuksen perusteita, varsinkin metodin osalla ja muutenkin politiikkojen argumentaatiota tarkastellessa. Kuitenkin tutkielma on pääasiallisesti historiantutkimus, minkä vuoksi keskeiseksi nousevat vallitsevan kontekstin ja syy-seuraus -suhteiden analysointi, varsinaisen poliittisen keskustelun tutkimuksen ohella. Poliitiikan tutkimus ja poliittisen historian tutkimus ovat varsin lähellä toisiaan, minkä vuoksi varsinkin käytettyä metodologiaa hyödynnetään kummankin tutkimuksenalan yhteydessä.

Aineistoa tarkastellessa tutkimus käyttää diskurssianalyysiä, sillä se soveltuu kaikkein kattavimmin aineiston analysointiin. Diskurssianalyysi on kaikin puolin erittäin monipuolinen ja monisyinen metodi, joka on varsin laajasti käytössä monenlaisten tutkimusten teossa. Tutkimuksen tulkinta diskurssianalyysistä pohjautuu Anu Pynnösen määrittelemän teorian¹⁰ pohjalle. Hänen kirjoituksensa käsittelee varsin selkeästi ja kattavasti niin diskurssin kuin diskurssianalyysin piirteitä ja olemusta. Tämän lisäksi tutkielmassa hyödynnetään myös Nokkalan ja Saarisen lähtökohtia diskurssianalyysiin¹¹ Pynnösen tulkintojen tukena.

Anu Pynnönen määrittelee diskurssin artikkelissaan ”Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen” tapaan käyttää kieltä ilmaisun muotona. Keskeisenä voidaan myös nähdä kielen selkeä yhteys sosiaaliseen tilanteeseen. Hänen mukaansa diskurssiin kuuluu oleellisena sekä sen kielellinen muoto ja ilmaisu että sen konteksti ja vallitseva tilanne.¹² Tämän vuoksi diskursseja analysoidessaan tulee kiinnittää huomiota niiden koko olemukseen.

Varsinainen diskurssianalyysi ei kuitenkaan ole tiukkaan rajattu tutkimusmenetelmä, vaan teoreettinen viitekehys, joka pääasiallisesti analysoi kielenkäyttöä ja sen yhteyttä yhteiskunnan

---

¹⁰ Pynnönen, 2013.

¹¹ Nokkala & Saarinen, 2018.

¹² Pynnönen, 2013, 6-7.

rakenteisiin.¹³ Diskurssianalyysiä käyttävien tutkijoiden tulisi havainnoida myös tähän metodiin liittyvät mahdolliset riskit. Tiettyjen diskurssien ja narratiivien muodostaminen voivat luoda vääränlaisia käsityksiä todellisuudesta. Tietty erityisesti poliittisen tahot voivat hyödyntää näitä vääristyneitä käsityksiä todellisuudesta, käyttäen niitä ajamaan omia, usein nationalistisia tavoitteitaan. Tutkimusta tehdessä tulisi muistaa diskurssien mahdollinen vaikutusvalta.¹⁴

Diskurssianalyysiä voidaan hyödyntää niin kirjallista kuin puhuttua ilmaisua analysoidessa ja sen avulla voidaan tarkastella niin puhujan argumentaatiota kuin hänen käyttämäänsä kielellistä ilmaisua. Diskurssianalyysistä on monia eri koulukuntia, jotka painottavat sen tiettyjä piirteitä. Keskustelupainotteinen traditio keskittyy pääasiallisesti tekstin, sen olemuksen kuten sanojen, ilmausten, virkkeiden ja metaforien analysointiin. Analyysin kohteena on siis teksti itsessään, sen sisältö, kielelliset ilmaisut ja muoto. Kulttuuripainotteinen diskurssianalyysi taas keskittyy tulkinnalliseen lähestymiseen, jossa nousevat esiin tekstin ja sen merkitysten ymmärtäminen. Tekstin konteksti, intertekstuaalisuus, tulkinnat ja representaatio ovat keskeisiä tässä diskurssianalyysin traditiossa.¹⁵

Kolmas diskurssianalyysin traditio on todellisuuspainotteinen lähestymistapa. Tämä tutkii erityisesti tekstin takana ja alla olevia syvämerkityksiä sekä niiden vaikutuksia. Tämä diskurssianalyysi on muodoltaan kriittinen, ja sitä kiinnostavat erityisesti kontekstit teksteissä, kuten valta, hierarkia, legitimitointi ja manipulaatio. Näihin kolmeen voidaan tiivistää yleisesti diskurssianalyysin lähestymistavan traditiot.¹⁶ Metodia voidaan juuri monipuolisuutensa vuoksi hyödyntää kaikenlaisessa tutkimuksessa rajaten sen keskittymään tiettyihin teemoihin.

Tämän tutkielman lähestymistavan diskurssianalyysiin voidaan katsoa olevan joissain määrin näiden kaikkien kolmen tradition yhdistelmä. Keskiössä on erityisesti tekstin ja diskurssien taustalla vaikuttava konteksti, minkä vuoksi voidaan katsoa lähestymistavan olevan pääasiallisesti tulkitseva diskurssianalyysi. Tutkimus kiinnittää jonkin verran huomiota myös itse kielelliseen viestintään, pääasiallisesti eri termien käytön muodossa, ja siihen, kuinka eri asioista puhutaan. Varsinaista syvää, kielellistä analyysiä parlamentin keskusteluista, tutkimus ei kuitenkaan tarjoa. Joissain määrin työ myös pohtii diskurssien syvämerkityksiä, mutta tämäkään ei ole tutkielman

---

¹³ Nokkala & Saarinen, 2018, 13.

¹⁴ Nokkala & Saarinen, 2018, 24.

¹⁵ Pynnönen, 2013, 38.

¹⁶ Pynnönen, 2013, 38.

keskiössä. Voidaankin katsoa lähestymistavan olevan tulkinnallinen diskurssianalyysi, joka myös jossain määrin analysoi eri diskurssien kielellisiä ilmaisuja ja niiden taustalla vaikuttavia syvällisempiä merkityksiä.

Työni hyödyntää diskurssianalyysiä jakamalla tarkasteltavat parlamentin poliittiset keskustelut tiettyjen diskurssien mukaisesti. Nämä diskurssit ovat argumentaation ja suhtautumisen muotoja, jotka nousevat aineistosta kaikkein keskeisimmin esiin joko niiden yleisyyden tai poikkeavuuden vuoksi. Tutkimuksen keskiössä on juuri Iso-Britannian parlamentin yleinen poliittinen keskustelu, minkä vuoksi kaikkein keskeisimpien, yleisesti toistuvien argumenttien ja niiden perusteluiden tarkastelu nousee keskeiseksi. Nämä toistuvat suhtautumisen ja argumentaation muodot luovat yleiskuvaa käydystä keskustelusta. Yleistä käsitystä haastamaan tutkielma nostaa myös keskustelusta nousevia poikkeavia ja mielipiteiltään erottuvia suhtautumisen muotoja. Yleisten ja haastavien näkemysten kartoittamisella pyritään analysoimaan ajan yleistä poliittista keskustelua ja sen eri ulottuvuuksia.

Koska aikomuksena on tarkastella poliittista keskustelua niin talvisodan ja jatkosodan aikana kuin myös niitä edeltäneinä ja niiden jälkeisinä aikoina, tutkimukselle on mielekästä myös tarkastella argumentaation ja suhtautumisen muotojen eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia aikarajaukseni eri ajanjaksoilla. On oletettavaa, että Suomeen liittyvä poliittinen keskustelu ja argumentaatio muokkaantui ja kehittyi ainakin jossain määrin siirryttäessä yhdestä konfliktin vaiheesta toiseen. Tutkimuksessa tullaan vertaamaan eri ajanjaksojen argumentaation eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä ja mikä näihin mahdollisiin muutoksiin vaikutti. Mielenkiintoisena voidaan pitää, oliko Iso-Britannian poliittisen eliitin näkemys Suomesta samanlainen ennen maan osallisuutta toisessa maailmansodassa kuin sotilaallisten konfliktien jälkeen.

1.4. Alkuperäislähteet ja niiden luonne

Tutkielman tavoitteena on kartoittaa Iso-Britannian parlamentin poliittista keskustelua Suomen osallisuudesta toiseen maailmansotaan. Tämän vuoksi tutkimukselle keskeisimpänä alkuperäislähteenä voidaan nähdä parlamentin poliittiset keskustelut. Nämä löytyvät digitaalisesti arkistoituina Hansard-järjestelmästä. Hansard sisältää brittien parlamentin istuntojen sisällöt aina 1700-luvulta nykypäivään asti. Lisäksi arkistoituna löytyy iso osa muutakin parlamentin toimintaan liittyvää materiaalia. Erityisesti tälle tutkielmalle hyödylliseksi nousee iso osa niin suullisia kuin kirjallisia kysymyksenasetteluja. Vaikka jokaisessa digitaalisessa lähteessä on toki omat mahdollisuudet virheisiin, tämä järjestelmä on varsin yleisesti hyväksytty ja laajasti käytetty.

Hansard-järjestelmä mahdollistaa aineiston seulomisen hakusanojen ja aikarajoitusten avulla. Sivusto myös sisältää aikajanan, jossa näkyy milloin tietty sana tai termi esiintyy keskustelussa. Tutkimus käyttää pääasiallisesti hakusanaa ”Finland”, sillä vaikka kaikki parlamentin keskustelut eivät sovellukaan aiheeseen kaikkein keskeisimmin, Suomi on silti varsin harvinainen termi, joka mahdollistaa aineiston mielekkään seulomisen.

Suomi ei ollut kovinkaan keskeinen termi brittien parlamentin keskusteluissa, huomioiden maan vähäisen merkittävyyden parlamentin silmissä. Kuitenkin siirryttäessä varsinkin talvisodan aikaisiin kuukausiin, Suomesta puhuttiin huomattavasti enemmän kuin aiemmin. Tämä ero on huomion arvoinen, sillä parlamentti oli kiinnittänyt vain hyvin vähäistä huomiota Suomeen ja sen tilanteeseen ennen talvisotaa. Talvisodan syttyessä kiinnostus Suomeen kasvoi huomattavasti, mikä näkyy myös hakutulosten verrattain suuressa määrässä. Vuonna 1940 hakutuloksia oli 214, mikä on varsin suuri kasvu vuoteen 1938 verrattuna, jolloin mainintoja oli vain 30.

Parlamentin keskustelut lähteenä ovat varsin mielenkiintoiset. Tarkoituksena on tutkia, kuinka eri puolueiden edustajat ja eri taustan omaavat puhujat argumentoivat ja keskustelivat Suomen tilanteesta. Tärkeää on huomioida puhujien ja argumenttien taustalla vaikuttaneet motiivit ja syyt, sillä nämä myös avaavat Suomeen liittyvän keskustelun lähtökohtia. Eri puolueiden ja poliittisten ryhmittymien kartoittaminen on myös huomioimisen arvoista, muttei kuitenkaan tutkimuksen keskiötä. Iso-Britannian parlamentti myös eroaa varsin huomattavasti suomalaisesta, mutta tässäkin on tuki huomioitava ajallinen konteksti. Tutkielman taustoituseluku pohtii tarkemmin Iso-Britannian poliittista maailmaa sekä itse parlamenttia ja sen eri ryhmittymiä. Kontekstin luominen on kuitenkin historian tutkimuksessa erittäin keskeistä.

Parlamenttilähteitä, niin kuin muitakin poliittisia keskusteluita tarkastellessa, on huomioitava niiden poliittisesti latautunut kieli. Argumentaatio on rakennettu tarkasti verraten sitä omaan, puolueen sekä koko maan arvomaailmaan. Asiat esitetään huolella, eikä sanavalinnoilla tavoitella eri tahojen epäsuosiota. Kielen tulee olla huoliteltua ja tarkkaa. Kunnioitusta, kohteliasuutta ja arvostusta tulee pitää puheessa mukana. Kuitenkin Suomeen liittyvästä aineistosta löytyy myös poikkeuksia, joissa kieli ja ilmaisutapa muuttuu. Tarkasti punnittu argumentaatio muuttuu huutokilpailuksi, eikä kohteliaisuuksille kiinnitetä enää huomiota. Eri osapuolten ollessa vahvasti ja tunteellisesti eri mieltä käsitellyistä asioista, keskustelu käy varsin kärkeväksi. Nämä kiihtyneemmät keskustelut loivat poikkeuksen sääntöön, sillä suurin osa tarkasteltavasta

aineistosta sisälsi varsin virallista, muodollista keskustelua tapahtuneesta, tulevan suunnittelua ja epäselvyyksien tarkentamista.

Tähän keskustelutilanteiden eroavaisuuteen voi toki vaikuttaa etukäteen valmisteltujen puheenvuorojen ero verrattuna vapaampaan, spontaaniin debattiin. Etukäteen valmistellut puheenvuorot ovat kieleltään huolitellumpia kuin keskusteluista nouseva vapaampi väittely. Iso-Britannian parlamentille on tyypillisempää jossain määrin kärkevämpikin debatti suomalaiseen politiikan ilmaisuun verrattuna. Kaiken kaikkiaan parlamentin keskustelu on varsin muodollista jo tapahtuneiden asioiden tarkastelua. Poikkeuksen tuo lähinnä se, kun eri poliittista näkemystä edustavat tahot päätyvät erimielisyyksiin aiheesta.

Parlamentin poliittiset keskustelut eivät toki aina täysin vastaa mukana olevien tahojen todellisia näkemyksiä käsitellyistä aiheista. Puoluelojaalius ja parlamentin istunnon julkisuus voivat vaikuttaa keskustelun osallistujaan. Omista näkemyksistä halutaan vaieta eikä esittää kaikkia ristiriitaisuuksia julkisessa yhteydessä, jolloin on helpompaa pysyä vaiti tai myötäillä oman puolueensa kantaa. Myös puolue- ja hallituskuri saattaa pakottaa puhujan seuraamaan ennalta sovittua linjaa. Tämä ei toki tarkoita, etteivätkö kaikki tahot ilmaisisi omia näkemyksiänsä, mutta on huomioitava, että jokainen puhuja ei välttämättä totea samoja asioita ja näkemyksiä julkisessa, tarkkailun kohteena olevassa tilassa verrattuna suljettujen ovien takana käytyyn ajatuksenvaihtoon. Tämä tutkimus keskittyy pelkästään tähän parlamentin julkiseen keskusteluun, jättäen huomioimatta yksityiset keskustelutilanteet.

1.5. Tutkimuksen rakenne

Tutkimus tarkastelee aihetta ja lähteitä kronologisessa järjestyksessä, joka on kuitenkin jaettu alkuperäislähteistä nouseviin osasiin. Aineisto on jaettu keskeisimpiin ajanjaksoihin, jolloin argumentaatio oli tietynlaista. Nämä ajanjaksot ja niihin sisältyvät diskurssit ja argumentaatiomuodot voivat sisältää yhtäläisyyksiä, mutta myös eroavaisuuksia muiden ajanjaksojen kanssa. Pyrkimyksenä on tarkastella jokaista tietynlaiseen argumentaatioon tai suhtautumiseen perustuvaa ajanjaksoa, analysoiden sen olemusta ja diskurssien muotoja sekä myös verraten niitä muihin jaksotteluihin.

Johdannon jälkeen tarkoituksena on taustoittaa tutkimuksen aihetta ja teemoja. Taustoittavassa luvussa käsitellään ensin pääpiirteisesti Suomen ja Iso-Britannian osallisuutta toiseen maailmansotaan. Tarkoituksena on luoda lyhyesti yleiskuvaa aiheesta. Taustoitustuvun toisessa

osioissa aikomuksena on määritellä ja pohtia Iso-Britannian ja sen parlamentin politiikkaa, tärkeimpiä puolueita ja puhujia. Alaluku perehtyy myös Britannian sodan aikaiseen sisäpoliittiseen tilanteeseen. Tavoitteena on luoda kontekstia siihen, kuinka nämä tekijät sekä eri tahojen omat tavoitteet, ovat saattaneet vaikuttaa Suomeen liittyvään keskusteluun ja argumentaatioon. Tämä pohdinta ja analyysi luovat erinomaisen pohjan tulevien lukujen alkuperäislähteiden tarkastelulle.

Luvussa kolme tarkastellaan Iso-Britannian parlamentin keskusteluita Suomeen liittyen ennen talvisodan syttymistä. Lisäksi käsitellään myös lyhyesti maiden suhteita ennen toista maailmansotaa. Luku keskittyy vuosiin 1937–1938, sillä nämä muutama vuosi ennen Suomen osallisuutta sotaan, auttavat kartoittamaan parlamentin yleistä keskustelua Suomesta. Muutama vuosi ei toki voi kattaa kokonaisuudessaan kaikkea suhtautumisen kehitystä, mutta se auttaa hahmottamaan sen pääpiirteitä.

Luku neljä keskittyy talvisodan konfliktiin liittyvään poliittiseen keskusteluun. Luku käsittelee, kuinka parlamentissa puhuttiin Suomesta niin juuri ennen sota, sen aikana kuin jälkiselvittelyjen aikana. Tarkoituksena on heijastaa britti-politiikkojen pohdintaa ja argumentaatiota Iso-Britannian omiin poliittisiin, taloudellisiin ja sotilaallisiin tavoitteisiin sekä siihen, kuinka konteksti ja eri muuttujat vaikuttivat niin päätöksentekoon kuin aiheesta käytyyn keskusteluun. Parlamentin yleinen, julkinen kuva Suomesta ja talvisodasta on keskeinen teema nejänessä luvussa, ja talvisodan aikainen aineisto onkin ehdottomasta kaikkein runsain ja monimuotoisin. Suomelle osoitettiin varsin suurta mielenkiintoa, mikä vaikutti myös keskustelujen luonteeseen ja määrään. Ajan argumentaatiota verrataan edelliseen aikakauteen, mutta varsinkin seuraavassa luvussa käsiteltyyn jatkosodan aikaan.

Luku viisi tarkastelee brittien parlamentin keskusteluita Suomesta ja sen osallisuutta toiseen maailmansotaan keskittyen erityisesti jatkosodan aikaan. Vain harva britti tunsikin tai varsinkaan käytti jatkosodan termiä, vaan konflikti nähtiin pääasiallisesti Suomen hyökkäyksenä brittien liittolaista kohtaan. Varsinaiset toimenpiteet tai sodanjulistukset eivät tapahtuneet parlamentin puolelta heti, vaan osa keskustelijoista näki Suomen luovuttamien alueiden takaisin valloittamisen kohtalaisen ymmärrettävänä ja perusteltuna. Kuitenkin sodan tiivistyessä ja Suomen edetessä syvemmälle itään, kriittinen ääni vahvistui parlamentissa, ja sota julistettiin Suomelle. Jatkosota nähtiin lähinnä talvisotaan sidoksissa olevana konfliktina, eikä niinkään erillisenä tapahtumana. Myös sodanjulistuksen myötä Suomen asema muuttui viholliseksi ja vihollisen liittolaiseksi. Kuitenkin britit eivät juurikaan kiinnittäneet Suomeen samalla tavalla enää huomiota kuin

talvisodan aikana. Talvisodan synnyttämä kiinnostus hyytyi Britannian keskittyessä omiin sotilaallisiin tavoitteisiinsa. Suomesta puhuttiin jonkin verran, muttei tavalla, joka olisi ollut verrattavissa talvisodan aikaiseen keskusteluun.

Kuudennessa luvussa käsitellään sotien jälkeistä poliittista keskustelua vuosina 1945-1947. Tarkasteltu ajanjakso päättyy Pariisin rauhan vuoteen 1947 johtuen sen merkityksestä toisen maailmansodan päättymisen osoittajana. Jos jatkosodan aikana kiinnostus Suomeen oli häviämässä, sotilaallisuuksien jälkeen se oli erittäin vähissä. Suomesta puhuttiin lähinnä vain ohimennen ja pääasiallisesti puhuttaessa muista valtioista tai liitettynä muiden pienempien, entisten vihollismaiden joukkoon. Tämä luku pohtii, kuinka sodan jälkeinen keskustelu näki Suomen ja kuinka nämä monivuotiset konfliktit olivat vaikuttaneet maiden suhteisiin. Tavoitteena on myös jo hieman yhdistellä ja koota aineistosta tehtyjä havaintoja, jotka tiivistetään tarkemmin varsinaisessa päätäntöluvussa.

2. Tutkimuksen taustoitus

Seuraavan taustoitusluvun tarkoituksena on luoda yleiskuvaa toisesta maailmansodasta, sen syistä ja seurauksista. Keskeisempänä tarkastelukohteena eivät tule olemaan yksittäiset tapahtumat ja taistelut, vaan tarkoituksena on tarkastella laajemmin toisen maailmansodan taustalla vaikuttanutta kontekstia, sen ilmenemistä Euroopan ja koko maailman kannalta sekä sitä, millaiset seuraukset tällä suursodalla oli. Huomion kohteena tulee olemaan erityisesti Suomen osallisuus, sillä tämä on erittäin olennaista muun tutkimuksen kannalta. Lisäksi luvun toisessa osiossa tarkastellaan myös Britannian parlamentin roolia ja toimintaa sekä sodan sisäpoliittista tilannetta. Tämä luku tulee olemaan kohtalaisen yleisluonteinen, minkä vuoksi tarkempia jännitteitä ja yksityiskohtia tullaan tarkastelemaan varsinaisten käsittelylukujen alla.

2.1. Iso-Britannia ja Suomi toisessa maailmansodassa

Toinen maailmansota on jäänyt historiaan kaikkein merkittävämpänä sotilaallisena konfliktina. Konfliktin katsotaan virallisesti alkaneen Saksan hyökättyä Puolaan 1.9.1939.¹⁷ Konfliktin voidaan kuitenkin nähdä kehittyneen hiljalleen jo usean vuoden aikana ennen varsinaista hyökkäystä Puolaan. Ensimmäisen maailmansodan hävinnyt Saksa ja suuri osa sen kansalaisista oli tyytymätön sodan jälkeiseen tilanteeseen. Rauhan ehdot olivat olleet varsin tiukat ja maa oli vaikeassa taloudellisessa tilanteessa. Työttömyys ja inflaatio sekä kasvava nationalismi vaikutus olivat osasyitä, miksi äärioikeistoa edustava natsi-puolue ja sen johtaja Adolf Hitler lopulta nousivat valtaan ja alkoivat muokata kotimaata ja suunnitella uuden elintilan valtaamista varsinkin idästä.¹⁸

Myös muualla Euroopassa vallitsi varsin levoton ilmapiiri. Vallankumouksia nousi, aikaisempia hallituksia syrjäytettiin ja diktatuurit sekä totalitarismi nousivat suosioon. Ensimmäisen maailmansodan kauhut muistaneet Iso-Britannia ja Ranska valitsivat sodanvastaisen politiikan, jonka voidaan katsoa myötäilleen nousseiden diktatuurien pyrkimyksiä. Erityisesti nämä kaksi länsieurooppalaista maata näkivät uuden sodan estämisen kaikkein keskeisimpänä päämääränä, vaikka se tarkoittikin suostumista varsinkin Hitlerin vaatimukseen lähikansojensa valloittamisesta.¹⁹ Myös ensimmäisen maailmansodan jälkeen perustettu Kansainliitto pyrki ylläpitämään rauhaa varsin passiivisesti, eikä sillä ollut lopulta juurikaan toimivaltaa Euroopan tilanteen muuttuessa yhä levottomammaksi.²⁰

---

¹⁷ Anievas, 2011, 619.

¹⁸ Hett, 2019, 36.

¹⁹ Gerrard, 2005, 83.

²⁰ Ruotsila, 2002, 94.

Ensimmäinen maailmansota oli antanut vaikutuksensa niin Iso-Britannian talouteen kuin mielikuvaan sodasta ja sen aiheuttamasta tuhosta. 1920-luvun lama saattoi britit taloudellisesti vaikeaan tilanteeseen, ja maan sotavoimia leikattiin useaan kertaan. Maailmansodan synnyttämä tuho ja kärsimys edesauttoivat brittien negatiivista suhtautumista sotaan ja sen seurauksiin, mikä lisäsi sodanvastaisuutta. Pyrkimys sodan välttämiseen ja pasifismiin heijastuikin maan politiikassa vahvasti. Tämä vaikutti myös Britannian Saksan politiikkaan. Myöntyväisyyspolitiikka sai suurta tukea niin kotimaassa kuin ulkomailla, sillä uutta sotaa ei haluttu. Koska Iso-Britannia oli vielä ensimmäisen maailmansodan jälkeen siirtomaita omistava, erittäin vaikutusvaltainen suurvalta, sen pääosainen kiinnostus kohdistui Euroopan ja varsinkin sen pohjoisten osien ulkopuolelle. Euroopassa Välimeren alue oli Britannialle kaikkein tärkein, sillä suurin osa sen siirtomaista oli joko Afrikassa tai Aasiassa. Suezin kanavan hallinta oli keskeistä varsinkin kaupankäynnin kannalta.²¹

Toista maailmansotaa edeltänyt Eurooppa oli erilaisten poliittisten ideologioiden ja liittolaisuuksien myrsky. Levottomuuden kasvaessa liittolaisuuksia haettiin turvaamaan oman maan tulevaisuus. Esimerkiksi Winston Churchill näki jo ennen sotaa vahvan liittolaisuuksien ja yhteistyön tehokkaimpana ehkäisykeinona Saksan laajentumispyrkimysten ehkäisemiseksi. Hän näki tärkeänä muodostaa vahvoja liittolaisuhteita, jotta pienemmät, heikommat maat eivät tuntisi oloansa yhä ahdistuneemmiksi Saksan paineen alla ja luovuttaisi alueensa tämän kasvavan eurooppalaisen vallan käsiin. Churchillin mielestä Iso-Britannian, Ranskan ja Venäjän tulisi yhdistyä liittokunnaksi, joka turvaisi toistensa ja naapureidensa turvallisuuden sekä valmistuisi asianmukaisesti sotaa varten. Hän näki liittolaisuuden erityisesti Venäjän kanssa erittäin keskeisenä, sillä ilman sitä hänen mielestään ei heillä ollut mahdollisuutta Saksan pysäyttämiseen ja rauhan säilyttämiseen.²² Churchill piti liittolaisuutta Saksan, Japanin ja Venäjän välillä myös mahdollisena, mutta tämä hänen mukaansa tuli estää. Tästä johtuen oikeiden liittosuhteiden muodostuminen nousi yhä tärkeämmäksi.²³

Suurin osa britteliitistä edusti antikommunismia, eikä yhteistyötä tai varsinkaan liittolaisuutta Neuvostoliiton kanssa nähty vartenotettavana mahdollisuutena. Myös Churchill edusti antikommunistista ajattelutapaa, minkä vuoksi hänen näkemyksensä liittolaisuudesta Neuvosto-Venäjän kanssa nähtiin kummeksuttavana. Myös ajatus suuresta liittokunnasta oli

---

²¹ Holmila, 2009, 127.

²² Ruotsila, 2002, 95.

²³ Ruotsila, 2002, 92.

vahvasti ristiriidassa Britannian sotienvälisen ajan poliittisen ajattelun kanssa. Britannian ulkopoliittista kantaa ennen sotaa vaikutusvaltaisimpana edustanut pääministeri Neville Chamberlain, ei nähnyt Saksan valloituspyrkimyksiä itäisessä Euroopassa ongelmallisena Britannian intressien kannalta. Hän ja hänen ajattelunsa seuraajat paremminkin näkivät mahdollisen sodan Hitlerin ja Neuvostoliiton välillä positiivisena asiana ja mahdollisuutena heikentää kommunismin valtaa. Liittokunnan ei myöskään nähty pystyvän takaamaan Saksan naapurimaiden turvallisuutta sodan syttyessä. Churchill oli siis varsin yksin liittokunta tavoitteidensa kanssa.²⁴

Churchillin edustamat näkemykset myös Suomen sotaa edeltävästä tilanteesta erosivat muun Britannian eliitin käsityksistä. Hänen mukaansa Suomen tulisi myöntyä Neuvostoliiton vaatimuksiin laivastotukikohdista, minkä ei tulisi vaarantaa maan itsenäisyyttä. Churchillin mielestä tulisi korostaa, että Neuvostoliitto tarvitsi tukikohtiaan vain Saksaa vastaan ja että Britannia tai muu läntinen Eurooppa ei olisi uhka. Iso-Britannian kannalta olisi myös hyödyllistä, jos Neuvostoliitto nousisi hallitsevaan asemaan Itämerellä. Britannian johto kuitenkin päätyi kannustamaan Suomen vastustelua.²⁵ Suomen marsalkka Mannerheim näki liittolaisuuden Britannian, Ranskan ja Neuvostoliiton välillä uhkana, sillä hän pelkäsi tämän poistavan mahdollisuuden brittien apuun sekä antavan Neuvostoliitolle yhä suuremman mahdollisuuden toteuttaa kiinnostustaan Suomen aluetta kohti. Hän myös uskoi, että todellista sodan uhkaa Neuvostoliiton kanssa ei olisi.²⁶

Iso-Britannia ja Ranska lähettivät Neuvostoliittoon kesällä 1939 erilaisia valtuuskuntia neuvottelemaan mahdollisesta sotilasliitosta maiden välillä. Länsimaiden johtajat kuitenkin pysyivät aikaisemmassa näkökannassaan, eivätkä olleet kovinkaan kiinnostuneita neuvottelujen etenemisestä. Chamberlainin tavoitteena ei ollut suoranainen liittolaisuus Neuvostoliiton kanssa, vaan hän halusi lähinnä pyrkiä estämään Neuvostoliiton ja Saksan liittolaisuuden. Chamberlain uskoi varsinaisen sotilaallisen sopimuksen aloittavan sodan, kun taas Churchillin näkökulmasta se ehkäisisi sen. Kaikesta huolimatta Chamberlain päätti antaa turvallisuustakeet Puolalle ja Romanialle.²⁷

---

²⁴ Ruotsila, 2002, 96.

²⁵ Ruotsila, 2002, 98.

²⁶ Ruotsila, 2002, 99.

²⁷ Ruotsila, 2002, 99-100.

Neuvostoliitto tavoitteli kuitenkin vahvempaa liittolaisuutta ja se lopulta menetti kiinnostuksensa neuvotteluja ja länsimaita kohtaan. Churchillin kaltainen kansaedustaja ei pystynyt yksin vaikuttamaan neuvottelujen tilanteeseen, vaan pystyi vain antamaan puheita liittokunnan tärkeydestä ja siitä, kuinka jos sopimukseen ei päästäisi, Neuvostoliitto kääntyisi Saksan puoleen.²⁸ Hänen puheensa tulivatkin toteen vuoden 1939 elokuussa.

Pohjoismaat ja Suomi eivät olleet Britannian kannalta kaikkein merkittävimmät alueet. Britanniaa kiinnosti myös Skandinavian vaikutusvallan hallitseminen ja Saksan pitäminen pois tältä alueelta ja erityisesti Ruotsin rautamalmi. Kuitenkin mahdollisen Skandinavian ja Baltian menettämistä Neuvostoliitolle ei nähty mullistavana katastrofina, vaan lähinnä epämiellyttävänä vastoinkäymisenä. Saksan ja pohjoismaiden erottaminen toisistaan nähtiin keskeisempänä. Tämän vuoksi Britannian ja Neuvostoliiton neuvotteluiden kaatumista vuoden 1939 kesällä, ei nähty kovinkaan suurena uhkana Britannian omia intressejä kohtaan.²⁹

Elokuun 23. päivänä 1939 Saksa ja Neuvostoliitto sopivat yhteisen hyökkäämättömyyssopimuksen (Molotov-Ribbentrop –sopimus), minkä salaisessa pöytäkirjassa sovittiin itäisen Euroopan etupiirijaosta. Sopimuksen osapuolet sopivat olemaan sekaantumatta toisen toimintaan sovituilla alueilla.³⁰ Tämä sopimus tuli muulle Euroopalle yllätyksenä, sillä kumpikin taho oli osoittanut lähinnä epäluottamusta ja kriittisyyttä toisiansa kohtaan. Salainen etupiirijako koski myös Suomen tilannetta, sillä suurvaltojen sopimuksen mukaisesti, Neuvostoliitto oli valtuutettu valloittamaan suuren osan itä-Euroopan alueista, joihin myös Suomi kuului.³¹

Suomalaisten osalta toisen maailmansodan ensimmäinen konflikti alkoi Neuvostoliiton hyökkäyksellä 30.11.1939. Talvisodaksi kutsuttu konflikti kesti vain muutaman kuukauden ja se päättyi 13.3.1940. Vaikka Suomi onnistui säilyttämään itsenäisyytensä ja taisteli varsin sinnikkäästi hyökkääjää vastaan, hävinneenä osapuolena se joutui luovuttamaan huomattavan määrän alueitaan. Hieman yli vuoden mittaisen rauhanjakson aikana suomalainen politiikka koki muutoksia, jotka johtivat maan liittymisen sotaan taistelemaan saksalaisten rinnalla. 25. kesäkuuta 1941 Suomi hyökkäsi vuorostaan Neuvostoliiton alueille, pyrkien aluksi valloittamaan talvisodassa

---

²⁸ Ruotsila, 2002, 101.

²⁹ Holmila, 2009, 127.

³⁰ Johansen, 2016, 8.

³¹ Kivimäki, 2012, 1.

menetettyt alueet, mutta myöhemmin edeten yhä syvemmälle naapurimaahansa. Tämä muodosti jatkosodaksi kutsutun konfliktin.³²

Suomi sai huomattavaa avustusta saksalaisilta joukoilta ja valtiot taistelivat yhdessä Neuvostoliittoa vastaan. Vuoden 1944 kesällä Suomi kuitenkin hävisi Neuvostoliiton vastahyökkäyksessä, ja maat sopivat aselevon syyskuussa. Tämän yhtenä ehtona oli myös se, että Suomen oli ajettava saksalaiset joukot pois alueeltaan, mistä syntyi Lapinsodaksi kutsuttu konflikti. Tämä oli pääpiirtein ohi jo muutamassa kuukaudessa. Suomi allekirjoitti Pariisin rauhansopimuksen vuonna 1947. Sodan seurauksena Suomi oli säilyttänyt itsenäisyytensä, mutta joutui luovuttamaan lisää alueitaan ja maksamaan Neuvostoliitolle sotakorvauksia.³³

Myös Iso-Britannialla oli osansa Suomen kokemissa sodissa. Neuvostoliiton hyökätessä Suomeen ja talvisodan alkaessa, Britannian poliittinen eliitti osoitti myötätuntoa maata kohtaan, vaikka kyseessä olikin lähinnä laskelmoivampi muodollisuus. Myös neuvostovastaisuutta ilmeni jonkin verran puhujien joukossa. Kuitenkin 11.12.1939 käyty Kansainliiton kokous vahvisti jo aikaisemmin sovitun idean Suomen avustamisesta. Pelkistä huomionosoituksista siirryttiin toimintaan, sillä Suomen avustamisen nähtiin hyödyttävän myös Britannian ja laajemmin liittoutuneiden intressejä. Ei kuitenkaan oltu vielä varmoja, kuinka paljon Suomea uskallettaisiin auttaa.³⁴ Osa näistä avustusoperaatioista toteutui, mutta suurin osa luvatususta avusta ei koskaan päätynyt Suomeen asti. Suomen häviö oli arvovallan tappio liittoutuneille, mutta parempi tilanne kuin mahdollisten avustusjoukkojen häviö.³⁵

Jatkosodan alkumetreillä Britannia suhtautui varsin myötätuntoisesti Suomen haluun valloittaa menetetyt alueet takaisin,³⁶ mutta Suomen edetessä yhä syvemmälle, 22.9.1941 Britannia lähetti selkeän varoituksen, että jos maa etenisi yhtään pidemmälle Venäjän alueelle, Suomi nähtäisiin Britannian vihollisena. Myös Yhdysvallat kasvatti painetta Suomea kohtaan.³⁷ Suomen kieltäytyessä Moskovan rauhanneuvotteluista marraskuussa 1941, Britannia totesi julistavansa sodan Suomea vastaan, ellei tämä vetäisi joukkojaan pois itäisestä Karjalasta ja lopettaisi myös muut sotatoimet. Osa suomalaisista päättäjistä olisi halunnut keskeyttää sodan, mutta

---

³² Kivimäki, 2012, 1.

³³ Kivimäki, 2012, 1-2.

³⁴ Nevakivi, 1972, 99.

³⁵ Nevakivi, 1972, 261.

³⁶ Johansen, 2016, 216.

³⁷ Johansen, 2016, 220.

Mannerheim halusi jatkaa. 6.12.1941 Iso-Britannia julisti sodan Suomelle, vaikka varsinaisiin sotilaallisiin toimiin ei ryhdytty.³⁸

Toinen maailmansota päättyi lopulta liittoutuneiden voittoon. Saksa antautumista juhlistettiin liittoutuneiden voitonpäivänä 8.5.1945³⁹ ja Japani antautui ydinpommitusten tuhon jälkimainingeissa 2.9.1945.⁴⁰ Sodan voidaan nähdä tulleen lopulliseen päätökseensä Pariisin rauhansopimuksen myötä vuoden 1947 alussa. Pitkällisten rauhanneuvottelujen jälkeen eri maille muodostettiin rauhansopimukset sekä niiden ehdot. Kansainliittoa korvaamaan perustettiin Yhdistyneet Kansakunnat (YK), jonka toivottiin pystyvän ehkäisemään sotaa edellistä järjestöä paremmin.⁴¹

Sodan seuraukset olivat suuret erityisesti Euroopassa, mutta myös koko maailmassa.

Vaikutusvallan keskiö oli siirtynyt pois Euroopasta Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton suuntaan. Vanhat eurooppalaiset suurvallat menettivät suuren osan vaikutusvallastaan ja lopulta myös kaikki siirtomaansa. Eurooppa oli ihmishenkien menetyksen lisäksi kärsinyt huomattavan määrän aineellisia tappioita, ja suuri osa infrastruktuurista oli pommituksien myötä käyttökelvotonta. Sodan hävinneet valtiot joutuivat jälleenrakentamisen lisäksi maksamaan sotakorvauksia voittajamaille. Euroopassa oli myös huomattava määrä pakolaisia, jotka tuli pystyä asuttamaan uudelleen.⁴²

Jälleenrakennus oli keskeisessä osassa sodan jälkeisessä Euroopassa. Tätä hyödyntäen Yhdysvallat pyrkivät kasvattamaan lisää vaikutusvaltaansa Euroopassa tarjoamalla avustusta sodassa kärsineille valtioille. Tämän oli tarkoitus myös toimia keinona pyrkiä ehkäisemään kommunismin leviämistä heikommassa tilanteessa oleviin valtioihin.⁴³ Myös maantieteelliset rajat kokivat selkeitä muutoksia sekä vastakkainasettelu idän ja lännen välillä kasvoi huomattavasti.

Länsivaltojen epäluulo Neuvostoliittoa ja sen pyrkimyksiä kohtaan kasvoi, eikä Neuvostoliittokaan ollut kovinkaan kiinnostunut jatkamaan liitolaisuutta sodan jälkeen.⁴⁴ Neuvostoliitto keskittyi yhä enemmän itäisen Euroopan alueeseen, surmasi väittämiään rikollisia, pakkosiirsi eri vähemmistöväestöryhmiä paikasta toiseen ja pyrki vahvistamaan valtaansa tällä alueella yhä

---

³⁸ Johansen, 2016, 221-222.

³⁹ Hastings, 2011, 499.

⁴⁰ Walker, 2017, 173.

⁴¹ Hastings, 2011, 498.

⁴² Walker, 2017, 190.

⁴³ Ruotsila, 2002, 219.

⁴⁴ Walker, 2017, 9.

vahvemmaksi.⁴⁵ Sodan jälkeisenä aikana tilanne idän ja lännen välillä muuttui yhä kireämmäksi. Kumpikin puoli pyrki osoittamaan vaikutusvaltaansa ja vahvuuttaan toiseen verrattuna. Tämä kehkeytyi ”kylmäksi sodaksi” kutsutuksi tilanteeksi, joka vaikutti niin Euroopassa kuin muussa maailmassa usean vuosikymmenen ajan.⁴⁶ Kuitenkin tämän tutkimuksen kannalta sodan kontekstin tarkastelun lisäksi olennaiseksi nousee myös Britannian parlamentin käsittely.

2.2. Iso-Britannian parlamentti ja sisäpoliittinen tilanne

Iso-Britannian lainsäädännöllinen pohja on mielenkiintoinen, koska sillä ei ole kirjallista perustuslakia. Tästä johtuen maan perustuslaki on erittäin muokkaantuva ja mukaantuva tilanteesta riippuen. Parlamenttia ja sen toimintaa ei ole myöskään virallisesti määritelty, vaan sen perustuu pääasiallisesti pitkäaikaisiin, omaksuttuihin perinteisiin. Koska brittiläisestä perustuslaista ei ole kirjallista muotoa, sen muuttamiseen ei vaadita pitkiä prosesseja, vaan parlamentti pystyy muokkaamaan sitä lähes samoin kuin muutakin lainsäädäntöä. Tästä johtuen perustuslaki on jatkuvan muutoksen alla ja muokkaantuu osaksi ajan maailmaa sekä vastaamaan sen vaatimuksia.⁴⁷ Kuitenkin kirjallisen perustuslain puuttumisen voidaan katsoa luovan myös ongelmia Britannian poliittisessa elämässä.

Iso-Britannian parlamentaarinen järjestelmä jakautuu pääpiirtein kahteen osaan: House of Lords ja House of Commons. Pääasiallinen virallinen poliittinen toiminta tapahtuu Westminsterissä. Puhetilaisuudet House of Lordissa tapahtuvat hillitysti ja järjestelmällisesti. Tämän ylähuoneen jäseniä ei ole valittu demokraattisin vaalein, vaan sen jäsenet on valittu saavutustensa tai taustansa vuoksi. House of Lordsin tehtävänä on keskustella ajankohtaisista aiheista loogisesti demokraattisten prosessien ulkopuolella, ja vaikka sillä ei ole suoranaista valtaa parlamentin päätöksenteossa, sen näkemykset otetaan huomioon muussa parlamentin toiminnassa.⁴⁸

House of Commonsin puhujat taas on valittu demokraattisin perustein ja he vastaavat todellisesta lainsäädännön kehityksestä. Tämän alahuoneen istunnot voivat olla kärkevämpiä ja väittelymuotoisia olemukseltaan, mikä sinänsä kuuluu Britannian parlamentin väittelykulttuuriin.⁴⁹ Tämän jaottelun pääpiirteet kahden parlamentin huoneen välillä eivät ole juurikaan muuttuneet erityisesti viimeisen sadan vuoden aikana, vaikka varsinaiset demokraattiset

---

⁴⁵ Walker, 2017, 180.

⁴⁶ Walker, 2017, 186.

⁴⁷ Ihalainen & Matikainen, 2016, 6.

⁴⁸ Crewe, 2015, 1-2.

⁴⁹ Crewe, 2015, 2.

oikeudet ovat kokeneet selkeää kehitystä, esimerkiksi naisten oikeus äänestää ja asettua ehdolle vaaleissa. Demokraattisten prosessien suosion vahvistuessa, ylähuoneen vaikutusvallan voidaan katsoa vähentyneen.

Modernin Iso-Britannian parlamentaarisen järjestelmän prosesseja voidaan jakaa karkeasti eri jaksoihin. Tämä jako ei ole täydellinen, vaan sen mahdolliset muuttujat eri konteksteissa on huomioitava. Pääasiallisesti prosessi kuitenkin seuraa seuraavaa kaavaa: puolueet taistelevat vaalivoitosta, voittaja muodostaa hallituksen ja käyttää enemmistöään työntääkseen ohjelmiaan ja haluamiaan lainsäädännöllisiä muutoksia House of Commonsin istunnoissa, käsiteltävistä teemoista väitellään ja kysymyksiä sekä kritiikkiä kuunnellaan ja siihen vastataan parlamentissa. Suurimmat äänestykset voittajapuolue pystyy voittamaan mahdollisella enemmistöllään. Tämä prosessi jatkuu uusiin vaaleihin saakka, jolloin toinen puolue voi voittaa aikaisemman ja uusi puolue aloittaa taas saman prosessin. Tämä on muodoltaan varsin yleistetty määritelmä, mutta kuvaa pääasiallista järjestelmää.⁵⁰

Historiallisesti monarkin on nähty omaavan oikeuden ulkopoliittiseen päätöksentekoon. Parlamentin ja hallituksen taas nähtiin vastaavan pääasiallisesti lainsäädäntöön ja budjetointiin liittyvistä kysymyksistä. Kuitenkin erityisesti ensimmäisen maailmansodan myötä alettiin nähdä yhä tärkeämpänä, että parlamentti osallistuisi enemmän myös ulkopoliittikkaan liittyvään keskusteluun. Tästä johtuen parlamentin asema vahvistui tämän keskustelun areenana. Ulkopoliittisten asioiden tuominen parlamentin keskusteluun on nähty myös ongelmallisena, minkä vuoksi on suosittu ajatusta jättää tämä kriittinen päätöksenteko koulutettujen asiantuntijoiden haltuun. Tästä johtuen pääasiallinen ulkopoliittinen päätöksenteko on jätetty maan hallitsevien osapuolten sekä ministerien ja ulkoministerien käsiin. Erityisesti pääministerin rooli poliittisena johtajana korostuu. Tämän prosessin voidaan katsoa olleen muuttumassa ensimmäisen maailmansodan jälkeen tavallisten kansanedustajien pystyessä vaikuttamaan yhä enemmän myös ulkopoliittikkaan.⁵¹ Debattia tarkastellessa on hyvä pitää mielessä taustalla vaikuttanut, kasvava parlamentin valta.

Britannian poliittinen kenttä on jo pitkään jakaantunut erityisesti kahteen osaan. Jakaumaan liittyy sosio-ekonomisia yhteyksiä, mikä näkyy erityisesti jakautumana ideologian ja myös ammatillisen taustan, fyysisen ja ei fyysisen työn välillä. Erityisesti ensimmäisen maailmansodan jälkeen

---

⁵⁰ Rush, 2004, 8.

⁵¹ Ihalainen & Matikainen, 2016, 1-2.

Britannian poliittinen järjestelmä on ollut pääasiallisesti kaksinapainen, jakautuen Konservatiivipuolueeseen (Conservative) ja Työväenpuolueeseen (Labour).⁵² Myöhemmin myös muita puolueita on syntynyt haastamaan näitä kahta suurta, mutta suurin vaikutusvalta on säilynyt yhä näiden kahden historiallisen puolueen käsissä.

Puoluekurin ansiosta puolueen kantaa tulisi myötäillä myös yksittäisen kansanedustajan asemassa, mikä osaltaan vaikuttaa myös äänestysten ja päätöksenteon tuloksiin. Kaikki kansanedustajat eivät seuraa yleistä puolueen linjaa, vaan kapinoivat tätä vastaan. Tätä ei yleensä nähdä positiivisena asiana, varsinkin koko puolueen tavoitteita ajatellen.⁵³ Puoluekuri vaikutti varmasti osaltaan myös Suomeen liittyvään keskusteluun toisen maailmansodan aikana. Puolueen tai parlamentin yleistä esimerkkiä tuli noudattaa, minkä vuoksi yksittäisten kansanedustajien omat näkemykset saattoivat hukkaa puoluelinjoihin taakse. Tämä ei toki tarkoita, että kaikki puhujien esittämät näkemykset olisivat vain yhtenäinen jakso edustetun puolueen näkemyskantaa. Britannialaisen parlamentin paikoittain kiihtyneet väittelyt paljastivat kärkkäämpiäkin mielipiteitä.

Iso-Britannian parlamentin kansanedustajilla voidaan katsoa olevan useita rooleja, joita noudatetaan joko yksittäisinä kokonaisuuksina tai jonkinlaisena roolien kokoelmana. Kansanedustajalla voi siis olla useita eri rooleja riippuen ympäröivästä kontekstista. Ensimmäisenä roolina voidaan pitää kansanedustajan tehtävää tukea omaa puoluettaan ja erityisesti sen paikkaa hallituksessa tai oppositiossa. Toisena tehtävänä on huolehtia kunkin kansanedustajan edustamien yksilöiden ja kollektiivisten kokonaisuuksien intresseistä. Kolmantena roolina voidaan taas pitää kansanedustajan tehtävää huolehtia siitä, että parlamentti toteuttaisi ei vain yksittäisten tahojen tavoitteita vaan myös yleisesti kaikkien parasta. Roolit voivat olla konfliktissa keskenään, ja poliitikon asema sekä tehtävät voivat vaikuttaa paljonkin siihen, mikä rooli hänen tulisi omaksua. Myös se, onko kansanedustaja hallitsevan vai oppositio puolueen jäsen, voi vaikuttaa jakautuneisiin rooleihin.⁵⁴

Kansanedustajat edustavat yksilöinä ja yhteisenä kokoelmana myös koko britannialaisen House of Commonsin eettistä, moraalista ja julkista kuvaa. Yksittäisen kansanedustajankin toiminta ja eettinen pohja vaikuttaa osaltaan koko parlamentin julkiseen kuvaan.⁵⁵ Kunniallisuus kuuluu

---

⁵² Rush, 2004, 11.

⁵³ Crewe, 2015, 8.

⁵⁴ Rush, 2004, 21-22.

⁵⁵ Mancuso, 1995, 3.

keskeisenä osana parlamentin jäsenten imagoon. Tästä johtuen toisen kunnian ja etiikan kyseenalaistaminen voidaan nähdä yhtenä suurimmista loukkauksista. Parlamentin jäsenet kutsuvat toisiaan kunnialliseksi tai kunnioitettavaksi jäseneksi ("honourable member" tai "honourable gentleman").⁵⁶ Tämän kaltainen muodollinen kieli nousee keskeiseksi parlamentin keskusteluissa. Parlamentin jäsenten ehtymätöntä moraalialia pidetään ainakin muodollisesti ihanteellisena. Voidaankin ajatella tämän olevan osana myös kansanedustajan julkista roolia, puolueen, edustettavien tahojen ja yhteisen hyvän puolustajana ja valvojana. Toisaalta nämäkin perusteet voidaan nähdä pääasiallisesti ideaaleina, jotka eivät lopulta aina toteutuneet parlamentin keskusteluissa.

Kunniallisen herramiehen käsite on kuitenkin lähinnä muodollisuus ja ihanne, johon sinänsä tulisi pyrkiä, mutta varsinainen moraalikäsite ei ole yhtä yksiselitteinen. Ristiriitaiset tavoitteet ja motivaatiot saattavat heitellä tätä moraalikäsitettä. Varsinainen realistinen tilanne ei ole yhtä yksiselitteinen. Joidenkin kansanedustajien asenteet ja toiminta saattavat hyvinkin erota huomattavasti parlamentin etiketteihin ja perinteisiin perustuvasta käsityksestä kunniallisesta jäsenestä. Tämä voi olla joka tahallista tai vahingollista. Tästä huolimatta parlamentti olettaa sen kansanedustajien noudattavan tiettyjä moraalikäsitteitä, vaikka tämä käsite voidaan usein nähdä pääasiallisesti toiveikkaana harhakuvitelmana.⁵⁷

Voidaan todeta, että pelkkä puoluekuri ei vaikuta yksin parlamentin päätöksenteossa. Eri puhujien argumentaation eivät mahdollisesti vaikuta pelkästään persoona tai puoluetusta, vaan myös pyrkimys yleiseen hyvään tai ainakin heidän edustamiensa tahojen intressien tukeminen. Haastavuutta loikin usein, että nämä ihanteet ja tavoitteet olivat usein varsin vahvasti ristiriidassa keskenään. Kyseessä saattoi olla varsin monimutkainen kokonaisuus niin puolueen, kansan, kansallisvaltion, Euroopan kuin koko maailman etuja ja tavoitteita. Erityisesti sodankaltaisessa kriittisessä tilassa tulee pohtia, kenen tavoitteet (usein juuri oman valtion) tulisi priorisoida, jotta mahdollisimman hyvä tulos saavutettaisiin. Nämä kysymykset näkyivät osaltaan myös sodanaikaisen parlamentin Suomeen liittyvissä keskusteluissa.

Iso-Britannia oli pyrkinyt välttämään toisen maailmansodan parhaansa mukaan. Kun sota lopulta syttyi, se nähtiin sotana demokratian puolesta fasismia ja muita totalitäärisiä aatteita vastaan. Myönnytyspolitiikkaa harrastanut pääministeri Chamberlain joutui yleiseen epäsuosioon kansan

---

⁵⁶ Mancuso, 1995, 4.

⁵⁷ Mancuso, 1995, 4.

joukossa. Britannian poliittinen vasemmisto lopulta kieltäytyi toimimaan Chamberlainin alaisuudessa. Hänen valitsemansa seuraaja Halifax kieltäytyi tarjouksesta, minkä vuoksi Winston Churchill nousi pääministeriksi 10.5.1940. Vuoden 1940 kesällä uusi pääministeri muodosti liittoutuneen koalitiollahituksen. Konservatiivit ja Työväenpuolue siis hallitsivat yhdessä.⁵⁸ Churchill toimi maan sodanaikaisena pääministerinä vuosina 1940-1945.⁵⁹ Hän koki yhä parlamentissa vastusta, erityisesti Lord Halifaxin ja R. A. Butlerin toimesta. He näkivät, että parhaimpana keinona suojella Britannian imperiumin omia tavoitteita, olisi antaa Hitlerin jatkaa imperialistia pyrkimyksiään muualla Euroopassa.⁶⁰

Erytyisesti Britannian poliittinen vasemmisto, näki hallitsevan poliittisen luokan olevan varsin suojea fasismin ajatuksille, mutta Neuvostoliittoa ja kommunismia vastaan. Antikommunismi oli ollut varsin suosittu aate eliitin keskuudessa 1900-luvulla. Huomattava osa hallitsevasta poliittisesta eliitistä suhtautui kriittisesti sosialismia ja kommunismia kohtaan, mikä vaikutti ajan politiikkaan. Suuri osa poliittisesta vasemmistosta (erityisesti sosialismin ja Neuvostoliiton ihailijat) näkivät valtaeliitin toiminnan kyseenalaisena ja joissain määrin jopa Hitleriä ihannoivana. Vaikka sodan aikana toimi koalitiollahitus, epäluuloisuus ja kilpailu säilyivät joissain määrin kahden puolueen välillä.⁶¹

Pääministeri Churchill piti huolta siitä, että Työväenpuolueelle annettiin vain kotimaanasioihin liittyviä ministerinvirkoja hallituksessa, sillä vasemmistolaisen puolueen ei haluttu pystyvän vaikuttamaan liiallisesti ulkopoliittiseen päätöksentekoon. Tämän ansiosta hallitus pystyi tekemään päätöksiä, jotka olivat vasemmiston politiikkaa vastaan. Työväenpuolueen ministereillä ei ollut juurikaan mahdollisuutta vaikuttaa näihin asioihin. Churchillin ja hänen seuraajiensa toimintaa sodassa kritisoitiin vahvasti parlamentin istunnoissa.⁶² Puolueiden ja ideologioiden eri tahot kokivat ristiriitaa sekä kriittisyyttä toisiaan kohtaan sodan aikanakin. Tämä ristiriita näkyi paikoittain myös tutkimuksen kannalta oleellisessa aineistossa, kun eri ideologiaa edustavat puhujat intoutuivat kärkevään väittelyyn.

Sodan alussa brittien kokemusta edusti vahvasti häpeän ja hämmennyksen tunne, kun maan oma armeija pärjäsi melko huonosti. Epäonnistumisia verrattiin osittain virheellisiin tietoihin Stalinin

---

⁵⁸ Callaghan, 2007, 141-142.

⁵⁹ Hastings, 2011, 11.

⁶⁰ Callaghan, 2007, 142.

⁶¹ Callaghan, 2007, 142.

⁶² Callaghan, 2007, 143.

neuvostojoukkojen voitokkaista sankariteoista natsseja vastaan. Myös pääministeri oli huolissaan Britannian armeijan suoriutumisesta, vaikka vuoden 1942 lopulla tilanne muuttui positiivisemmaksi. Churchillin tämän jälkeinen toiminta pyrki saamaan kansasta ja sotilaista melkein epärealistisia tuloksia. Churchillin rooli sota-aikaisena pääministerinä nähtiin niin hyvässä kuin huonossakin valossa.⁶³ Sodan alun tappioiden myötä kansa oli varsin uupunut ja kyyninen. Kansa ei toiminut yhtä yhtenäisenä kuin haluttiin esittää, vaan lakkoja ja levottomuuksia syntyi.⁶⁴

Yleisistä olettamuksista huolimatta Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian liittolaisuus ei ollut yhtä ihanteellista kuin usein ajatellaan. Maiden välillä oli epäluuloa ja kriittistä suhtautumista. Churchillin näkökulmasta Yhdysvaltojen sotaan liittyminen varmistaisi liittoutuneiden voiton. Hän myös korosti liittolaisuussuhteen tärkeyttä Neuvostoliiton kanssa. Britanniassa kansa ihaili Neuvostoliiton saavutuksia, mutta johtava eliitti näki Neuvostoliiton vihamielisyyden länttä kohtaan sekä sen imperialistiset pyrkimykset huolestuttavina. Toisen maailmansodan loppupuolella Neuvostoliitto koettiin varsin suurena uhkana, minkä vuoksi Britannialla ja Yhdysvalloilla oli suunnitelmia hyökätä tätä maata vastaan.⁶⁵ Epäluuloisuus lännen ja idän välillä muodostui myöhemmin kylmäksi sodaksi kutsutuksi konfliktiksi. Seuraavassa luvussa tarkastellaan toista maailmansotaa edeltänyttä tilannetta.

---

⁶³ Hastings, 2011, 12-13.

⁶⁴ Hastings, 2011, 16.

⁶⁵ Hastings, 2011, 14-15.

3. Sotaa edeltävä aika 1937 - 1938

Tämä luku tarkastelee Iso-Britannian parlamentin Suomeen liittynyttä poliittista keskustelua ja argumentaatiota ennen toista maailmansotaa. Tavoitteena on kartoittaa kuinka ja miksi Iso-Britannian poliittinen eliitti puhui Suomesta tietyin tavoin ennen Suomen liittymistä sotaan. Tämä luku keskittyy kahteen vuoteen ennen sotaa. Seuraavat käsittelyluvut analysoivat tarkemmin itse sotaa, sen syttymisen aikaa sekä sodan seurauksia. Tarkoituksena on myös vertailla näiden ajanjaksojen keskustelun eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä sekä niihin vaikuttaneita tekijöitä. Tämän luvun pyrkimyksenä on ryhmitellä missä yhteyksissä, kuinka usein ja miten Suomesta puhuttiin ennen sotaa sekä mitkä asiat vaikuttivat poliitikkojen tapaan puhua Suomesta. Ensimmäisen käsittelyluvun tarkoituksena on lähinnä toimia tutkimuksen taustoituksen jatkeena, minkä vuoksi diskurssianalyysi ei ole vielä keskiössä. Poliittisen keskustelun analysointi pohjautuu alkuperäislähteistä nousevaan havainnointiin sekä aikaisemman tutkimuksen argumentaation hyödyntämiseen. Ajallisen kontekstin luominen tulee jäämään pääasiallisesti tutkimuskirjallisuuden vastuulle, sillä keskeisintä tutkimukselle tulee olemaan itse lähteiden analysointi.

Suomen ja Iso-Britannian suhteet ennen toista maailmansotaa

Ymmärtääkseen toista maailmansotaa edeltävää brittiläisen parlamentin Suomeen liittyvää keskustelua, on ensin käsitettävä, millaiset maiden suhteet olivat kyseisenä ajanjaksona. Maiden suhteet ja niiden yhteinen historia sekä kommunikaatio vaikuttavat selkeästi siihen, kuinka toisesta puhutaan ja kuinka siihen suhtaudutaan. Suhteiden tarkastelu rajautuu 1900-luvulle ja pääasiallisesti itsenäisen Suomen aikaan, sillä tällä ajanjaksolla Suomi erottautui naapurimaistaan itsenäisenä, myös ulkopoliittisena toimijana. Suhteiden tarkastelu tulee keskittymään erityisesti Iso-Britannian näkemyksiin aiheesta.

1800-luvun lopun venäläistämispaineiden alla Suomi pyrki luomaan positiivista kuvaa itsestään muualla Euroopassa. Suomi halusi esittää itsensä pienenä, liberaalina ja demokraattisena valtiona, jota oltiin kohdeltu kaltoin ja joka taisteli vapauden ja oikeuksiensa puolesta. Tämän kaltaista kuvaa luotiin varsinkin brittiläisessä mediassa, sillä maanpaossa olleet aktivistit näkivät Suomi-mielteisen suhtautumisen rakentamisen läntisessä Euroopassa suurimpana toivona maan itsenäistymiselleen. Huomattava määrä suomalaisia poliitikkoja ja taiteilijoita lähetettiin muokkaamaan lännen poliittisen eliitin näkemystä aiheesta. 1800-luvun lopussa Suomi olikin

kasvattanut kiinnostusta Iso-Britanniassa, vaikkakin pääasiallisesti Liberaalipuolueen riveissä.⁶⁶

Tämä kiinnostus heräsi lähinnä puolueen omien intressien vuoksi, sillä Suomen tilanteesta nousi hyvä argumentti puolueen Irlannin autonomia -politiikan kannalta. Lisäksi tämä oli myös hyvä tilaisuus kritisoida Venäjän autokratiaa ja painottaa puolueen omia arvoja.⁶⁷

Ensimmäisen maailmansodan syttyessä vuonna 1914, kiinnostus Suomeen ja sen pyrkimykseen itsenäisyyteen väheni huomattavasti Britannian keskittyessä omiin sotilaallisiin tavoitteisiinsa. Kuitenkin joillain briteillä, kuten Winston Churchillillä, säilyi suhteita Suomeen ja sen eliittiin. Erityisesti Venäjän vuoden 1917 vallankumouksen jälkeinen Suomen itsenäistymisen yhteydessä muodostunut Valkoisten armeija ylläpiti suhteita läntiseen Eurooppaan.⁶⁸ Suomen Valkoiset saivat kannatusta ja tukea ei vain Saksasta, vaan joissain määrin myös läntisestä Euroopasta. Britannian kiinnostus Suomen Valkoisia kohtaan nousi pitkälti myös Venäjän vallankumouksesta. Länsi tuki venäläistä poliittista eliittiä vallankumouksellisia vastaan. Suomen vuoden 1918 sisällissodassa länsi puolsikin Valkoisia, vaikka apu ei ollut kovinkaan huomattavaa. Toisaalta vaikka briteillä oli jonkinlainen näkemys Suomesta ja sen pyrkimyksistä itsenäisyyteen, nähtiin se esimerkiksi Churchillin mielestä periferisenä ja melko merkityksettömänä maana, joka oli joko liberaali ja edistyksellinen tai vallankumouksellinen ja vaarallinen.⁶⁹ Länsi oli enemmän kiinnostunut Suomen yhteydestä Venäjään kuin Suomeen itseensä.

Ensimmäisen maailmansodan jälkimainingeissa Iso-Britannia alkoi kiinnostua taloudellisesti aikaisemmin Venäjälle kuuluneista alueista. Britanniaa kiinnostivat erityisesti itäisen Baltian maat Viro, Latvia ja Liettua, sillä se näki nämä maat siltana Venäjän kanssa käytyyn kauppaan. Britannia siten kohdisti huomionsa enemmän Baltiaan kuin Suomeen. Suomen ei nähty tarjoavan mahdollisuuksia Venäjän kauppaan, eikä sen nähty pystyvän käymään riittävän kattavaa kauppaa Britannian kanssa. Iso-Britannian taloudellinen kiinnostus Suomeen ei ollut kovinkaan suurta ensimmäisen maailmansodankaan jälkeen. Tästä huolimatta vuonna 1919 Suomi oli osana muutamaa muuta maata (esim. Puola, Balttia ja Romania), jotka olivat osana ”British Exports Credit Scheme” -järjestelmää. Tämän oli tarkoitus viedä brittiläisiä tuotteita maihin, jotka eivät välttämättä pystyisi maksamaan niistä riittävästi.⁷⁰

---

⁶⁶ Ruotsila, 2005, 8.

⁶⁷ Ruotsila, 2005, 8.

⁶⁸ Ruotsila, 2005, 14.

⁶⁹ Ruotsila, 2005, 15.

⁷⁰ Sundbäck, 2002, 211.

1920-luvun alussa 36-44% Suomen puutavara-viennistä oli Iso-Britanniaan. Tämä merkitsi sitä, että maiden välinen kauppa oli Suomelle huomattavaa. Suurin osa Suomen tuonnista Britannia oli taas elintarvikkeita. Koska Suomen vienti ja tuonti olivat varsin yksipuolisia ja Britannia oli yksi Suomen merkittävimmistä vientimaista, Iso-Britannia kiinnostui kasvattamaan vientiään Suomeen vahvistaakseen asemaansa entisestään. Suomen oletettiin kehittävän teollisuuttaan ja siten tarvetta brittien tuottamaan hiileen, mikä osaltaan vaikutti brittien haluun kasvattaa Suomen kauppaa. Tähän päätöksen vaikutti myös Britannian tavoite laajentaa vientiään itäisessä ja keski-Euroopassa paikatakseen Amerikan kaupan tappioita, vahvistaakseen asemaansa Saksaan verrattuna ja nostaakseen maan teollisuutta pois lamasta.⁷¹ Suomen kauppa ei siis ollut Britannialle yksittäisenä tapauksena merkittävää, mutta sen pyrkimykset kasvattaa taloudellista vaikutusvaltaansa Euroopassa edesauttoivat myös sen kiinnostusta Suomea kohtaan.

Iso-Britannian imperiumin hallitsemisen ja ylläpidon kannalta tiedustelu ja tietojen kerääminen oli keskeistä, jotta mahdolliset uhat voitaisiin ehkäistä jo ennen tilanteen muuttumista kriittiseksi. 1800-luvun brittiläisen imperiumin kannalta yhden ulkoisista vaaratekijöistä muodosti Venäjä, minkä vuoksi tiedustelu kohdistui myös Venäjän alaisuudessa olleeseen Suomeen.⁷² Vaikka kiinnostus itse Suomea kohtaan ei ollut kaikkein merkittävin, sen asema osana Venäjää tarkoitti, että brittiedustelu toimi kohtalaisen aktiivisesti myös Suomen alueella. Ensimmäisen maailmansodan aikana Tornioista tuli ensimmäinen Suomen paikkakunta, jossa oli brittien tiedustelutoimintaa. Suomen läpi kulki brittien kuriiri- ja tiedustelulinjan lisäksi myös merkittävä osa sodan aikaisesta Ruotsin ja Neuvosto-Venäjän välisestä liikenteestä. Suomen sijainti oli siis sodan kannalta merkittävä ja siten myös brittien kiinnostuksen kohteena.⁷³

Ensimmäisen maailmansodan loppuessa Britannia kiinnostui Neuvosto-Venäjän naapureista niiden hyödyllisyyden vuoksi bolsevikkien vastaisessa tiedustelussa. Suomen läheinen sijainti Pietariin nähden houkutteli käyttämään Suomea tukikohtana ja pian Helsinkiin perustettiin vilkas tiedustelukeskus.⁷⁴ Neuvosto-Venäjän tarkkailun lisäksi Suomessa tiedusteltiin myös Saksan ja Suomen välisiä suhteita sekä muutenkin Saksaan liittyvää toimintaa.⁷⁵ Suomi toimi tukikohtana brittiedustelulle sen sijainnin ja suhteiden vuoksi. Tiedustelun pääasiallisena organisaationa toimi

---

⁷¹ Sundbäck, 2002, 212.

⁷² Kotakallio, 2014, 9.

⁷³ Kotakallio, 2014, 13.

⁷⁴ Kotakallio, 2014, 15.

⁷⁵ Kotakallio, 2014, 19.

tuolloin passitoimisto, sillä Iso-Britannian lähetystön diplomaatit suhtautuivat tiedusteluun varauksella.⁷⁶

Myös toisen maailmansodan aikana Suomi osoittautui keskeiseksi brittitiedustelun kannalta. Saksan ja Neuvostoliiton Molotov-Ribbentrop-sopimuksen Euroopan etupiirijaosta kulkeutui tietoja varsinkin Helsingin toimistoon. Lontooseen ne kuitenkin saapuivat vain hieman ennen Saksan hyökkäystä Puolaan 1.9.1939.⁷⁷ Toisen maailmansodan syttyessä levottomuus Euroopassa kasvoi. Suomen saadessa neuvottelukutsun Neuvostoliitolta lokakuussa 1939 ja Moskovan neuvottelujen myötä, ulkomaiden mielenkiinto Suomea kohtaan kasvoi. Suomeen saapui lehdistöä raportoimaan tilanteesta.⁷⁸ Vaikka Suomi ei ollutkaan yksi keskeisimmistä valtioista Britannian politiikan kannalta, osoittautui se silti maan tavoitteiden kannalta kiinnostavaksi toimijaksi.

Suomeen liittyvän keskustelun yleisyys ja luonne

Hansard-arkistointijärjestelmän mukaan vuonna 1937 termi ”Finland” mainittiin Britannian parlamentin ylä- ja alahuoneen poliittisissa keskusteluissa yhteensä 43 kertaa. Termi näkyi debattien otsikoissa neljä kertaa kun taas kirjoitetuissa vastauksissa ainakin kuusi kertaa. Vuotena 1938 Suomi taas mainittiin 30 kertaa, Suomi-termiä käytettiin yhdessä keskustelujen otsikossa, ja se mainittiin 17 kirjoitetussa vastauksessa. Kun näitä lukuja vertaa 214 mainintaan, 19 keskustelun otsikkoon ja 22 kirjoitettuun vastaukseen vuonna 1940, vuosien 1937–1938 keskustelu Suomesta vaikuttaa vähäiseltä. Kuitenkin on huomioitava, että vuonna 1940 Suomen talvisotaan liittyvä keskustelu ja selvittely olivat huipussaan, minkä vuoksi on ymmärrettävää, että Suomi näkyi keskustelijoiden puheessa. Mielenkiintoista on huomioida, kuinka talvisodan kaltainen konflikti sai Suomeen liittyvän keskustelun kiihtymään verrattuna aikaisempaan.

Kun 43 Suomen mainintaa vuonna 1937 verrataan 103 termin ”Sweden” mainintoihin voidaan huomata, kuinka Suomen naapurimaa Ruotsi oli suuremman keskustelun kohteena. Vuonna 1938 Ruotsin mainintoja oli 84 verrattuna 30 Suomen mainintaan. Suomi ja Ruotsi kummatkin pohjoismaina eivät olleet kaikkein keskeisimpiä Britannian politiikan kannalta, mutta oletettavasti Ruotsi, hieman suuremman kokonsa ja historiallisen merkityksensä vuoksi, oli kuitenkin jonkin verran kiinnostavampi keskustelun kohde Suomeen verrattuna. Toisaalta Ruotsinkin maininnat vaikuttavat vähäisiltä niitä verrattaessa 1605 Saksan mainintaan vuonna 1938. Suomen ja Ruotsin

---

⁷⁶ Kotakallio, 2014, 25.

⁷⁷ Kotakallio, 2014, 208.

⁷⁸ Kotakallio, 2014, 210.

mainintojen yhteenlaskettukin määrä on huomattavan pieni prosenttimäärä Saksan maininnoista. Tämä luo mielenkiintoista vertailukohtaa eri maiden mainintojen välille, ja sen voidaan katsoa joissain määrin myös kuvaavan sitä, mikä parlamentille ja koko maalle oli keskeisintä tämän ajan keskusteluissa.

Kuitenkin on huomioitava, että tarkastellut luvut ovat Hansardin hakukoneen suoraan antamia. Debattien otsikointi ja kirjoitetut vastaukset antavat jonkinlaista kuvaa termin Suomi mainitsemisesta. On huomioitava, kuinka Hansard määrittelee itse Suomen mainintojen määrää. Esimerkiksi vuoden 1940 214 mainintaa eivät tarkoita suoranaisesti, että Suomi terminä olisi mainittu keskusteluissa yhteensä 214 kertaa. Tämä luku kuvaa paremmin sitä, kuinka monessa keskustelunyhteydessä Suomi mainitaan, sillä termiä itsessään voidaan jokaisen maininnan yhteydessä käyttää useampaankin kertaan. Tästä johtuen, esitettyjen lukujen ei ole tarkoitus toimia tarkkoina kvantitatiivisinä löydöksinä, vaan enemmänkin suuntaa antavina huomioina, jotka auttavat hahmottamaan sekä vertailemaan Suomeen liittyvää keskustelua eri ajanjaksoina.

Vuosien 1937 ja 1938 Suomeen liittyvä keskustelu keskittyi pääasiallisesti taloudelliseen yhteistyöhön, kaupan tuontiin ja vientiin sekä tähän liittyvään sopimuksentekoon. Esimerkiksi huhtikuussa 1937 puhuttiin kaupankäyntisopimusten uudistamisesta Suomen ja muun Skandinavian kanssa.⁷⁹ Saman vuoden kesäkuussa keskusteltiin puutavaran tuontiin liittyvistä sopimuksista puutavaratuottajien kanssa, joista yksi pienemmistä oli myös Suomi.⁸⁰ Lisäksi puhuttiin mm. hiilestä, kalasta, voista sekä niiden tuonnista ja viennistä. Keskustelu oli siis pääasiallisesti talouteen, kauppaan ja sen sopimukseen liittyvää.⁸¹

Talouteen liittyvän keskustelun lisäksi vuosina 1937 ja 1938 keskustelu käsitteli satunnaisesti myös muitakin teemoja. Esimerkiksi 26. toukokuuta 1937 keskusteltiin brittiläisen diplomaatin vierailusta Suomeen ja Balttiaan. Tämän oli tarkoitus olla vastavierailu Mannerheimin aikaisemmalle vierailulle Iso-Britanniaan.⁸² Kaupankäynnin lisäksi diplomaattisuhteiden ylläpito ja poliittisen kanssakäymisen muodollisuudet olivat osana maiden välistä vuorovaikutusta.

---

⁷⁹ Mr. Chorlton, Trade Agreements, House of Commons, Oral Answers To Questions, 20.4.1937, vol. 322.

⁸⁰ Mr. Hore-Belisha, Timber Supplies, House of Commons, Oral Answers To Questions, 1.6.1937, vol. 324.

⁸¹ esim. The Secretary for Mines (Captain Crookshank), Coal Industry (Exports), House of Commons, Oral Answers To Questions, 3.6.1937, vol. 324.

⁸² Mr. Bossom & Viscount Cranborne, Finland And Baltic States (Minister's Projected Visit), House of Commons, Oral Answers To Questions, 26.5.1937, vol. 324.

Miten Suomeen suhtauduttiin parlamentin keskusteluissa?

Vuosina 1937-1938 Suomi ei ollut brittiläisen parlamentin poliittisen keskustelun keskiössä.

Keskusteluissa Suomen maininnat olivat pääasiallisesti vain lyhyitä huomautuksia, eikä Suomeen liittyvistä teemoista ollut juurikaan tarkempaa, syvällistä analyysiä. Suomeen liittyvä keskustelu oli pääasiallisesti toteavaa ja muodollista, eikä siihen juurikaan liitetty niin positiivisia kuin negatiivisiakaan miellelyhtymiä. Suomi lueteltiin usein osana muita Euroopan tai Skandinavian maita ja liitettiin osaksi suurempaa kokonaisuutta. Lueteltuja maita käsiteltiin kokonaisuutena, eikä yksilöinä. Esimerkiksi tuontia tai vientiä käsitellessä nämä luetteloryppäät olivat erittäin yleisiä. Puutavaratuontia tarkastellessa Suomi lueteltiin osaksi Neuvostoliittoa, Ruotsia ja muita brittien keskeisiä puutavaran tuojia.⁸³ Luetteloryppäät eivät nostaneet yksittäisiä maita esille, mutta Suomi oli silti huomionarvoinen osa suurempaa kokonaisuutta.

Suomi nähtiin varsin pienenä ja syrjäisenä pohjoisena maana. Esimerkiksi vuoden 1938 heinäkuussa parlamentissa mainittiin, että Lancashiren kreivikunnassa oli suurempi asukasluku kuin Suomessa ja Virossa yhteensä.⁸⁴ Suomi oli siis väkiluvultaan huomattavasti pienempi kuin edes yksi osa Iso-Britanniaa. Suomi liitettiin usein osaksi muita maita, joita kutsuttiin pieniksi. Toisaalta Suomea käytettiin joissain keskusteluissa esimerkkinä skandinaavisista tai pienistä maista. Jonkinlaista kiinnostusta maata kohtaan osoitettiin, sillä se nousi esimerkiksi muista maista.

Vuoden 1937 helmikuussa puhuttiin, millaisia vaikutuksia ”Eastern Pact” -sopimuksella voisi olla Euroopalle ja sen kehitykselle. Puolan, Venäjän, Saksan, Tšekkoslovakian, Balttian ja Suomen välillä vuonna 1935 sovittu puolustus sopimus nähtiin merkityksellisenä myös muulle Euroopalle. Keskustelijat näkivät brittiläisen ja lännen vaikutusvallan ylläpidon keskeisenä, mutta idän sopimuksenteolla nähtiin olevan paikkansa selvittämään alueen kriittistä ja epäluuloista ilmapiiriä. Tämä nähtiin keskeisenä koko Euroopan hyvinvoinnille.⁸⁵ Erityisesti Konservatiivipuolueen Viscount Cranborne korosti itäisen Euroopan keskeisyyttä koko Euroopan turvallisuuden kannalta.

---

⁸³ Mr. Hore-Belisha, Timber Supplies, House of Commons, Oral Answers To Questions, 1.6.1937, vol. 324.

⁸⁴ The Minister of Health Mr. Elliot, Health Administration, House of Commons, Orders Of The Day, 28.7.1938, vol. 338.

⁸⁵ Mr. A. Henderson & Viscount Cranborne, Eastern Pact, House of Commons, Oral Answers To Questions, 8.2.1937, vol. 320.

"It is still, however, the view of His Majesty's Government that the elimination of friction and suspicion between the various countries of Eastern Europe is one of the cardinal factors in the field of European progress."⁸⁶

Itä-Eurooppa ja Suomi osana tätä kokonaisuutta nähtiin keskeisenä koko Euroopan tasapainon kannalta. Keskusteluyhteydessä maiden luettelossa Suomi mainittiin kuitenkin viimeisenä, mikä voi toisaalta johtua sen koosta ja vähäisemmästä merkityksestä Britannian kannalta. Toisaalta tämä voi johtua Suomen mielenkiintoisesta asemasta idän ja lännen välimaastossa, minkä vuoksi sen luokittelu ja sijoittaminen Euroopassa oli hieman haastavampaa. Mielenkiintoista on kuitenkin havaita, että se laskettiin Skandinavian lisäksi osaksi myös itä-Eurooppaa.

Toisen maailmansodan kynnyksellä pohjoismaiden alue nousi kiinnostavaksi strategiseksi kohteeksi sodan eri puolille. Ruotsalainen rautamalmi oli keskeistä saksalaiselle sotakoneistolle, Norja muodosti lupaavan tukikohdan sotaan Iso-Britanniaa vastaan ja Suomen keskeinen sijainti Suomenlahdella huolestutti Neuvostoliiton johtajistoa. Eurooppalaiset suurvallat näkivät siis pohjoismaat keskeisenä alueena ja halusivat taata oman vaikutusvaltansa siellä.⁸⁷ Onkin oletettavaa, että tämä strateginen sijainti heijastui myös Iso-Britannian parlamentin käsityksiin Suomesta ja sen merkityksestä.

Keskustelu Suomen ja Britannian kaupasta helmikuussa 1938 nousi esiin muusta keskustelusta, sillä Suomi ja sen toiminta mainittiin hieman kriittisemmässä yhteydessä. Suurin osa talouteen, tuontiin ja vientiin liittyvästä keskustelusta mainitsi Suomen lähinnä ohimennen, osana suurempaa kokonaisuutta. Kuitenkin 7. helmikuuta 1938 House of Commonsin istunnossa Konservatiivipuolueen edustaja Sir Joseph Leech kritisoi Suomea siitä, että britit olivat ostaneet Suomesta huomattavasti enemmän tavaraa kuin Suomi Britanniaasta.

"[...] for every 20s. worth of goods we have bought of Finland they have bought only 10s. worth of us during 1937, he will state what he is doing to bring to the notice of firms on the North-east and East Coast the openings in Finland for the sale of British manufactured goods; and whether his officers are visiting for that purpose British firms who produce goods suitable for Finland?"⁸⁸

Myöhemmin marraskuussa 1938 tähän teemaan palattiin uudelleen kirjallisessa vastauksessa ja huomautettiin, kuinka maiden välinen kauppa oli selkeästi ollut hyödyllisempää Suomelle kuin Iso-Britannialle ja että tämä ero oli ollut hiljalleen selkeässä kasvussa viime vuosien aikana.

---

⁸⁶ Viscount Cranborne, Eastern Pact, House of Commons, Oral Answers To Questions, 8.2.1937, vol. 320.

⁸⁷ Frey & Waldenström, 2008, 108.

⁸⁸ Sir Joseph Leech, House of Commons, Oral Answers To Questions, 7.2.1938, vol. 331.

Parlamentissa ehdotettiin Suomen ja Britannian kauppasopimuksen uudelleentarkastelua.

Konservatiivipuolueen herra Stanley vakuutti näiden suhteiden olevan aktiivisen tarkastelun alla.⁸⁹

”Friend was issued, the views of the delegation have been amplified by a deputation which was recently received in my Department, and the question of trade relations between this country and Finland is now under active consideration.”⁹⁰

Vaikka kyseessä ei olekaan kovinkaan merkittävästä vaikuttava huomio, eroaa tämä keskustelu yleisestä Suomeen liittyvästä keskustelusta, sillä siinä mainittiin tyytymättömyyttä Suomen toimintaa kohtaan. Ajan keskustelu kuitenkin vain harvoin keskittyi tarkempaan Suomen asioiden tarkasteluun. Tässäkin esimerkissä korostui Iso-Britannian ja Suomen suhteiden keskittyminen erityisesti talouteen.

Suomi myös mainittiin paikoittain muiden, suurempien keskusteluaiheiden tai teemojen keskellä. Esimerkiksi vuoden 1937 tuoko-kesäkuussa keskusteltiin eräiden brittikansalaisten vierailusta Suomeen. Heidän epäiltiin pyrkivän ostamaan aseita Espanjan kenraali Francon puolesta. Heidän sanottiin väittäneen olevansa ostamassa aseita Brasilialle ja olevan yhteydessä joihinkin suomalaisiin armeijan toimijoihin ja neuvotelleen heidän kanssansa. Ulkoministeri ja Konservatiivipuolueen jäsen herra Eden korjasi, ettei Suomi ollut suostunut kyseiseen kauppaan selvittyä, ettei Brasilialta ollut oikeutuksia tähän asekauppaan. Hän mainitsi tämän olleen vastoin lehdistön huhuja. Eden sanoi pahoittelevansa lehdistöissä syntyneitä vääristyneitä kuvia Suomesta.⁹¹

”I am glad to have the opportunity of saying that I am satisfied, as a result of inquiries which I have made; that, contrary to reports which have appeared in the Press, there is no evidence that Finnish officers gave any assistance to these gentlemen in obtaining arms for Spain under false pretences. When they were unable to produce any authorisation from the Brazilian Government for the purchase of arms in Finland, all negotiations with them were broken off. I regret that allegations against Finnish officials should have received publicity in this country.”⁹²

Tämä edeltävä esimerkki nousee aineistosta vahvasti esille, sillä siinä Suomella oli suurempi asema muuhun keskusteluun verrattuna. Vaikka kyseessä on Espanjan sisällissodan kaltainen laajempi konteksti, myös Suomi näyttäytyi osallisena kyseisessä keskustelussa. Parlamentissa pahoiteltiin julkisuudessa muodostunutta vääristyneitä kuvia tilanteesta, eikä Suomen katsottu rikkoneen

---

⁸⁹ Mr. Hepworth & Mr. Stanley, Anglo-Finnish Trade Agreement, House of Commons, Written Answers, 3.11.1938, vol. 340.

⁹⁰ Mr. Stanley, Anglo-Finnish Trade Agreement, House of Commons, Written Answers, 3.11.1938, vol. 340.

⁹¹ Captain Cazalet & Mr. Eden, Spain, House of Commons, Oral Answers To Questions, 31.5.1937, vol. 324.

⁹² Mr. Eden, Spain, House of Commons, Oral Answers To Questions, 31.5.1937, vol. 324.

puolueettomuutta.⁹³ Suomea puolustettiin faktapohjaisten todisteiden valossa. Suomen sanottiin heti lopettaneen neuvottelut asekaupoista kun selvisi, ettei tähän ollut oikeuksia. Suomen siis painotettiin tehneen oikein ja valitettiin uutisoinnin vääristynyttä kuvaa.

Vaikka toinen maailmansota ei syttynytäkään kuin vasta vuoden 1939 syyskuussa, myös vuosien 1937 ja 1938 Suomeenkin liittyvissä keskusteluissa voidaan nähdä tietynlaista levottomuutta Euroopassa. Vuoden 1937 joulukuussa puhuttiin epäselvyyksistä siitä, möivätkö britit Suomelle Blenheim pommittajia. Tämä kauppa vaikutti kuitenkin joutuneen toistaiseksi karikolle.⁹⁴ Myöhemmin Suomeen toimitettiin kyseisiä pommittajia. Saman vuoden toukokuussa keskustelua aiheutti britti-kansalaisten yritys ostaa Suomesta aseita Espanjan kenraali Francolle.⁹⁵ Vaikka kummatkin kaupat eivät tuolloin toteutuneet, asevarustelu, levottomuus ja konfliktit herättelivät kuvaa tulevista sodan täyteisistä vuosista.

Myös Kansainliitto oli aktiivisen keskustelun kohteena, liittolaisuutta ja turvaa haettiin muista Euroopan maista ja turvallisuuden tuntoa pyrittiin tavoittelemaan erilaisilla sopimuksilla. Esimerkiksi vuoden 1938 maaliskuussa brittien parlamentti keskusteli Liberaalipuolueen edustajan herra Manderin johdolla mahdollisuudesta ehdottaa yhteistyötä muiden Euroopan maiden kanssa sotilaallisen aggression vastustamiseksi. Myös pohjoismaat, Suomi mukaan lukien, olivat osana näiden Euroopan maiden listaa, kun taas Saksa ei ollut. Parlamentin keskusteluissa oli havaittavissa levottomuus Euroopassa, joka enteili tulevaa sotaa.

”[...] asked the Prime Minister whether he will consider the advisability of immediately approaching the Governments of France, Belgium, Holland, Poland, Russia, Czechoslovakia, Rumania, Yugoslavia, Greece, Turkey, Norway, Sweden, Finland, Denmark, the Baltic States, and others, with a view to ascertaining to what extent these States are prepared to co-operate with Great Britain against aggression in a scheme based on definite military commitments and binding guarantees under the Covenant of the League of Nations?”⁹⁶

Taloudelliset ja diplomaattiset sopimukset ja niistä nousut keskustelu tarkoittavat, että Suomella ja Iso-Britannialla oli ainakin muodolliset suhteet. Suomi mainittiin usein osana Eurooppaa ja pohjoismaita. Vaikka maa ei ollutkaan keskeisin britti-parlamentin intressien kannalta, oli se silti osa eurooppalaista ja pohjoismaista kokonaisuutta. Hyvät suhteet niin taloudessa kuin diplomatiassa, olivat siis tavoitteleminen arvoisia kummallekin maalle. Iso-Britannialle Suomen

---

⁹³ Mr. Eden, Spain, House of Commons, Oral Answers To Questions, 31.5.1937, vol. 324.

⁹⁴ Mr. Perkins & Lieut.-Colonel Muirhead, Blenheim Bombers (Finland), House of Commons, Oral Answers To Questions, 1.12.1937, vol. 329.

⁹⁵ Captain Cazalet & Mr. Eden, Spain, House of Commons, Oral Answers To Questions, 31.5.1937, vol. 324.

⁹⁶ Mr. Mander, Foreign Policy, House of Commons, Oral Answers To Questions, 23.3.1938, vol. 333.

kanssa käyty kauppa ja muu yhteistyö ei ollut elintärkeää, mutta silti joissain määrin hyödyllistä. Vaikka Suomi ei ollut kaikkein suurin brittien tuontimaa, erityisesti sen puutavara ja kotitaloushyödyke kauppa oli silti hyvä lisä brittien kaupankäynnille. Koska Suomi oli osa muuta Eurooppaa ja pohjoismaita, hyvien suhteiden ylläpito oli tavoiteltava asia myös muiden Euroopan suhteiden ylläpitämisen kannalta.

Yhteenveto

Iso-Britannian parlamentin vuosien 1937 ja 1938 poliittinen keskustelu käsitteli jonkin verran Suomea, mutta lähinnä sen ollessa yhteydessä muihin brittien kannalta mielenkiintoisempiin teemoihin. Suomesta puhuttiin varsin neutraaliin ja diplomaattiseen sävyyn. Suurin osa Suomen maininnoista oli nopeita huomautuksia, toteamuksia tai kysymyksiä. Suomi ja sen asioiden käsittely ei ollut kaikista tärkeintä Iso-Britannialle; sillä oli huomattava määrä muita, keskeisempiä keskustelun teemoja. Kuitenkin Suomi nähtiin osana Eurooppa, eikä sen olemassaoloa vähätelty. Se nähtiin pienenä ja varsin syrjäisenä maana, mutta sillä oli oma merkityksensä Britannian kaupankäynnin ja diplomatian kannalta. Suomea ei suljettu pois, vaan se huomioitiin käsitellessä Euroopan tilannetta.

Sodan aikaisessa keskustelussa eriävät mielipiteet, vahvempi argumentointi ja latautuneet keskustelutilat nousivat vahvemmin esille Suomen noustessa merkittävämpään asemaan niin Euroopan kuin Iso-Britannian tilanteen kannalta. Tämä luku toimii pääasiallisesti katsauksena siihen, kuinka ja millä tavoin Suomesta puhuttiin ennen toisen maailmansodan konflikteja. Tämä luo mielenkiintoista vertailukohtaa tuleville käsittelyluville. Vaikka keskiössä tulee olemaan talvi- ja jatkosodan aikaisen keskustelun ja argumentaation vertailu, sotaa edeltävä ja jälkeinen aika luo hyvää pohjaa ja kontekstia tutkimukselle.

4. Talvisota 1939-1940

Suomeen liittyvän keskustelun yleisyys ja luonne

Vuonna 1939 Suomen mainintoja Britannian parlamentin keskusteluissa oli yhteensä 76. Termi näkyi keskustelujen otsikoissa viisi kertaa ja 20 kertaa kirjallisissa vastauksissa. Keskustelu keskittyi erityisesti vuoden loppupäähän marras- ja joulukuuhun. Kun vuoden 1939 76 Suomen mainintaa verrataan edellisen vuoden 30 mainintaan, voidaan havaita Suomeen liittyvän keskustelun kasvaneen. Vuoden 1939 konfliktia enteilevän ilmapiirin voidaan lopulta katsoa herättäneen aikaisempaa enemmän huomiota aikaisempiin vuosiin verrattuna. Tämä muutos ei kuitenkaan ollut yhtä huomattava kuin vuoden 1940 keskustelujen määrä. Vuonna 1940 Suomi mainittiin 214 kertaa; se näkyi debattien otsikoissa jopa 19 kertaa ja kirjoitetuissa vastauksissa yhteensä 22 kertaa. Tämän vuoden keskustelujen määrä on huomattava aiempiin vuosiin verrattuna. Selkeästi suurin osa keskustelusta keskittyi maaliskuulle ja huhtikuulle.

Suomeen liittyvä keskustelu oli jopa suurempaa kuin Ruotsiin liittyvä. Vuoden 1940 Ruotsin mainintoja oli vain 89 verrattuna 214 Suomen mainintaan. Tämä on sinänsä mielenkiintoinen havainto, sillä yleisesti aikaisemmin Ruotsiin liittyvä keskustelu oli huomattavasti yleisempää kuin Suomeen liittyvä. Parlamentin mielenkiinnon kasvamisesta huolimatta, Suomi ei kuitenkaan ollut Britannian kannalta kovin keskeinen keskustelun aihe. Suomen hieman yli 200 mainintaa vaikuttavat vähäisiltä Saksan 931 mainintaan verrattuna. Kaikesta huolimatta voidaan todeta, että Suomeen liittyvä kiinnostus kasvoi ainakin suhteellisen paljon aikaisempaan verrattuna, vaikka tämä ei tarkoittanut, että se olisi yhtäkkiä noussut Britannian kannalta yhdeksi keskeisimmistä toimijoista.

Suomeen liittyvä keskustelu, määrän kasvusta huolimatta, ei välttämättä esiintynyt tasaisena osana parlamentin debattia, vaan keskittyi pääosallisesti tiettyihin hetkiin, jolloin Euroopan tilanteessa tapahtui muutoksia, jotka nostivat myös Suomen tapahtumat esiin massasta. Pääasiallisesti keskustelu käsitteli Euroopan, Iso-Britannian tai sen parlamentin kannalta merkittäviä tapahtumia. Nostetut esimerkit Suomeen liittyvästä keskustelusta antavat tietynlaisen kuvan ajan debatista, vaikka jokaista aihetta ei pystytä käsittelemään. Annetut esimerkit auttavat hahmottamaan ajan keskustelua, sen sisältöjä ja latautuneisuutta. Tästä johtuen kukin esimerkki on tärkeä ja oleellinen osa ajan keskustelua kuvaamassa.

Vuoden 1939 Suomeen liittyvä poliittinen keskustelu keskittyi erityisesti vuoden loppupäähän. Tämän voidaan katsoa johtuvan erityisesti Neuvostoliiton ja Suomen välillä kasvaneesta

jännitteestä, joka lopulta muodostui myös sotilaalliseksi konfliktiksi. Vuoden alussa maaliskuussa keskityttiin tarkastelemaan pääasiallisesti taloudellisia sopimuksia Suomen kanssa.⁹⁷ Keskustelu ei ollut yhtä huomattavaa vuoden alussa kuin lopussa, jolloin talvisota syttyi. Huhtikuussa puhuttiin taas maiden välisestä kaupasta sekä pohdittiin pitäisikö Suomi ja muut pohjoismaat sisällyttää Britannian avustuksen ja tietynlaisen liittolaisuuden piiriin.⁹⁸

Kesällä tarkasteltiin kasvavaa huolta Baltiassa ja Suomessa toista maailmansotaa edeltävien jännitteiden noustessa vahvemmin esiin. Iso-Britannian hallituksen sanottiin kunnioittavan ja ylläpitävän pienten itäisen Euroopan maiden itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta.⁹⁹ Myös syyskuussa voidaan nähdä kasvavaa riskin tuntua pienten neutraalien maiden ympärillä, kun todettiin Suomen ja Baltian kaupan olevan haasteellista kasvavan sotariskien vaikutusten määrän vuoksi.¹⁰⁰ Nämä ovat vain muutamia esimerkkejä siitä, kuinka Suomeenkin liittyvä keskustelu heijasti sotaa enteilevän ja sen aikaisen maailman levottomuutta ja kuinka nämä ympäröivät konfliktit vaikeuttivat talous- ja diplomaattisuhteiden ylläpitämistä myös neutraalien maiden kanssa.

Kasvava levottomuus näkyi myös parlamentin keskusteluissa. Liittolaisuuksia pyrittiin tavoittelemaan, ja taloudellinen sekä diplomaattinen tasapaino ja turvallisuuden tunto nousivat erittäin keskeiseksi ilmapiirin kiristyessä. Uhan nähtiin koskettavan myös pieniä puolueettomia maita, joihin Suomi kuului. Saksa pyrki kasvattamaan vaikutusvaltaansa Baltiassa ja Suomessa diplomaattivierailuilla vuoden 1939 heinäkuussa Tästä johtuen myös Iso-Britannia tunsu painetta vastaaville vierailuille.¹⁰¹ Kukin Euroopan suurvalta pyrki ylläpitämään vaikutusvaltaansa Euroopassa ja tavoitteli hyväksyntää myös puolueettomilta mailta.

Vuoden 1939 marraskuussa Neuvostoliiton ja Suomen välillä käydyt neuvottelut herättivät kiinnostusta, mutta Neuvostoliiton ehdotusten ei sanottu olevan uhkaavia tekijöitä Suomen itsenäisyyden ja itsemääräämisoikeuden kannalta.¹⁰² Kuitenkin 30. marraskuuta 1939 Neuvostoliitto hyökkäsi Suomeen. Maiden välillä olleet jännitteet muuttuivat suorainaiseksi

---

⁹⁷ esim. Mr. D. Adams, Finland, House of Commons, Oral Answers To Questions, 6.3.1939, vol. 344.

⁹⁸ Mr. Mander, European Situation, House of Commons, Oral Answers To Questions, 26.4.1939, vol. 346.

⁹⁹ The Prime Minister, Anglo-French-Russian Conversations, House of Commons, Oral Answers To Questions, 10.7.1939, vol. 349.

¹⁰⁰ Mr. Stanley, Baltic States And Finland, House of Commons, Oral Answers To Questions, 26.9.1939, vol. 351.

¹⁰¹ Mr. Cocks, Baltic States (Naval Visits), House of Commons, Oral Answers To Questions, 3.7.1939, vol. 349.

¹⁰² The Prime Minister & Mr. Gallacher, Russia and Finland, House of Commons, Oral Answers To Questions, 30.11.1939, vol. 355.

sotilaalliseksi konfliktiksi. Talvisota herätti kiinnostusta ja Suomen tilanne nousi parlamentin keskusteluihin. Joulukuussa parlamentti pohti, mistä mahdollisista syistä Neuvostoliiton hyökkäys johtui sekä totesi Suomen puolustavan itsenäisyyttään rohkeasti.¹⁰³ Hallitusta tosin kritisoitiin sen Suomelle lähettämistä lentokoneista, sillä näiden nähtiin olevan hyödyllisempiä maan omalle sotakoneistolle.¹⁰⁴ Lisäksi Britannia punnitsi eri mahdollisuuksia Neuvostoliiton kanssa käydyissä neuvotteluissa. Neuvostoliiton nähtiin toimivan aggressiivisesti Euroopan rauhan turvaamisen sijasta.¹⁰⁵

Vuoden 1940 tammikuussa parlamentti keskusteli Suomen ja Neuvostoliiton sodan tilanteesta muiden konfliktien lisäksi. Parlamentti pohti tulisiko Neuvostoliiton hyökkäyksen rikkoa Iso-Britannian suhteet tähän maahan.¹⁰⁶ Parlamentissa nousi kysymys siitä, että saattaisiko Suomen työläisväestö nähdä hyökkääjän valloituspyrkimykset positiivisena asiana. Britannian Kommunistipuolueen jäsen herra Gallacher väitti työväenhallituksen hallinnan Suomessa takaavan todellisen onnellisuuden ja hyvinvoinnin suomalaisille. Tätä kommenttia kuitenkin kritisoitiin huomattavasti.¹⁰⁷ Herra Gallacherin lausahdus heijasti varmasti hänen puoluetaustaansa ja ideologiaansa. Kommunismin kannattajana hän ihannoit vahvasti Neuvostoliiton aatepohjaa ja ryhtyikin herkemmin kritiikkiin oman maan hallitusta vastaan.

Vuoden 1940 tammikuussa Suomen vaalien tulokset nähtiin demokratian voittona fasismia vastaan.¹⁰⁸ Tämän lisäksi Suomi nähtiin avaimena Leningradiin, minkä vuoksi sen olemassaolo ja tärkeys oli joissain määrin huomioitava.¹⁰⁹ Parlamentti pohti myös mahdollista materiaalista avustusta Suomen kansalle ja sotavoimille.¹¹⁰ Helmikuussa parlamentti vertasi sympatiaansa Suomea kohtaan taloudellisiin seikkoihin. Suomen avustus oli yhä aktiivisemmassa keskustelussa, ja sitä kohtaan esitettiin niin myönteisiä kuin vastustavia argumentteja.¹¹¹

Maaliskuussa talvisotaan liittyvä keskustelu oli kaikkein suurimmillaan. Sodan etenemistä ja rauhan seurauksia sekä ehtoja analysoitiin tarkasti. Aineistosta erityisesti 19. -21. maaliskuuta

---

¹⁰³ The Prime Minister (Mr. Chamberlain), The War, House of Commons, 14.12.1939, vol. 355.

¹⁰⁴ Mr. Strauss, Finland (Aircraft, Supplies), House of Commons, Oral Answers To Questions, 13.12.1939, vol. 355.

¹⁰⁵ Viscount Stonehaven, War and Peace Aims, House of Lords, 5.12.1939, vol. 115.

¹⁰⁶ Major-General Sir Alfred Knox, Great Britain And Russia, House of Commons, Oral Answers To Questions, 24.1.1940, vol. 356.

¹⁰⁷ Mr. Gallacher, War Situation, House of Commons, 16.1.1940, vol. 356.

¹⁰⁸ Mr. Montague, War Situation, House of Commons, 16.1.1940, vol. 356.

¹⁰⁹ Mr. Gallacher, War Situation, House of Commons, 16.1.1940, vol. 356.

¹¹⁰ Mr. Cary, Finland, House of Commons, Oral Answers To Questions, 16.1.1940, vol. 356.

¹¹¹ esim. Mr. Butler, Finland (Military Assistance), House of Commons, Oral Answers To Questions, 7.2.1940, vol. 357.

1940 nousee erittäin vahvasti esiin. Tuolloin keskustelu Suomesta, talvisodasta ja sen jälkiselvittelyistä oli huipussaan. Parlamentin ei haluttu kritisoida hallitusta Suomen avustusoperaation viivästyisestä sen ongelmallisuuden ja haasteiden vuoksi.¹¹² Suomen vastarinta sodassa nähtiin ihailemisen arvoisena ja sen toimia pidettiin kunnioitettavina. Suomen rauhanehdot nähtiin turhan ankarina ja Neuvostoliiton toimia kritisoitiin laajasti. Neuvostoliiton hyökkäys nähtiin epäsuvaittavana ja sen hyökkäystä siviilikohteita kohtaan halveksuttiin.¹¹³ Maaliskuun Suomeen liittyvä keskustelu tarkasteli talvisodan tilannetta ja päättymistä laajasti varsinkin parlamentin omasta näkökulmasta.

Huhtikuun keskustelu jatkoi pitkälti talvisodan konfliktin käsittelyä, ja tarkasteltiin kasvavaa sodan riskiä Skandinaviassa.¹¹⁴ Huhtikuussa puhuttiin myös Suomen avunpyynnöstä sodan jälleerakentamisen kanssa ja pohdittiin, kuinka Britannia toimisi tämän asian suhteen.¹¹⁵ Toukokuussa parlamentti kävi läpi avustusoperaatioiden ongelmallisuutta. Erityisesti Ruotsia ja Norjaa syytettiin tästä, sillä nämä maat eivät sallineet brittiläisten joukkojen läpikulkua Suomeen.¹¹⁶ Heinäkuussa Mannerheimin johtamaa Suomen armeijaa kritisoitiin fasistiseksi, mutta tätä kommenttia kuitenkin kritisoitiin.¹¹⁷ Vuoden elokuussa pohdittiin Suomen ja Neuvostoliiton suhteiden ongelmallisuutta ja turvallisuusriskejä.¹¹⁸ Vuoden 1940 kesällä keskustelu Suomesta alkoi vähenemään huomattavasti ja loppuvuoden keskustelu oli varsin olematonta.

Parlamentin keskustelun taustalla vaikuttanut konteksti

23. elokuuta 1939 Neuvostoliitto ja Saksa sopivat yhteisen hyökkäämättömyyssopimuksen:

Molotov-Ribbentrop –sopimuksen. Tähän sisältyi myös salainen pöytäkirja, joka jakoi erityisesti itäisen Euroopan Saksan ja Neuvostoliiton etupiireihin. Suomi kuului Neuvostoliiton valtapiiriin.¹¹⁹ Neuvostoliitto kutsui Suomen neuvotteluihin mahdollisista alueluovutuksista, mutta Suomi ei suostunut näihin vaatimuksiin. Länsimaat näkivät tämän sekä osoituksena suomalaisten urheudesta että toisaalta myös varsin varomattomana toimintana. Suomen kansa inspiroitui ajatuksesta, että he olisivat rohkea pieni kansa, joka ei suostunut suurvallan vaatimuksiin. Tämä

---

¹¹² Mr. Harold Macmillan (Stockton-on-Tees), Progress Of The War, House of Commons, Orders Of The Day, 19.3.1940, vol. 358.

¹¹³ Commander Sir Archibald Southby (Epsom), Progress Of The War, House of Commons, Orders Of The Day, 19.3.1940, vol. 358.

¹¹⁴ esim. The Prime Minister (Mr. Chamberlain), Allies' Decision, House of Commons, 9.4.1940, vol. 359.

¹¹⁵ Mr. Sorensen, Finland (British Assistance), Oral Answers To Questions, 3.4.1940, vol. 359.

¹¹⁶ Mr. George Balfour (Hampstead), Conduct Of The War, House of Commons, Orders Of The Day, 8.5.1940, vol. 360.

¹¹⁷ Mr. Gallacher, Emergency Powers (Defence) Act, 1939, House of Commons, 31.7.1940, vol. 363.

¹¹⁸ Flight-Lieutenant Donner, Finland, House of Commons, Oral Answers To Questions, 7.8.1940, vol. 364.

¹¹⁹ Johansen, 2016, 8-9.

herätti isänmaallista innostusta. Suomi tulisi seisomaan yhdessä mahdollista uhkaa vastaan, vaikka Neuvostoliiton hyökkäystä ei nähtykään todennäköisenä. Suomen nähtiin pystyvän puolustamaan itseään, kunnes ulkopuolinen apu saapuisi.¹²⁰

Suomella ei kuitenkaan ollut virallisia liittolaisia tai puolustussopimuksia muiden maiden kanssa. Toisaalta myös Puolan tilanne osoitti, että tämän kaltaiset sopimuksetkaan, eivät takaisi maan turvallisuutta. Kansainliiton toiminta oli osoittautunut hyödyttömäksi suurvaltojen pyrkimyksiä vastaan. Iso-Britannia ja Ranska suhtautuivat Suomeen positiivisesti, mutta niidenkin avustus riippuisi siitä, olisiko se niille itsellensä hyödyllistä. Myös muilla pohjoismailla oli suurempia huolenaiheita, Saksan uhatessa niiden turvallisuutta. Tämän lisäksi, vaikka Saksalla ja Suomella oli ollut varsin positiiviset suhteet jo pitkään, salainen etupiirijako varmisti, ettei Saksan voinut suuremmin puuttua Suomen asioihin. Suomi oli tuudittautunut epärealistiseen turvallisuudentunteeseen, Euroopan maiden osoittaessa sympatiaa sitä kohtaan ja negatiivisia asenteita Neuvostoliiton suuntaan.¹²¹

30. marraskuuta 1939 Neuvostoliitto hyökkäsi Suomeen ilman virallista sodanjulistusta. Suomen odottamaton vastarinta herätti kiinnostusta myös muualla Euroopassa. Neuvostoliiton odottama nopea voitto muuttui useita kuukausia kestäneeksi talvisodaksi.¹²² Suomalaisten osoittama vastarinta oli tietynlainen arovallan tappio Neuvostoliiton huomattavalle armeijalle.¹²³ Tästä huolimatta Suomen taistelu Neuvostoliittoa vastaan oli todellinen uhka ja vaikea konflikti. Suomen armeija oli taistelemassa maansa tulevaisuuden puolesta. Kansainliiton toiminta ei ratkaissut Suomen ja Neuvostoliiton välistä konfliktia, eikä myöskään länsimaiden pyrkimys vakuuttaa Neuvostoliittoa luopumaan sotilaallisuuksistaan. Niin Britannian kuin muidenkin maiden tuli punnita tarkkaan, pystyivätkö ne auttamaan Suomea vai vaarantaisivatko ne oman maan intressit.¹²⁴

Suurin osa Suomen vastaanottamasta tuesta talvisodan aikaan tuli Ruotsilta ja Norjalta. Erityisesti Ruotsi ei kuitenkaan halunnut liittyä Suomen sotaan virallisesti, vaan tuki Suomea lähinnä sotavarustein, asein ja ruokatarvikkein. Myös erityisesti Iso-Britannia tuki Suomea pääasiallisesti lähettäen taistelu lentokoneita, mm. Blenheim -koneita, joista oltiin keskusteltu parlamentissa jo

---

¹²⁰ Johansen, 2016, 14-15.

¹²¹ Johansen, 2016, 15.

¹²² Ruotsila, 2005, 70.

¹²³ Edwards, 2007, 11.

¹²⁴ Gerrard, 2005, 109.

ennen sotaa. Suomen puolustuksen kestäessä odotettua kauemmin, liittoutuneet Britannian ja Ranskan johdolla, alkoivat suunnitella laajempaa avustusta Suomeen, mukaan lukien aseellisia joukkoja. Suomen avustuksen taustalla vaikutti erityisesti liittoutuneiden pyrkimys turvata Ruotsin rautamalmi ja katkaista näin Ruotsin ja Saksan välillä käyty kauppa. Nämä suunnitelmat nähtiin Suomessa mahdollisena uhkana, saattaisihan Suomi joutua suurvaltojen taistelukentäksi.¹²⁵

Vaikka Britannian ja Ranskan poliittinen johtajisto oli alun perin vastustanut ajatusta Suomen avustamisesta, osittain maiden kansan vaikutuksesta syntyi ajatus Suomen avustusoperaatiosta. 100 000 brittiläisten joukkojen ja myös pienemmän lukumäärän ranskalaisia oli tarkoitus aloittaa tämä operaatio vuoden 1940 huhtikuussa.¹²⁶ Britannian kannalta oli keskeistä tavoitella nopeita sotilaallisia voittoja, jotka eivät kuluttaisi liikaa rajallisia resursseja. Taistelut tuli valita huolella: parhain hyöty ja riskisuhteet tulisi punnita huolella. Skandinavian nähtiin luovan mahdollisen etulyönti-aseman Britannian tavoitteille. Jos Britannia saavuttaisi hallinnan tällä alueella ja pystyisi myös katkaisemaan rautamalmin tuonnin Saksalle, olisi se hyvässä taktisessa asemassa sotaan Saksa vastaan. Tämän valtapelin katsottiin myös luovan mahdollisuuden siihen, että Neuvostoliitto luopuisi sopimuksestaan Saksan kanssa. Britannian intresseissä ei kuitenkaan ollut suututtaa Neuvostoliittoa.¹²⁷

Myös Saksalla oli huomattavat intressit Skandinaviassa, mikä osaltaan vaikutti sen asenteisiin Neuvostoliiton ja Suomen välisessä konfliktissa. Keskeisintä Saksalle oli omien intressien vaaliminen ja vihollisen vaikutusvallan estäminen.¹²⁸ Toisaalta Britannian ja Neuvostoliiton suhteet olivat olleet jo pitkään varsin vaikeat. Maiden suhteita kuvasi epäluottamus ja epäluulo, mikä osaltaan heijastui ajan politiikkaan ja päätöksentekoon. Britannian sekaantuminen Venäjän sisällissotaan, vakoojaskandaalit sekä Stalinin kyseenalaiset puhdistukset vaikuttivat osaltaan kiristyneihin suhteisiin. Britannian Neuvostoliittopolitiikan taustalla vaikuttivat siis niin ideologiset ristiriidat kuin toisaalta myös ymmärrys laajemmista taktisista tavoitteista. Nämä näkemykset olivat usein varsin vahvassa ristiriidassa.¹²⁹ Talvisodan avustusoperaatioiden taustalla vaikutti siis laajempi geopoliittinen konteksti.

---

¹²⁵ Johansen, 2016, 69-70.

¹²⁶ Johansen, 2016, 102.

¹²⁷ Ruotsila, 2005, 71.

¹²⁸ Peltovuori, 1975, 129.

¹²⁹ Doerr, 2001, 423-424.

Suomen avustusoperaatioiden taustalla vaikutti osaltaan myös Britannian laajempi suunnitelma sodassa Saksaa vastaan. Myös Suomeen liittyvien suunnitelmien oli tarkoitus vaikeuttaa Saksan sotamateriaalien saantia ja siten sotakoneiston tuotantoa. Saksan kauppaa oli muutenkin tarkoitus valvoa tarkasti ja muodostaa yllykkeitä, jotta neutraalit maat vähentäisivät kauppansa Saksan kanssa. Keskeisimpinä kohtana sodassa Saksaa vastaan nähtiin juuri taloudellinen lamauttaminen. Tämän katsottiin heikentävän Saksan puolustusta, mikä takaisi liittoutuneille mahdollisuuden suurhyökkäykseen Saksaa vastaan. Yhtenä keskeisimpänä materiaalina nähtiin juuri rautamalmi, minkä vuoksi Britannian kiinnostus Skandinaviaa kohtaan oli ymmärrettävää.¹³⁰ Suomen avustusoperaatioiden taustalla todellakin vaikuttivat liittoutuneiden laajemmat pyrkimykset.

Liittoutuneiden avustusoperaatioiden toteuttamista vaikeutti erityisesti Norjan ja Ruotsin haluttomuus sallia joukkojen kulku alueillaan. Britannia tarjosi maille mahdollista sotilaallista avustusta Saksan uhkaa vastaan, mutta muille pohjoismaille puolueettomuuden ylläpitäminen oli keskeistä. Pohjoismaiden haluttomuutta yhteistyöhön kritisoitiin laajasti Britannian parlamentissa. Pohdinnassa oli kuitenkin myös ajatus siitä, että liittoutuneiden joukot kulkisivat maiden läpi ilman lupaa, vaikka näistä ajatuksista lopulta luovuttiin.¹³¹

Winston Churchillillä oli myös omanalaiset näkemyksensä Suomen avustamisesta. Suomen avustusoperaatioiden taustalla vaikutti sotapyrkimysten rinnalla myös Churchillin näkemys antikommunististen ideoiden vahvistamisesta. Toisaalta talvisodan taustalla nähtiin myös laajempi konteksti läntisen vapauden puolustamisesta, minkä vuoksi vaatimukset Ruotsia ja Norjaa kohtaan nähtiin oikeutettuina.¹³² Toisaalta hänen mukaansa Britannia oli niin hyvän moraalin kuin Kansainliiton jäsenyytensä vuoksi velvoitettu avustamaan Suomea.¹³³ Hänen ajattelunsa Suomen avustamiseen liittyen voidaan katsoa edustaneen varsin laajasti myös muiden poliittisten toimijoiden näkemystä aiheesta. Britannian omat intressit tulisivat aina tulemaan edellä, mutta toisaalta hyvän moraalin osoittaminen nähtiin mieluisana.

Britannian parlamentin tavoite lähettää apua Suomeen kohtasi myös kritiikkiä maan parlamentissa. Erityisesti kommunismin aatetta ihailleet puhujat kritisoivat hallitusta siitä, että vaikka Britannia oli sanonut olevansa kykenemätön käymään kunnolliseen sotaan Saksaa vastaan

---

¹³⁰ Kelly, 2009, 269.

¹³¹ Nevakivi, 1972, 238-239.

¹³² Ruotsila, 2002, 132-133.

¹³³ Ruotsila, 2002, 134.

resurssien vähyyden vuoksi, oli sillä jostain syystä resursseja silti avustaa Suomea. Chamberlainin hallituksen katsottiin täten olevan kiinnostuneempi käymään sota ennemmin Neuvostoliittoa kuin väitettyä vihollista Saksaa vastaan.¹³⁴ Britannian parlamenttikan ei täten ollut täysin yhtenäinen.

Erityisesti talvisodan aikana yhdeksi keskeisimmäksi propagandateemaksi nousi käsitys suomalaisten täydellisestä yhtenäisyydestä ja ns. ”talvisodan hengestä”. Poliittista yhtenäisyyttä haluttiin korostaa, ja mielikuvaa yhdessä sinnikkäästi taistelevasta kansasta haluttiin valaa ihmisten mieliin. Todellisuudessa talvisodan konflikti ei ollut yhtä yhtenäisen kansan saavutus kuin halutaan ymmärtää. Talvisodan kokemuksiin sisältyi myös selkeitä poliittisia ongelmia, vastustajien hiljentämistä sekä vallanpitäjiin osoitettua katkeruutta.¹³⁵ Talvisota kokemuksena ei siis ollut yhtä kaunis ja kansanhenkeä ylentävä kuin usein haluttaisiin ymmärtää. Tämän kaltaisen propagandan voidaan nähdä vaikuttaneen myös liittoutuneiden näkemyksiin talvisodasta ja suomalaisten yhtenäisyydestä.

Britannian yhteiskunnassa oli huomattavia ongelmia ja kansa varsin jakautunut sekä ristiriitainen. Yhteiskunnan eri osat olivat kaukana toisistaan, eikä niillä ollut yhteisöntuntua luokkien välillä. Kuitenkin sodan sytyttyä vuoden 1939 syyskuussa maa valmistui sota suurin toimin. Erityisesti ilmasodan edustama uhka herätti huolta kansassa ja sitä vastaan varauduttiin. Sotavarustelusta huolimatta sota ei siirtynyt Britannian mantereelle ja kiinnostus tätä konfliktia ja siihen varustautumista kohtaan väheni huomattavasti yhteiskunnan rikkonaisuuden heijastuessa yhä vahvemmin. Tätä ajanjaksoa kutsuttiin valesodaksi (Phoney war). Maan viranomaisille nousi kuitenkin mahdollisuus kannustaa kansaa yhtenäisyyteen ja painottamaan sotavarusteluiden tärkeyttä, kun Neuvostoliitto hyökkäsi Suomeen ja talvisota syttyi. Suomen talvisota antoi ajan viranomaisille keinon pyrkiä vahvistamaan oman kansansa yhteisöllisyyttä uhkaavan sodan edessä.¹³⁶

Talvisota näkyi myös kansainvälisen lehdistön otsikoinnissa. Suomen tilanne oli julkisessa käsittelyssä ja aikaisempaa suuremman huomion kohteena. Vaikka tutkimuksen keskiössä ei ole sanomalehtien analysointi, on uutisoinnin yleinen ja tiivis tarkastelu mielenkiintoista kontekstin luomista muulle julkiselle keskustelulle. Uutiset Neuvostoliiton hyökkäyksestä Suomeen

---

¹³⁴ Childs, 1977, 242.

¹³⁵ Tepora, 2015, 12-13.

¹³⁶ Holmila, 2009, 128.

kantautuivat Britannian uutisointiin varsin ripeästi, mutta kansan epäluulo konfliktin suuruutta kohtaan oli varsin yleistä. Suomea kohtaan osoitettiin myötätuntoa, mutta myös huomattavaa määrää epäluuloisuutta erityisesti tilanteen vakavuudesta.¹³⁷

Keskustelusta muodostuvat keskeisimmät diskurssit

Pro gradu -tutkielma jakaa alkuperäislähteistä nousseet havainnot neljään eri diskurssiin.

Diskurssit ovat käytännöllinen, myötätuntoinen, sankarillinen ja kriittinen. Näiden diskurssien tarkoituksena on luoda käsitystä ajan parlamentin Suomen talvisotaan liittyneestä keskustelusta. Diskurssit rajaavat löydetyt havainnot omiin luokitteluihinsa. Jokaisen luokittelun yksittäiset havainnot sisältävät keskenään samankaltaisia piirteitä, mutta niillä voi olla myös yhtäläisyyksiä muiden diskurssien kanssa. Tarkoituksena on jakaa mahdollisimman samankaltaiset havainnot selkeisiin luokitteluihin, jotka kuvastavat mahdollisimman tarkasti ajan poliittista keskustelua. Jako vain neljään suhteessa varsin laajaan diskurssiin ei toki pysty kattamaan kokonaisuudessaan, jokaisen keskustelun jokaista diskurssia, muotoa ja sävyä, vaan tarkoituksena on yleiskatsauksen luominen.

Diskurssit edustavat toistuvia ja poikkeavia suhtautumisen tai keskustelun muotoja, jotka nousevat esiin poliittisesta keskustelusta. Osa näistä havainnoista muodostuneista diskursseista nousee esiin tekstistä toistuvasti, edustaen parlamentin yleisimpiä suhtautumisen ja keskustelun muotoja. Tähän vastapainona nousevat yleisestä poikkeavat havainnot. Nämä poikkeavuudet eivät ole yhtä yleisiä kuin toistuvat diskurssit ja suhtautumisen muodot, mutta ne ovat riittävän merkittäviä tai voimakkaita kohtia keskustelussa, jotka nousevat esiin tekstistä omalla tavallaan. Tärkeää tämän tutkimuksen kannalta on näiden neljän havaintoihin perustuvan diskurssin tarkastelu ja laajempi pohdinta.

Käytännöllinen diskurssi

Britannian parlamentin Suomeen liittyvissä keskusteluissa yksi keskeisimmistä ja yleisimmistä argumentaation muodoista nousee järkipäisyyteen, käytännöllisyyteen ja loogiseen ajatteluun vetoavasta pohdinnasta. Tästä muodostuu ensimmäinen käytännöllisyyden diskurssi. Tälle diskurssille tyypillistä on käytännöllisten ratkaisujen, järkeen perustuvan päättelyn ja yhteisen parhaan ajattelu. Tämä diskurssi pyrkii tarkastelemaan Suomea ja sen tilannetta mahdollisimman yksityiskohtaisesti verraten sitä Iso-Britannian ja muun Euroopan parhaan edustamiseen.

---

¹³⁷ Holmila, 2009, 125.

Diskurssin periaatteiden edustajat pyrkivät tarkastelemaan tilannetta laajemmassa kontekstissa, pohtien kuinka tietynlainen toimintatapa saattaisi vaikuttaa kokonaistilanteeseen.

1930-luvun lopun Euroopan kriittisessä ympäristössä harkittu poliittinen päätöksenteko oli yhä keskeisempää, minkä vuoksi käytännöllisten diskurssien yleisyys on ymmärrettävää. Esimerkissä 14.12.1939 pääministeri ja Konservatiivipuolueen johtaja herra Chamberlain totesi, että Suomen avustaminen olisi tärkeää, mutta hän katsoi tämän tapahtuvan parhaiten vastustamalla Saksan toimintaa ja turvaamalla siten Euroopan yleisen tilanteen. Puheenvuoro korosti, että rauhallisesti harkittu päätöksenteko olisi kaikkein keskeisintä, eikä liiallisia riskejä tulisi ottaa. Pääministerin ajattelussa heijastui myös ajan myönnytyspolitiikka. Uuden sodan välttäminen oli kaikkein keskeisintä ja myös päätös, joka parhaiten palvelisi Britannian oman kansan etuja. Talvisodan alun ajattelussa heijastui varovainen politiikka, jossa pyrittiin välttämään toimintaa, joka saattaisi vaarantaa Neuvostoliiton ja Britannian suhteet.

”We must all give what help and support we can spare to the latest victim (Finland) of these destructive forces; but meanwhile it is only by concentrating on our task of resistance to German aggression, and thus attacking the evil at its root, that we can hope to save the nations of Europe from the fate which must otherwise overtake them.”¹³⁸

Seuraavassa esimerkissä Työväenpuolueen edustaja Lord Snell totesi vuoden 1939 joulukuussa Britannian omien lähialueiden turvaamisen suurempana prioriteettinä, kuin Suomen avustamisen. Lord Snellin puheenvuorossa korostuivat käytännöllisen diskurssin perusteet: oman maan ja yhteisen hyvän intressit tulivat aina ensimmäisinä. Hän totesi oman alueen turvaamisen edustavan vapauden puolustamista ja siten myös palvelevan kaikkein parhaiten koko maailman parasta.

”My own view is that for the moment our eyes must be set quite definitely upon meeting the attack which is nearer home, and if that comes through satisfactorily I think that all the rest will be given to us. The whole world will benefit and will secure a resultant liberty.”¹³⁹

Toisaalta samassa puheenvuorossa Lord Snell myös osoitti myötätuntoa ja ihailua Suomen esimerkillisyyttä kohtaan sen puolustaessa vapautta suurempaa hyökkääjää kohtaan. Hän totesi koko parlamentin ylähuoneen liittyvän tähän myötätunnon osoitukseen. Lord Snell näki Suomen taistelussa myös tietynlaisia sankarillisia piirteitä, edustihan Suomi varsin pientä voimaa suurta uhkaa vastaan ja tästä huolimatta pyrki taistelemaan sinnikkäästi vapautensa ja turvallisuutensa puolesta.

---

¹³⁸ The Prime Minister Mr. Chamberlain, The War, House of Commons, 14.12.1939, vol. 355.

¹³⁹ Lord Snell, The War: Sea And Air Fighting, House of Lords, 14.12.1939, vol. 115.

"First of all the whole House would like to associate itself with the statement that the noble Earl has made about the courageous defence which the Finnish people are making for their freedom and the integrity of their country. One of the most inspiring things of our time is that when these fundamental issues have to be faced, no matter what may be the size of the force against them, small nations are willing to risk everything for the fundamental principle of liberty and for the security of their own country."¹⁴⁰

Tästä voidaan huomata, että vaikka tutkimus on jakanut tietyt yksittäiset havainnot omiin luokkiinsa, tämä ei tarkoita, etteikö sama puhuja voisi esittää myötätuntoa, sankarillista ihailua, kriittisyyttä ja järkeen perustuvaa päätöksentekoa jopa samassa puheenvuorossa. Havainnoja ei tule tarkastella ainoastaan omissa yksittäisissä luokissaan, vaan tärkeää on huomioida, kuinka puhujien puheenvuorot saattoivat edustaa yhtä tai useampaa argumentaation muotoa.

Seuraava esimerkki talvisodan alusta, vuoden 1939 marraskuun lopulta, kuvaa käytännöllistä diskurssia ja vertaa Suomen tilannetta Saksan hyökkäykseen Puolaan. Työväenpuolueen Lieut.-Commander Fletcher osoitti myötätuntoa Suomea kohtaan, mutta huomautti, että jos Britannia ei pystynyt auttamaan lupauksestaan huolimatta Puolaa, niin kuinka se pystyisi avustamaan Suomeakaan. Myötätunnon osoittamisesta huolimatta, parlamentin puhujat pyrkivät tarkastelemaan tilannetta loogisesti, käytännöllisen diskurssin lähtökohdista.

"It will be a tragedy for Europe if such a country disappears. What can we do? It is a very sad thought, but if we gave a guarantee to Poland and were unable to send them a man, or a gun, or an aeroplane, or a round of ammunition to assist them, how then can we help Finland?"¹⁴¹

Talvisodan alun aikaisesta keskusteluista ja näkemyksistä huolimatta, parlamentti päätyi yhdessä muiden Euroopan maiden, varsinkin Ranskan, kanssa suunnittelemaan ja toteuttamaan jonkinlaista avustusoperaatiota Suomeen. Kansainliiton istunnossa 14.12.1939 oli sovittu, että jokaisen jäsenen tulisi pyrkiä avustamaan Suomea niin paljon kuin mahdollista. Pääministeri Chamberlain ilmaisi vuoden 1940 tammikuussa tämän avustuksen olevan suunnitteilla. Tärkeää oli huomioida myös valtion omat tarpeet sodan aikaisille resursseille, mikä tulisi vaikuttamaan myös Suomelle tarjotun avun määrään. Suomen avustaminen oli nyt noussut ajankohtaiseksi aiheeksi.

"The policy of His Majesty's Government with regard to Finland is founded on the Resolution adopted by the Assembly of the League of Nations on 14th December, appealing to every member of the League to provide Finland with such material and humanitarian assistance as may be in its power. Arrangements have been made by which export licences are being granted for the release, consistent with the needs of His Majesty's Government, of certain war material of which the Finnish Government are in need. It would not be in the public interest

---

¹⁴⁰ Lord Snell, *The War: Sea And Air Fighting*, House of Lords, 14.12.1939, vol. 115.

¹⁴¹ Lieut.-Commander Fletcher, *Debate On The Address*, House of Commons, Orders Of The Day, 30.11.1939, vol. 355.

for me to give particulars of the war material concerned, but I can assure the House that the amounts involved are substantial.”¹⁴²

Käytännölliselle diskurssille oman maan etujen ajaminen oli siis keskeisintä. Varsinkin maailmansodan kaltaisessa kriittisessä ympäristössä oli tärkeää punnita jokaista poliittista päätöstä tarkoin. Poliittisen eliitin keskustelu julkisessa tilassa oli jatkuvan tarkkailun alla ja osaltaan myös edusti koko maan virallista mielipidettä. Parlamentin talvisodan aikaisessa keskustelussa voidaan havaita, että sekä Konservatiivipuolueelle että Työväenpuolueelle käytännölliset diskurssit olivat keskeisiä.

Myötätuntoinen diskurssi

Myötätuntoisen diskurssin taustalla vaikuttaa tunteisiin ja moraaliin vetoava argumentaatio.

Tarkoituksena on saada kuulijassa aikaan emotionaalinen reaktio, joka vaikuttaa hänen näkemykseensä käsitellystä aiheesta. Tunteisiin vetoava argumentointi onkin järkeen vetoavan lisäksi yksiä keskeisimpiä keskustelun tehokeinoja. Myötätuntoinen diskurssi tämän tutkimuksen kannalta liittyy pääasiallisesti sympatian osoittamiseen hyökkäyksen kohdetta Suomea kohtaan. Tämä osaltaan toisaalta kuuluu myös diplomaattiseen kieleen, joka pyrkii esiintymään kohteliaasti ja sympaattisesti sodassa kärsineitä kohtaan. Tätä diskurssia myös hyödynnettiin Neuvostoliiton kritisoimisen perusteena. Neuvostoliiton aggressiivisen hyökkäyksen esiin tuominen loi myös vahvemman pohjan yleiselle Neuvostoliiton kritiikille. Myötätuntoinen diskurssi toimi osana puhujien poliittista strategiaa, vaikka osa heistä oletettavasti tunsikin myös aitoa myötätuntoa Suomea kohtaan.

14.12.1939 Työväenpuolueen Lord Snell kritisoi vahvasti Neuvostoliiton toimintaa. Venäjän korostaessa, ettei se ollut sodassa Suomen kanssa, sai puheenvuoron esittäjän melkein sarkastisesti pohtimaan, millaiselta Venäjän sotatoimet näyttäisivät, jos Suomenkin konflikti oli vain viaton tuttavallisuuden osoitus. Snell ei kokenutkaan tämän kaltaisen ystävyys- eikä sen leviämisen muille alueille olevan toivottavaa. Snell jätti tilanteen harkinnan Kansainliiton käsiin, sillä hän näki tämän parhaimpana ratkaisuna. Puheenvuorossa Neuvostoliiton toiminta Suomen alueella ei nähty oikeudenmukaisena tai ihanteellisena. Myötätunnon kohteena oli siis Suomi ja hienovaraisen kritiikin kohtasi Neuvostoliiton toiminta.

”Russia tells us that she is not at war with Finland, but she is certainly being very disagreeable. One wonders what her actions would be if she were really at war, but as she is not I can only say that it is a kind of friendship which I hope will not spread to other nations. I do not propose

---

¹⁴² The Prime Minister Mr. Chamberlain, War Situation, Commons sitting, 16.1.1940, vol. 356.

to comment upon what should be done because the League itself is now examining the question and it would be of little help and perhaps would not even be right for us to intrude upon its deliberations.”¹⁴³

Parlamentin puhujat osoittivat myötätuntoa ja sympatiaa hyökkäyksen kohdetta Suomea kohtaan. Esimerkissä Liberaalipuolueen Viscount Samuel puheenvuorossaan 7. joulukuuta 1939 osoitti sympatiaansa Suomea kohtaan ja ilmaisi suurta ihailua maan rohkeutta kohtaan. Suomen kohtaama hyökkäys nähtiin moraalittomana ja epäoikeudenmukaisena.

”We share also the sentiments expressed by the noble Viscount the Foreign Secretary of sympathy with Finland in the presence of the dastardly attack that has been made upon her, and our great admiration of the fortitude and courage with which it has been withstood.”¹⁴⁴

Samassa puheenvuorossa Viscount Samuel myös kritisoi vahvasti Neuvostoliiton toimintaa ja korosti, kuinka suuren pettymyksen tämä aggressiivinen toiminta oli tuottanut kommunismin ja Neuvostoliiton ideologian ihailijoille. Hän korosti, kuinka Saksalta voitiin odottaa tämän kaltaista valtapolitiikkaa, mutta Neuvostoliiton katsottiin pyrkivän toimimaan humanitäärisemmin.

”This is another example of the new Tsarism which has been established in Russia. From Germany we expect frank cynicism in foreign affairs; they have never pretended to adopt any other policy but one of sheer cynical power politics. But in Soviet Russia for many years past we have been accustomed to hear all the vocabulary of internationalism and humanitarianism. Now to find this unprovoked and unpardonable aggression really makes our gorge rise. The present Russian view of international fraternity seems to be based upon the old principle, "Be my brother or I will kill you." No doubt this will come as a great shock to all the sincere idealists, particularly among the younger generation, who have been attracted by the Communist creed and who have held Russia in great admiration. I trust that they will now see that their hopes and forecasts have been mistaken through error of judgment on their part.”¹⁴⁵

Talvisodan aikaisessa keskustelussa voidaan havaita, että myös Työväenpuolueen edustajat osoittivat laajaa sympatiaa Suomea kohtaan. Osa aikaisimmista Neuvostoliiton ja sen ideologian ihailijoista olivat myös pettyneitä syntyneen konfliktin seurauksena. Neuvostoliittoon suuntautunut myötämielinen asenne sosialismin ihailijoista muuttui kriittisyydeksi ja pettymykseksi joidenkin puhujien mielissä. Suomen ja Neuvostoliiton toiminnan vertaaminen oli keskeistä parlamentin keskusteluissa.

Seuraavassa esimerkissä Liberaalipuolueen herra Mander vuoden 1939 marraskuun lopussa osoitti myös myötätuntoa Suomen kansaa kohtaan ja nosti konfliktin esimerkiksi kuvastamaan

---

¹⁴³ Lord Snell, House of Lords, The War: Sea And Air Fighting, 14.12.1939, vol. 115.

¹⁴⁴ Viscount Samuel, War And Peace Aims, House of Lords, 7.12.1939, vol 115.

¹⁴⁵ Viscount Samuel, War And Peace Aims, House of Lords, 7.12.1939, vol 115.

laajempaa ongelmaa siitä, kuinka suuret, vahvat valtiot pystyivät kenenkään estämättä valloittamaan ja tuhoamaan pienemmät ja heikommat valtiot. Suomen konfliktia verrattiin laajempaan tilanteeseen Euroopassa ja nostettiin esimerkiksi ongelmallisesta tilanteesta.

”We are all extremely shocked at what is occurring there, both because of the methods adopted and the flagrantly insincere language and arguments which are used to justify them. I think, perhaps, the saddest reflection of all is that the world should be in such a state at the present time that powerful nations are able to seize and destroy small nations, and that there is no general comity of nations which prevents that sort of thing taking place.”¹⁴⁶

Talvisodan aikaisissa keskusteluissa voidaan huomata, että myötätuntoiset ilmaisut toimivat usein muodollisina puheenvuoron aloituksena, jonka jälkeen pyrittiin tarkastelemaan tilannetta eri näkökulmista. Myötätuntoinen diskurssi ei siis välttämättä suoranaisesti heijastanut poliittisen puhujan ideologista tai näkemyksellistä kantaa, vaan toimi kohteliaisuuden osoituksena poliittisessa yhteisössä. Mielekkään ja myötätuntoisen kuvan luominen nähtiin tavoittelemisen arvoisena. Sympatian osoitukset toivat mahdollisuuden tavoittaa lisää kunnioitusta kuulijoissa, mutta kuitenkin mahdollistavat silti omien tavoitteiden ja mielipiteiden ajamisen muodollisuuksien jälkeen. Suomea ja sen avustamista kritisoinut puhuja saattoi silti osoittaa sympatiaa maata kohtaan, jonka jälkeen puhuja saattoi siirtyä kriittiseen lähestymistapaansa.

Sankarillinen diskurssi

Sankarillinen diskurssi edustaa argumentaatiota ja keskustelua Suomeen liittyen, joka nousee myötätuntoista suhtautumista vahvemiksi. Suomea kohtaan osoitettiin yleisesti myötätuntoa ja sympatiaa poliitikkojen keskusteluissa, mutta osa puhujista käsitteli aihetta korostaen vahvemmin positiivista näkemystä Suomeen. Sankarillinen diskurssi ei näy keskusteluissa läheskään yhtä toistuvasti kuin aikaisemmat argumentaation muodot, mutta se nousee silti esiin erityisesti tunnelatautuneen kielenkäytön vuoksi. Suomi nostetaan sankarilliseen, melkein symbolimaiseen asemaan edustamaan pientä sodan uhria, joka koostaan huolimatta pyrkii puolustamaan itsenäisyyttään hyökkääjää vastaan.

Konservatiivipuolueen Viscount Halifax 19.3.1940 totesi Suomen olleen tarpeettoman ja epärehellisen hyökkäyksen kohteena, mutta maan rohkeus ja sinnikkyys sen taistelussa osoittivat, kuinka hyviä tuloksia päättävällä yhteistyöllä voitiin saavuttaa. Hänen mukaansa Suomen esimerkin tulisi innostaa Britannian kansaa myös toimimaan taukoamatta ja urheasti taistelussa aggression osoittajia vastaan. Ilman tätä sinnikästä yhteistyötä Britannian ja koko maailman

---

¹⁴⁶ Mr. Mander, Debate On The Address, House of Commons, Orders Of The Day, 30.11.1939, vol 355.

rauhanomainen tulevaisuus olisi selkeästi uhattuna. Suomen tulisi toimia esimerkkinä maan omalle kansalle siitä, kuinka sen tulisi toimia yhdessä yleisen parhaan hyväksi. Suomen sankaruuden tulisi olla tavoittelemisen arvoista.

”It is true that Finland has been the victim of yet another unprovoked attack, but both the strength and the quality of her resistance have shown the positive results that determination and resolution can achieve, and have given new encouragement to our people to relax no effort in the task of proving the failure of aggressive force, without which we certainly cannot realise the hope of a world in which all nations can live peacefully together.”¹⁴⁷

Ensimmäisen maailmansodan kauhut olivat yhä ihmisten mielissä ja tulevaisuus kriittisessä Euroopassa vaikutti epävarmalta. Suomen tilanteen kaltaisen sankaritarinan luominen toimi osittain keinona valaa brittiläiseen kansaan toivoa, rohkaisua ja kasvavaa motivaatiota sotaan valmisteluissa. Vihollista vastaan voitiin taistella ja Suomen puolustautumista suurempaa hyökkääjää vastaan haluttiin ihannoida. Tarkoituksena oli myös tavoitella samankaltaista yhtenäisyyden asennetta. Jakautunut ja paikoittain kaoottinen yhteiskunta kaipasi esimerkkejä sankarimyyteistä, joiden avulla luotiin sekä toivoa paremmasta että esimerkkiä yhteistyön ja yhtenäisyyden merkityksestä.¹⁴⁸ Suomen sankarikuvaelma pyrki toimimaan esimerkkinä Britannian kansalle siitä, kuinka tärkeää oli taistella vihollista vastaan yhtenä kokonaisuutena.

Sankari-diskurssi kuvastaa pyrkimystä ihannoivien mielikuvien herättelyyn parlamentin keskustelun yhteydessä. Kieli on muodoltaan yleistä keskustelua koristetumpaa ja sanavalinnoilla tavoitellaan tunnereaktioita ja miellelyhtymiä kuulijassa. Valtava, melkein mahdoton uhka luo vastakohtaa ihanteelliselle, urhealle sankarille. Sankaritarinaan tarvitaankin kaikkea hyvää ja puhdasta uhkaava vihollinen. Sankari-diskurssi seuraa varsin yksinkertaistettuja jaotteluja hyvään ja pahaan. Sinänsä objektiiviseen tai järkiperusteiseen analyysiin sankari kuvaelma ei pyrikään, vaan se tavoittelee kansainvälisten konfliktien kaltaisten monimutkaisten ilmiöiden yksinkertaistamista melkein tarinalliseen muotoon. Tietynlainen sotaan liittyvä narratiivinen kerronta säilytettiin osana parlamentin keskusteluja. Maailman rauhaa ja hyvinvointia uhkaavat viholliset haluttiin taltuttaa yhteistyöllä ja rohkeilla teoilla. Kansaan valettiin toivoa paremmasta tulevast, ja kauhutarinat haluttiin pitää pois tulevaisuudesta.

Sankari-diskurssi ei ollut talvisodankaan aikana erittäin yleinen, mutta se nousi silti merkitykselleksi osaksi keskustelua erityisesti Konservatiivipuolueen edustajien puheessa. Sankari

---

¹⁴⁷ Viscount Halifax, The War Situation, House of Lords, 19.3.1940, vol 115.

¹⁴⁸ Holmila, 2009, 128.

kuvaelmienkin taustalla toki vaikuttivat käytännöllisemmät syyt, mutta se muodosti silti mielenkiintoisen keskustelun osan. Koalitionhallituksesta huolimatta Konservatiivipuolueella oli vahvempi asema parlamentissa, sillä olihan pääministerikin tämä puolueen edustaja. Kenties tästä johtuen kansaa innostavat sankarikuvaelmat nousivat mieluisammaksi juuri Konservatiivipuolueelle, vaikka Työväenpuoluekin osoitti myötätuntoaan Suomea kohtaan.

Kriittinen diskurssi

Parlamentin keskusteluista nousee viimeisenä esille kriittinen diskurssi yhtenä keskeisimmistä argumentaation muodoista. Kriittistä diskurssia edustavat yleisesti esimerkit, joissa tiettyä tahoja kritisoidaan tai suhtaudutaan käsiteltyihin teemoihin epäluuloisesti. Kriittinen diskurssi luo vastakohtaa erityisesti parlamentin enemmistön näkemyksille, mutta myös joissain tilanteissa edustaa tämän kantaa. Kriittinen diskurssi on huomattavan monimuotoinen argumentaation luokittelun osa ja se kattaa laajan valikoiman erityyppistä argumentaatiota. Kriittisen diskurssin yhteisenä tekijänä voidaan kuitenkin katsoa toimivan tietyn näkemyksen tai tahon kritisointi, toisten argumenttien kyseenalaistaminen ja käsiteltyjen aiheiden kriittinen lähestymistapa.

Kriittinen diskurssi näkyy monella tavalla eri asiayhteyksissä, argumentaation sisällä ja muutenkin osana keskustelua. Kaikki kritiikki ei sinänsä ole muodoltaan negatiivista arvostelua tai vastapuolen argumenttien tyrmäämistä, vaan tähän luokitteluun kuuluvat myös keskustelussa ilmenevä analyttisempi lähestymistapa, joka pyrkii pohtimaan esitettyjen näkemysten tai toimintaehdotusten ongelmakohtia. Tämä näkyy myös tietynlaisena lähdekriittisyytenä mediaa ja muuta uutisointia kohtaan. Kriittinen diskurssi esiintyy vahvasti osana parlamentin keskustelua ja analyysoivia näkemyksiä esitetään laajasti poliittisen keskustelun jokaiselta taholta. Eriävää mielipidettä edustaneen puhujan kriittinen argumentaatio herättää lisää kriittisyyttä näkemysten vastustajissa. Vaikka parlamentin keskustelu ja kriittinenkin argumentaatio ovat muodoltaan pääasiallisesti varsin virallista ja toteavaa, ainakin Suomeen liittyvässä keskustelussa, myös vahvempi debatti nousee paikoittain esille.

Monisanainen väittely nousee esiin, kun esitetyt mielipiteet ja kriittisyys herättävät vahvoja vastargumentteja vastakkaisia näkemyksiä omaavissa puhujissa. Keskustelu toisinaan kärjistyikin varsin tunnelatautuneeksi ja kiihkeäksi väittelyksi, jolloin rauhallinen vastavuoroinen argumentaatio hävisi tunteenpurkauksien taakse. Nämä esimerkit tosin muodostavat huomattavan poikkeuksen sääntöön, sillä tämän kaltainen kiihkeä debatti ei ollut suhteessa kovinkaan yleistä, ainakaan käsiteltäessä Suomeen liittyviä teemoja. Nämä esimerkit nousevat esiin juuri poikkeavuutensa

vuoksi. Samalla ne heijastavat Britannian parlamentin vahvaa väittelyperusteista kulttuuria, jossa hallitsevaa puoluetta kritisoidaan vahvasti opposition toimesta. Sodan aikainen poikkeava tilanne ja koalitiohallitus vaikuttivat myös parlamentin toimintaan ja dynamiikkaan, mutta sen debattiin perustuva pohja vaikutti silti kanssakäymisen taustalla.

Sodan aikaisen parlamentin poikkeuksellinen muoto vaikutti osaltaan keskusteluun, sillä puhujat pyrkivät yleisesti löytämään yhteisymmärryksen sodan kriittisessä ja hektisessä maailmassa. Kuitenkin puhujien puoluetusta ja poliittiset kilpailusuhteet näkyivät keskusteluissa joissain määrin. Esimerkiksi vahvasti vasemmistolaiset, sosialismista kiinnostuneet puhujat, kuten Kommunistipuolueen herra Gallacher, pyrkivät esittämään vahvasti ja varsin kärkevästikin kriittisiä mielipiteen ilmaisuja niin hallitusta, Britanniaa kuin Suomen hallintoa kohtaan. Varsinkin hänen argumentaationsa nousee vahvasti esiin kärkevyytensä vuoksi ja herätti toisaalta myös vastakkaista kritiikkiä parlamentin muissa puhujissa.

Seuraava esimerkki kuvaa Britannian hallitusta kohtaan nousutta kritiikkiä. Britannian Kommunistipuolueen edustaja herra Gallacher väitti 16.1.1940 varsin kärkevästi, että maan hallitusta kiinnostivat ainoastaan imperialistiset pyrkimykset, eikä sitä siten kiinnostanut niin Suomen kuin oman kansankaan tilanne. Hän korosti, että tämän tulisi olla päivänselvää kaikille, minkä vuoksi hän näki tämän varsin laajamittaisena ongelmana. Kaikki kriittiset puheenvuorot eivät olleet yhtä kärkeviä ilmaisultaan, mutta juuri haastavan asenteensa vuoksi tämä puheenvuoro nousee mielenkiintoiseksi huomioksi. Hänen puheenvuorossaan heijastuu vahvasti hänen puoluetustansa ja ideologiansa kommunismin kannattajana. Tämä osaltaan varmasti vaikutti kriittiseen asenteeseen Britannian erityisesti konservatiivi -painoitteista hallitusta kohtaan.

”It should be clear to everybody that the one thing about which the Government are concerned is imperial interests, the interest of power, property and pomp, and not the people of Finland or the people of this country.”¹⁴⁹

Seuraava esimerkki kuvaa herra Gallacherin puheenvuorosta nousutta vasta-argumentaatiota muilta keskusteluun osallistuneista. Samassa istunnossa Työväenpuolueen herra McGovern kyseenalaisti herra Gallacherin toimintaa. Hänen mukaansa Gallacher jakoi rahaa eri toimijoille ja sitten keräsi nämä antamansa rahat keräykseen. Vaikka kyseessä ei ollut suoranainen kritiikki aikaisempaa esimerkkiä kohtaan, herra McGovern pyrki silti puheenvuorollaan luomaan kyseenalaista kuvaa poliittisesta vastustajastaan. Puheenvuoroilla ja argumentaatiolla pyrittiin

---

¹⁴⁹ Mr. Gallacher, War Situation, House of Commons, 16.1.1940, vol 356.

osoittamaan niin vastustajan argumentaation kuin luonteen ongelmakohtia. Vaikka kummatkin parlamentin puhujat sinänsä edustivat poliittista vasemmistoa, tämä ei tarkoittanut, että he olisivat olleet samalla ideologisella tai moraalisisella pohjalla.

”I have seen how you get some of your money. You hand out £5 notes and collect them afterwards.”¹⁵⁰

Erityisesti talvisodan jälkeen hallituksen toimintaa kritisoitiin laajasta ja analysoitiin sen ongelmakohtia konfliktin käsittelyn lomassa. Hallituksen ei nähty toimittavan Suomelle lupaamaansa apua riittävän tehokkaasti ja sen toiminta nähtiin ylipäätään varsin kaaottisena ja epäpätevänä rauhan turvaamisen kannalta. Varsin suuri osa parlamentin puhujista liittyi tähän kritiikkiin, mutta hallitus nosti vastaavan kriittisen diskurssin esiin. Maan hallitus korosti Suomen avustamisen ongelmien johtuvan erityisesti muiden pohjoismaiden haluttomuudesta yhteistyöhön. Kritisointi siirrettiin siis hallituksesta muihin pohjoismaihin.

Konservatiivipuolueen herra George Balfour korosti puheenvuorossaan 8.5.1940, että pääasiallinen syy Suomen avustusoperaatioiden ongelmallisuuteen tuli Britannian ulkopuolelta. Suomi ei hyväksynyt avuntarjoajia, eivätkä pohjoismaat antaneet liittoutuneiden joukkojen siirtyä maidensa läpi. Kansainliiton vetoamuksesta huolimatta pohjoismaat eivät antaneet mahdollisuutta Suomen avustukseen. Syyn avustuksen ongelmallisuuteen nähtiin johtuvan erityisesti muun Skandinavian haluttomuudesta, mistä johtuen oman maan hallitusta ei tulisi liiallisesti kritisoida.

”We offered aid to Finland, and it was not accepted. Norway and Sweden were asked for the right to go through and help Finland, but they would not help us and in default of pledges to the League of Nations would not give us the opportunity to help Finland. There was no promise at all.”¹⁵¹

Kuitenkin parlamentissa myös tarkasteltiin tilannetta juuri pohjoismaiden näkökulmasta. 19.3.1940 Konservatiivipuolueen Viscount Halifax korosti, että oli ymmärrettävää, ettei Skandinavia halunnut vaarantaa omaa turvallisuuttaan. Pohjoismaat pelkäsivät erityisesti Saksan suunnalta hyökkäystä, minkä vuoksi ne eivät suostuneet liittoutuneiden pyyntöihin. Parlamentissa heijastuivat siis useat varsin vastakkaiset näkemykset tilanteesta.

”From their point of view there was, I think, strong ground for fearing that if they had allowed the Allies to send help to Finland they would have run the risk of German invasion from the south. We may very well regret that the Scandinavian Governments, with the sure knowledge

---

¹⁵⁰ Mr. McGovern, War Situation, House of Commons, 16.1.1940, vol. 356.

¹⁵¹ Mr. George Balfour (Hampstead), Conduct Of The War, House of Commons, Orders Of The Day, 8.5.1940, vol. 360.

that the Allied assistance would have been forthcoming, should not have decided to ignore the German threat.”¹⁵²

Samassa puheenvuorossa Viscount Halifax päätyi suuntaamaan suurimman vastuun talvisodan avustuksen vaikeutumisesta vastustajan Saksan syyksi. Tämä sinänsä oli yksinkertaisin vastaus, sillä Saksa nähtiin jo valmiiksi vihollismaana. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut, etteikö myös pohjoismaiden toiminnan kritisointia jatkettu.

”But however that may be, there can be no doubt in our minds that it is Germany, as the noble Viscount, Lord Samuel, said, who was ultimately responsible, by throwing her shield over the aggressor, for preventing help being brought to *Finland*.”¹⁵³

Kritiikkiä nostettiin sodan vastapuolta Saksaa kohtaan, mutta myös Neuvostoliiton ongelmalliset suhteet heijastuivat tämän maan toiminnan käsittelyssä. Toisaalta osa erityisesti poliittisen vasemmiston puhujista väitti kärkevästi jopa ihailevansa yleisesti kritisoitua neuvostoliittolaista yhteiskuntaa, politiikkaa ja ideologiaa. Neuvostoliiton kritisoinnista nousi vastaan kritisointia myös Britanniaa kohtaan. Neuvostoliiton ideologia, sosialismi, esitettiin huomattavan ideaalisempaan vaihtoehtona Britannian hallintoon verrattuna. Neuvostoliittoon suhtautuminen kriittisesti heijastui parlamentissa huomattavasti vahvemmin. Asema kilpailevana ideologiana ja yhteiskuntamallina sekä suurvaltana, vahvisti jo aiemmin todettua ristiriitaista suhdetta tähän itä-Euroopan maahan. Neuvostoliiton kritiikki ei ollut pelkästään vastakkaisen ideologian kritisointia, vaan myös muut sosialistit kommentoivat tilannetta. Britannian House of Lords puhuja ja Työväenpuolueen jäsen Lord Strabolgi totesi 7.12.1939, että juuri he sosialistit (pääasiallisesti osa Työväenpuolueen jäsenistä) joutuivat satutetuiksi kaikkein eniten Neuvostoliiton hyökkäyksen vuoksi. Hän vertasi sosialistien uskoa Neuvostoliiton rauhanomaisuuteen, myös Britannian parlamentissa ilmenneeseen Hitlerin toiminnan ihailuun saman vuoden elokuun loppuun saakka.

”He referred to the aggression on Finland by Russia. I want to say at once that we Socialists are more hurt and wounded by this invasion than anyone else. We have always thought in good times and in bad times that the Soviet Republic stood for peace. I hope we shall have sympathy from those who believed in the peaceful intentions of Hitler and rather admired his system and doings up to the end of last August.”¹⁵⁴

---

¹⁵² Viscount Halifax, *The War Situation*, House of Lords, 19.3.1940, vol 115.

¹⁵³ Viscount Halifax, *The War Situation*, House of Lords, 19.3.1940, vol 115.

¹⁵⁴ Lord Strabolgi, *War And Peace Aims*, House of Lords, 7.12.1939, vol 115.

Samassa puheenvuorossaan Lord Strabolgi mainitsi, että joissain rajatuissa piireissä niin Britanniassa kuin joissain neutraaleissa pääkaupungeissa, olisi noussut idea siitä, että maan tulisi liittoutua Saksan kanssa ja hyökätä Neuvostoliittoa vastaan.

”There is talk in certain neutral capitals a long way from the fighting and also in restricted circles in this country, that we must make an alliance with Germany quickly to attack Russia.”¹⁵⁵

Hän kuitenkin totesi tämän kaltaisen vihollisen vaihtumisen vaikuttavan liian vahvasti kansan yhtenäisyyteen ja muutenkin Euroopan tilanteeseen laajemmin.

”That policy which, as I say, is being preached in certain restricted circles, will not carry—as I presume the Government are aware—a large mass of British people with them. It would split the country in two. I do not think this country can ever have been so united in war as it is at the present time in the prosecution of the war against Hitlerism and the horrible Nazi-Prussian spirit. But there will be no unity of that kind for a change of enemies, and I hope this fact will be recognised. I hope also that this will be made clear to both Germany and Russia.”¹⁵⁶

Tämä esimerkki myös osoittaa, kuinka liittolaisuudet eivät olleet vielä täysin selvillä toisen maailmansodan alussa. Saksa nähtiin uhkaavana tekijänä Euroopan rauhan kannalta ja se oli aloittanut varsin aggressiivisen laajentumispolitiikkansa jo aikaisemmin 1930-luvun loppupuolella. Kuitenkin suhde Neuvostoliittoon ei ollut vahvalla pohjalla ja myös tähän tahoon suhtauduttiin epäluuloisesti, varsinkin sen myös osoittaessa aggressiivisuutta Euroopassa. Parlamentti pohti erityisesti vuoden 1939 lopussa ja seuraavan vuoden vaihteessa, kuinka sen tulisi reagoida Euroopassa kasvavaan konfliktien määrään. Tämä pohdinta vaikutti myös Suomen tilanteen käsittelyyn, sillä päätös Britannian sodan puolesta vaikuttaisi myös maan talvisodan käsittelyyn.

Lord Strabolgi totesi 7.12.1939, kuinka tärkeää olisi välttää sota sekä Saksan että Neuvostoliiton kanssa. Hän myös kommentoi, että Suomen avustamista tulisi harkita huolella, varsinkin, koska koko Skandinavian ei nähty olevan vaarassa. Puheenvuorossa nojattiin myös käytännölliseen diskurssiin, tulisihan päätöksentekoa tarkastella huolella erityisesti maan omien intressien turvaamisen kannalta.

”I hope also that we will go further and avoid a course which will lead us to fight Germany and Russia together. That is another alternative. There would be an arguable case for sending all possible help to Finland if we have decided that there is a danger of all Scandinavia being overrun, but I suggest with great respect that a policy of drift combined with pinpricks does

---

¹⁵⁵ Lord Strabolgi, War And Peace Aims, House of Lords, 7.12.1939, vol 115.

¹⁵⁶ Lord Strabolgi, War And Peace Aims, House of Lords, 7.12.1939, vol 115.

not make sense. We can have our burst of indignation and then we must think calmly what to do next.”¹⁵⁷

Lord Strabolgi myös kritisoi valtion toimintaa siinä, että yksikään lentokone ei päätenyt Puolaan asti sodan alkaessa, mutta Suomeen oltiin suunnittelemassa 20 lentokoneen lähetystä. Strabolgi katsoi tämän määrän koneita olevan varsin hyödyttömiä Suomen sodassa ja niillä olisi suurempi käyttö Britannian omalla mantereella vartioimassa Lontoota natsien mahdollista hyökkäystä vastaan.¹⁵⁸ Lisäksi hän sanoi tämän suunnitelman vain auttavan Saksan tavoitteita Britannian joutuessa osaksi sotaa Venäjää vastaan. Kriittiset diskurssit yhdistyivätkin varsin laajasti käytännöllisiin.

”With great respect, that policy does not make sense. We know that nothing would suit the present German *régime* better than to have this country involved in war against Russia.”¹⁵⁹

Näissä esimerkeissä heijastui sekä kriittinen suhtautuminen hallituksia ja Euroopan aggressiivisten toimijoiden toimintaa kohtaan että käytännöllinen näkemys parhaasta tavasta toimia oman valtion parasta ja hyvinvointia ajatellen. Vastustajiin liittyvän kritiikin lisäksi Suomea ja sen toimintaa kritisoitiin paikoittain. Myös maasta tultua uutisointia sodasta epäiltiin varsin laajasti erityisesti talvisodan alkuvaiheessa. Kansan lisäksi myös osa poliittisesta eliitistä epäili talvisodan olemassaoloa tai ainakin sen laajuutta ja mittavuutta.¹⁶⁰ Tämä epäily heijastui myös puhujien asenteissa käsitellessä Suomeen liittyviä teemoja ja mahdollisia toimintamahdollisuuksia.

Talvisodan aikaisessa keskustelussa voidaan havaita neljä kaikkein keskeisintä diskurssia, jotka muodostuvat kuvaamaan ajan Suomeen liittyvää keskustelua ja parlamentin suhtautumista käsiteltyihin teemoihin. Myötätuntoinen diskurssi edusti erityisesti parlamentin osoittamia sympatian osoituksia hyökkäyksen kohteeksi joutunutta Suomea kohtaan. Vaikka kyseessä oli usein pelkkä muodollisuus, taustalla vaikutti myös pyrkimys hyvän moraalien osoittamiseen ja käytännöllisten pyrkimysten ajamiseen. Käytännöllinen diskurssi kuvastaa osaltaan keskusteluista noussutta pyrkimystä loogiseen päätöksentekoon ja oman maan tavoitteiden ajamiseen. Käytännölliset diskurssit toimivat usein yhteistyössä muiden diskurssien kanssa.

---

¹⁵⁷ Lord Strabolgi, War And Peace Aims, House of Lords, 7.12.1939, vol 115.

¹⁵⁸ Lord Strabolgi, War And Peace Aims, House of Lords, 7.12.1939, vol 115.

¹⁵⁹ Lord Strabolgi, War And Peace Aims, House of Lords, 7.12.1939, vol 115.

¹⁶⁰ Holmila, 2009, 125.

Kolmas talvisodan ajalta noussut diskurssi on huomattavasti muita harvemmin esiintyvä, mutta silti tärkeä osa ajan keskustelua. Sankari-diskurssi muodostui kuvaamaan Suomelle luotua sankari-asemaa pienenä maana, joka pyrki puolustamaan oikeuksiaan vaikeuksia vastaan. Viimeisenä ja myös yhtenä keskeisimpänä diskurssina voidaan pitää kriittistä suhtautumista. Tämä diskurssi onkin erittäin olennainen osa Britannian parlamentin väittelypainotteista kulttuuria. Argumenttien ja vasta-argumenttien esittäminen nousi keskeiseksi. Kriitikkiä osoitettiin niin oman maan hallitusta, Neuvostoliittoa kuin paikoittain myös Suomea kohtaan. Keskeisenä heijastuivat erityisesti parlamentin eriävät mielipiteet Neuvostoliitosta. Työväenpuolue ja Kommunistipuolue kritisoivat muita vahvemmin maan hallitusta. Toisaalta olihan Konservatiivipuolueella vahvempi asema hallituksessa. Suhtautuminen Neuvostoliittoon vaikutti olennaisesti myös asenteisiin Suomea kohtaan.

Miten Suomeen liittyvä keskustelu vertautuu aikaisempaan?

Talvisodan aikainen keskustelu Suomesta erosi varsin paljon aikaisemmasta erityisesti määränsä ja merkityksensä vuoksi. Sotaa edeltävinä vuosina parlamentin keskustelu Suomesta oli pääasiallisesti lyhyitä, yksittäisiä mainintoja, eikä syvempää analyysiä Suomen tapahtumista tai tilanteesta juuri ollut. Suomi ja sen osallisuus saatettiin mainita laajempia teemoja käsitellessä, mutta talvisodan aikainen laaja ja yksityiskohtaisempi analyysi ei näkynyt aiemmassa keskustelussa. Talvisodan aikaisen keskustelun aiheet liittyivät loogisesti pääasiallisesti sotaan ja sen laajempaan kontekstiin. Keskustelua käytiin myös varsinkin juuri sotaa ennen myös joistain muista aiheista, mutta nämä olivat samankaltaisia lyhyitä huomautuksia kuin ennen vuotta 1939.

Kiinnostus talvisotaan näkyi myös Iso-Britannian parlamentin poliittisissa keskusteluissa. Neuvostoliiton ja Suomen tilanteen kiristyessä, länsi, britit mukaan lukien, seurasi tilannetta mielenkiinnolla. Hyökkäyksen uhria Suomea kohtaan osoitettiin myötätuntoa ja luvattiin niin aineellista kuin sotilaallista apua muualta Euroopasta. Iso-Britannia, kuten muukin Eurooppa, kuitenkin pyrki punnitsemaan päätöksensä tarkasti, sillä sen pyrkimyksenä ei ollut joutua kahden rintaman sotaan sekä Saksan että Neuvostoliiton kanssa. Tämän kaltainen ongelmallinen tilanne haluttiin välttää, mutta hyökkäyksen kohdemaata Suomea kohtaan haluttiin myös osoittaa hyväntahtoista diplomatiata. Myötätuntoisen diplomaattisen asenteen ja sodan välttämisen lisäksi tarkastelun alla olivat myös Britannian laajemmat sotilaalliset sekä taloudelliset tavoitteet ja kiinnostuksenkohteet.

Näissä asenteissa heijastuivat talvisodan aikaiset keskeiset diskurssit: myötätuntoinen ja käytännöllinen suhtautumistapa. Myötätuntoinen diskurssi kuvasi Britannian parlamentin osoittamaa myötätuntoa Suomea kohtaan osittain hyvän moraalin ja osittain myös käytännöllisemmistä syistä. Myötätuntoiseen diskurssiin yhdistyi usein käytännöllinen. Sympatian osoitusten taustalla vaikuttivat usein Britannian omat sotilaalliset ja taloudelliset pyrkimykset. Esimerkiksi Suomen avustusoperaatioihin vaikutti vahvasti Skandinavian taktinen sijainti sekä Saksan ja Ruotsin kaupan ehkäiseminen. Kummankin valtapuolueen tarkoituksena oli usein ajaa juuri oman maan etuja, mikä onkin hyvin ymmärrettävää. Mielenkiintoista on havaita, kuinka eri diskurssit toimivat yhteistyössä.

Myös ennen sotaa oli havaittavissa tiettyjä myötätuntoisia ja käytännönläheistä ajattelumalleja. Vuosina 1937-1938 Suomeen liittynyt keskustelu käsitteli usein juuri Britannialle keskeisiä aiheita, kuten kauppaa ja maiden välisiä suhteita. Samankaltainen keskittymä sinänsä seurasi myöhempäänkin aineistoon. On olennaista havaita ja sinänsä ymmärrettävää, että Britannia käsitteli Suomeen liittyviä aiheita omasta näkökulmastaan, keskittyen siihen, mikä oli kaikkein tärkeintä oman maan tavoitteiden kannalta. Tämä oli yleistä niin ennen sotaa kuin sen aikana ja myös sen jälkeenkin. Käytännöllinen diskurssi osoittautuu olennaiseksi osaksi parlamentin keskustelua. Britannian oman hyödyn ajaminen näkyi myös sotaa edeltävässä keskustelussa, vaikka Suomen painoarvo oli huomattavasti pienempi talvisodan aikaiseen keskusteluun verrattuna.

Voidaan myös havaita, että pääasiallinen asennoituminen Suomea kohtaan oli jo ennen talvisotaa lähinnä myötämielinen. Samankaltaisia myötätunnon osoituksia ei toki voida havaita samassa mittakaavassa kuin talvisodan aikana. Olihan sotaa edeltävä konteksti erilainen kuin talvisodan aikainen. Tämä heijastuu myös siinä, että varsinaiset sankari-kuvaelmat keskittyivät pääasiallisesti talvisodan aikaan. Suomen symbolinen asema pienenä maana, joka taisteli suurta uhkaa vastaan urheasti, kiehtoi ihmisten mieliä. Toisaalta tämän kaltainen ajattelu ei ollut ajankohtaista ennen talvisotaa. Muotoituivathan nämä kuvaelmat pääasiallisesti Suomen konflikteista ja toisaalta myös Britannian omista sodan aikaisista tavoitteista.

Talvisodan aikaisissa keskusteluissa Suomen merkitystä verrattiin Britannian omiin tavoitteisiin. Olisiko Suomen avustaminen keskeistä koko Euroopan yhtenäisyyden kannalta vai tulisiko Britannian keskittyä valmistautumaan mahdolliseen uhkaan omalla alueellaan. Pohdittiin, olisiko Suomen avustaminen uhka Neuvostoliiton suhteille ja saattaisiko se aiheuttaa sodan sekä Saksaa

että Neuvostoliittoa vastaan. Taustalla vaikutti käytännöllinen ajattelu sekä vertailu mahdollisten uhkien ja hyötyjen välillä. Myös jo sotaa ennen käyty keskustelu heijasteli tulevaa konfliktia, sillä keskusteluun nousivat Neuvostoliiton neuvottelut Suomen kanssa ja muutenkin maiden tulehtuneet suhteet. Sodan syttyessä muut Suomeen liittyvät keskustelunaiheet jäivät itse sodan varjoon. Edeltävinä vuosina keskustelunaiheet olivat pääasiallisesti talouteen liittyviä, eivätkä Suomeen liittyvät maininnat olleet juuri lyhyitä huomautuksia suurempia. Talvisodan jälkeen yksityiskohtaisemmat keskustelut alkoivat muuttua yhä harvinaisemmiksi, Britannian keskittyessä muihin teemoihin.

Suomen kasvanut asema parlamentin keskusteluissa tarkoitti myös sitä, että myös kriittinen ääni nousi esiin yhä useammin analysoimaan Suomen toimintaa. Kriittinen diskurssi heijastui erittäin vahvasti osana parlamentin keskustelua. Toisaalta keskeisimpänä kritiikin kohteena toimi Britannian oma hallitus sekä Neuvostoliiton aggressiiviseksi nähty toiminta. Kriittinen diskurssi pysyi oleellisena osana parlamentin väittelykulttuuria. Sotaa ennenkin oli havaittavissa tietynlaisen kriittisen diskurssin piirteitä, mutta koska Suomeen liittyvä keskustelu ja kiinnostus maan asioita kohtaan oli varsin vähäistä, myös noussut kritiikki oli melko harvinaista. Toisaalta vahva väittelykulttuuri näkyi osana myös aikaisempaa keskustelua.

Verratessa talvisodan aikaista keskustelua sotaa edeltävään, voidaan havaita melko vahvoja eroavaisuuksia. Ennen sotaa kiinnostus Suomea kohtaan oli varsin vähäistä, minkä vuoksi vahvimmat asenteet ja suhtautumisen muodot eivät nousseet yhtä vahvasti esille kuin talvisodan aikana. Kuitenkin erityisesti oman maan etujen ajaminen ja parlamentin väittelykulttuuri näkyivät myös sotaa edeltävässä keskustelussa. Myös asenteet Suomea kohtaan olivat pääasiallisesti varsin myönteiset tai ainakin neutraalit. Talvisodan aikaan kontekstin muuttuessa yhä monimutkaisemmaksi myös eri diskurssit ja suhtautumisen muodot vahvistuivat. Suomen aseman ja kiinnostavuuden kasvaessa vahvemmat näkemykset ja mielipiteet nousivat enemmän esiin. On ymmärrettävää, että eri näkemykset heijastuivat vahvemmin keskustelun määrän, yleisyyden ja keskeisyyden kasvaessa.

Yhteenveto

Suomeen liittyvä keskustelu tutkimuksen ajanjaksolla oli kaikkein voimakkainta talvisodan aikana. Tähän voidaan katsoa vaikuttaneen usean eri syyn, erityisesti liittyen Iso-Britannian omaan sotatilanteeseen, maiden aikaisempiin suhteisiin sekä Suomen tapahtumien uutisoinnin määrään. Suomea kohtaan heräsi myötätuntoa, mutta myös jonkin tasoista ihailua, pienen maan pystyessä

puolustamaan itsenäisyyttään suurta valloittajaa vastaan. Yleisen kiinnostuksen lisäksi brittiläinen parlamentti kiinnostui Suomen tilanteesta myös sen omien sotilaallisten ja taloudellisten tavoitteiden vuoksi. Suomen mahdollinen avustusretki loi mahdollisuuden laajemmin pohjoismaiden alueen ja luonnonvarojen hallitsemiseen sekä Saksan sotatoimien vaikeuttamiseen.

Keskusteluissa nousi esiin useita eri suhtautumisenmuotoja, jotka heijastivat ajan keskustelua. Britannian parlamentin kannalta oli tärkeää huolehtia oman maan eduista, erityisesti toisen maailmansodan kaltaisena epävarmana aikana. Käytännöllinen diskurssi kuvastaa loogisuuteen perustuvaa päätöksentekoa, joka pyrkii löytämään ratkaisut, jotka palvelisivat parhaiten oman maan etuja, mutta eivät myöskään edustaisi liiaallisia uhkia. Erityisesti Suomen avustusoperaatioiden taustalla vaikuttivat Britannian omat pyrkimykset, joskin osaltaan myös todellinen myötätunto. Suurin osa myötätuntoisen diskurssin esiintymisistä edusti kuitenkin varsin muodollista sympatian ilmaisua, jonka nähtiin kuuluvan ideaaliseen diplomatian kieleen ja osaltaan hyvän moraalin osoittamiseen. Toisaalta tämä toimi usein yhdessä käytännöllisten diskurssien kanssa painottaen siten taustalla vaikuttavaa kontekstia. Niin käytännölliset kuin myötätuntoiset diskurssit olivat yleisiä sekä Työväenpuolueen että Konservatiivipuolueen riveissä.

Sankari-diskurssi loi osaltaan symbolista kuvaa Suomesta, joka pienestä koostaan huolimatta pyrki taistelemaan hyvien arvojen puolesta. Suomen sankari-tarina osaltaan toimi Britannian hallituksen ja erityisesti Konservatiivipuolueen pyrkimyksenä inspiroida maan omaa kansaa toimimaan yhdessä, taistellen kuten Suomi urheasti suurta vaaraa vastaan. Tarinallisuus ja sotapropaganda olivat erittäin keskeistä toisen maailmansodan aikaan. Tiettyjen mielikuvien herättäminen nähtiin keskeisenä.

Britannian parlamentin väittelykulttuuria kuvasti erityisesti argumenttien ja vasta-argumenttien esittäminen sekä poliittisen vastustajien argumentaation ongelmakohtien kritisointi. Kriittinen diskurssi edustaa vahvasti ajan keskustelua. Kriitikki kohdistui osiltaan Britannian omaa hallitusta kohtaan, mutta myös Neuvostoliittoa ja paikoittain jopa Suomea kohtaan. Myös kriittinen diskurssi toimi usein yhteistyössä muiden argumentaation muotojen kanssa. Kriitikin taustalla ja perusteena vaikuttivat usein loogisuuteen vetoavat perustelut sekä käytännölliset diskurssit. Olennaista oli vakuuttaa juuri oman näkemyksen todenmukaisuus muihin näkemyksiin verrattuna. Erityisesti hallituskritiikki nousi Työväenpuolueen ja Kommunistipuolueen riveistä, kun taas hallituksen toimintaa pyrittiin puolustamaan erityisesti Konservatiivien puolelta. Toisaalta olihan Konservatiiveilla Koalitiohallituksessakin suurempi valta. Mielenkiintoista on kuitenkin huomata,

että myös osa Työväenpuolueen sosialismin ihailijoista päätyi kritisoimaan Neuvostoliiton aggressivista toimintaa.

Talvisodan aikaisessa keskustelussa heijastuivat varsin useat näkemykset ja suhtautumisen muodot. Talvisodan keskustelun runsaus heijastui myös sen monipuolisuudessa ja moniulotteisuudessa. Näkemysten ja diskurssien taustalla vaikuttivat laaja konteksti ja useat eri pyrkimykset. Myös jokaisen puolueen omat tavoitteet ja ihanteet vaikuttivat Britannian pyrkimysten rinnalla. Tärkeää on havaita, kuinka keskeinen ajanjakso talvisota oli juuri keskustelun määrän, kasvaneen keskeisyyden ja monimuotoisuuden vuoksi. Kuitenkin on myös hyvä todeta, että kasvaneesta kiinnostuksesta huolimatta Suomi oli lopulta Britannian kannalta varsin pieni toimija.

5. Jatkosota 1941-1944

Suomeen liittyvän keskustelun yleisyys ja luonne

Vuonna 1941 Suomeen liittyvä keskustelu säilyi vielä kohtalaisen runsaana, kuitenkin keskittyen erityisesti kesäkuukausille ja alkusyksyyn, johtuen pääasiallisesti Suomen hyökkäyksestä Neuvostoliittoon. Tänä vuonna Suomi mainittiin brittiparlamentissa 68 kertaa, näkyi keskustelujen otsikoissa 13 kertaa ja kirjallisissa vastauksissa 8 kertaa. Vaikka keskustelun määrä ei ollut yhtä huomattava kuin talvisodan aikana, oli se silti huomattavasti yleisempää seuraaviin vuosiin verrattuna. Vuonna 1942 Suomi mainittiin vain 15 kertaa sekä kolme kertaa kirjallisissa vastauksissa. Varsinaisia Suomeen liittyviä debatin teemoja ei näkynyt. Tämä keskustelu koostui lähinnä yksittäisistä maininnoista jakautuen varsin tasaisesti pitkin vuotta. Suomeen liittyvä kiinnostus ei ollut enää huipussaan, vaikka se olikin sodassa Britannian liittolaismaan kanssa. Talvisodan aikana herännyt kiinnostus laimeni jatkosodan syttymisen jälkeen.

Myös vuoden 1943 keskustelu ilmeni varsin niukkana. Mainintoja oli taas vain 19 ja kirjallisia vastauksia 7. Keskustelu muodostui pääasiallisesti lyhyehköistä maininnoista ja keskittyi erityisesti kesään ja loppuvuoteen. Vuonna 1944 Suomeen liittyvä keskustelu kasvoi hieman, johtuen lähinnä jatkosodan päättymisestä ja sen jälkeisestä keskustelusta. Tässä keskustelussa ei heijastunut samankaltainen kiinnostus kuin talvisodan aikaisessa, mutta erityisesti rauhanneuvotteluja seurattiin. Tänä vuonna Suomi mainittiin 48 kertaa, se näkyi keskustelujen otsikoissa 3 kertaa sekä kirjallisissa vastauksissa myös 3 kertaa. Keskustelu kasvoi joissain määrin jatkosodan aikaisempiin vuosiin verrattuna, mutta säilyi suhteessa varsin vaatimattomana.

Talvisodan jälkeinen Suomeen liittyvä parlamentin keskustelu liittyi pääasiallisesti sodan tulosten ja sen tapahtumien selvittelyyn. Britannian hallitusta kritisoitiin luvattujen sota-avustusten huonoista tuloksista. Osittain tästä syytettiin muita pohjoismaita, näiden kieltäessä liittoutuneiden joukkojen liikkumisen alueillaan.¹⁶¹ Vuoden 1940 keskusteluiden hiljentyessä Britannian katse kääntyi omalle rintamalleen. Vuoden 1941 aloitti keskustelu Suomeen lähteneistä brittiläistä vapaaehtoisista ja heidän oloistaan ulkomailla. Britannia oli lähettänyt talvisodan aikaan Suomeen noin 350 vapaaehtoista.¹⁶² Kevään keskustelu keskittyi pääasiallisesti Britannian vapaaehtoisten tilanteen tarkasteluun. Maaliskuussa Suomessa sanottiin vielä olevan noin 130 vapaaehtoista.¹⁶³

---

¹⁶¹ Mr. George Balfour (Hampstead), Conduct Of The War, House of Commons, Orders Of The Day, 8.5.1940, vol. 360.

¹⁶² Nevakivi, 1991, 69.

¹⁶³ The Under-Secretary of State for Foreign Affairs (Mr. Butler), Finland (British Volunteers), House of Commons, Oral Answers To Questions, 5.3.1941, vol. 369.

Kesäkuussa 1941 Saksan sotatoimet Venäjää kohtaan herättivät kiinnostusta. Heinäkuussa myös Suomi osoittautui sotilaallisesti aggressiiviseksi Neuvostoliittoa kohtaan. Tämä tapahtuma kasvatti selkeästi Suomeen liittyvää keskustelun määrää ja sen olennaisuutta diplomaattisten suhteiden tarkastelun kannalta. Suomen asemaa pohdittiin tarkoin parlamentin keskusteluissa. Brittiläisten vapaaehtoisten kohtalo koettiin erityisen keskeiseksi. Aluksi parlamentti päätyi säilyttämään diplomaattisuhteet hyökkäyksestä huolimatta, mutta kriittisen äänen kasvaessa maiden suhteet katkesivat lopulta ja Britannia julisti sodan Suomelle 6. joulukuuta 1941.¹⁶⁴ Britannialle ja Neuvostoliitolle oli muodostunut liittolaisasema, minkä vuoksi Suomen hyökkäys oli ongelmallinen.

Suomen hyökkäystä myös puolustettiin, sillä sen katsottiin olevan oikeutettu, talvisodassa menetettyjen alueiden valtauspyrkimys. Suomen korostettiin taistelleen urheasti talvisodan aikana ja Neuvostoliiton hyökkäys esitettiin julmana. Suomen nähtiin hyökänneen pakosta, eikä niinkään halusta.¹⁶⁵ Tämä ajatus ei ollut kaikkien tukema ja Suomen nähtiin osaltaan olevan taistelemassa sodan vihollisen, Saksan, rinnalla.¹⁶⁶ Suurimmalta osaltaan parlamentin Suomeen liittyvä keskustelu tarkasteli ongelmallista tilannetta ja sitä, kuinka se vaikuttaisi maiden suhteiden tulevaisuuteen.

Elokuussa 1941 keskustelu Suomen asemasta jatkui parlamentin istunnoissa. Myös vapaaehtoisten evakoituminen takaisin kotimaahansa todettiin onnistuneen.¹⁶⁷ Parlamentin kriittinen ääni erityisesti Työväenpuolueen riveissä tiivistyi, sillä hallitus ei ollut päättänyt reagoida riittävästi Suomen hyökkäykseen Venäjää vastaan natsi-Saksan liittolaisena. Diplomaattisuhteiden katkaiseminen oli keskustelun keskiössä samoin kuin kauppasuhteiden rajoittaminen, mitkä olivat vastaus parlamentissa kasvavalle kritiikille hallituksen toimintaa kohtaan.

Myös syksyn 1941 keskustelu käsitteli Suomen hyökkäystä Neuvostoliittoon ja sitä, kuinka hallituksen tulisi tähän reagoida. Lokakuussa Britannia varoitti Suomea etenemästä syvemmälle Venäjän maille sekä painotti ettei maa voinut taata Suomen tulevaisuutta, ellei se lopettaisi vihollisuuttaan Venäjän kanssa.¹⁶⁸ Tämän lisäksi pohdittiin millaista apua Britannian tulisi tarjota

---

¹⁶⁴ Manninen, 2006, 44.

¹⁶⁵ Lord Newton, Relations With Finland, House of Lords, 22.7.1941, vol. 119.

¹⁶⁶ Mr. Silverman, Anglo-Finnish Relations, House of Commons, Oral Answers To Questions, 6.8.1941, vol. 373.

¹⁶⁷ Mr. R. J. Taylor, Anglo-Finnish Relations, House of Commons, Oral Answers To Questions, 6.8.1941, vol. 373.

¹⁶⁸ Mr. Eden, Finland And Russia, House of Commons, Oral Answers To Questions, 1.10.1941, vol. 374.

Neuvostoliitolle.¹⁶⁹ Marraskuussa Suomi rinnastettiin yhteen Unkarin ja Romanian kanssa, kun tarkasteltiin maiden suhteiden tulevaisuutta.¹⁷⁰ Joulukuussa tarkasteltiin, kuinka paljon Suomi vastaanotti varoja Britannialta ennen Saksan hyökkäystä ja oliko rahallista tukea lähetetty yhä Suomeen sen aggression alkaessa.¹⁷¹ Suomen hallituksen sanottiin väittäneen sotilaallisuuksien olevan lähinnä puolustuksellisia, vaikka se taisteli aseveljenä Saksan sotilaiden kanssa.¹⁷²

Vuoden 1942 keskustelu oli huomattavasti mitättömämpää, ja Suomen maininnat olivat pääasiallisesti lyhyitä ja yleismaallisia. Suoranaisen sotilaallisen tilanteen tarkkailu oli huomattavan vähäistä erityisesti talvisotaan verrattuna. Kiinnostus oli siirtynyt muualle. Britannian todettiin julistaneen sodan Suomelle osana muiden maiden kokonaisuutta.¹⁷³ Parlamentissa otettiin myös esille, että jos tilanne talvisodan aikana olisi mennyt toisin, Britannia saattaisi olla nyt sodassa Neuvostoliittoa vastaan. Suomalaisen kansan sanottiin olleen jo pitkään ystäviä Britannian kanssa. Tämän maan vaikeuksia tulisikin mielummin sääliä.¹⁷⁴ Suomi esiintyi muiden pienempien valtioiden yhteydessä, enemmän juuri yhtenä kokonaisuutena, eikä niinkään yksilönä. Muut Suomen maininnat olivat olemukseltaan varsin olemattomia, pääasiallisesti yksittäisinä mainintoina osana suurempaa käsiteltävää aihetta, kuten kaasun kulutukseen ja muihin tilastoihin liittyen.

Myös 1943 vuoden keskustelu säilyi varsin hiljaisena. Suomen maininnat olivat taas varsin lyhyitä, osana suurempaa kokonaisuutta, eikä kiinnostus maan asioihin sinänsä näkynyt. Suomi nähtiin vihollismaana, mutta varsinaiseen vastatoimintaan ryhtymistä ei nähty oleellisena. Suomi esiintyi osana muiden maiden joukkiota, puhuttiin sitten sodan osapuolista tai kaupankäynnistä. Vuoden 1943 kesällä keskusteltiin Ruotsin avustuksesta Suomelle ja maan Saksan kanssa käydystä kaupasta. Pohdinnassa oli kyseenalaistettu Ruotsin puolueettomuus, sillä sen katsottiin puoltavan enemmän akselivaltoja. Keskiössä oli siis sinänsä Ruotsin tilanteen käsittely, mutta myös Suomella oli osansa siinä.¹⁷⁵ Joulukuussa Suomi, Romania, Bulgaria ja Unkari laskettiin Saksan

---

¹⁶⁹ Mr. Noel-Baker (Derby), Russia (British Aid), House of Commons, 23.10.1941, vol. 374.

¹⁷⁰ esim. Mr. Silverman & Mr. Mander, Finland, Hungary And Rumania (British Relations), House of Commons, Oral Answers To Questions, 19.11.1941, vol. 376.

¹⁷¹ esim. Captain C. S. Taylor & Mr. Shinwell, Finland (Lord Mayor's Fund), House of Commons, Oral Answers To Questions, 9.12.1941, vol. 376.

¹⁷² The Under-Secretary of State for Foreign Affairs (Mr. Richard Law), Finland, Hungary And Rumania, House of Commons, Oral Answers To Questions, 10.12.1941, vol. 376.

¹⁷³ The Under-Secretary of State for Foreign Affairs (Mr. Richard Law), Enemy Nations, House of Commons, Oral Answers To Questions, 10.12.1942, vol. 385.

¹⁷⁴ Mr. Sorensen (Leyton, West), War Situation, House of Commons, 20.5.1942, vol. 380.

¹⁷⁵ Sir A. Southby, Economic Warfare, House of Commons, Orders Of The Day, 8.7.1943, vol. 390.

sateliittivaltioksi ja vähäisemmiksi akselivalloiksi.¹⁷⁶ Suomeen liittyvä kiinnostus oli kaiken kaikkiaan varsin vähäistä. Suomen osallisuus toisessa maailmansodassa vaikutti suhteessa epäolennaiselta Britannian kannalta.

Vuonna 1944 keskustelu kasvoi joissain määrin pääasiallisesti jatkosodan päättymisen seurauksena. Suomen tilanteen tarkastelu ei ollut huomattavan yksityiskohtaista, mutta selkeästi yleisempää kuin aikaisempina vuosina. Vuoden marraskuussa taas keskusteltiin puutaloudesta sekä maiden välisten diplomaattisuhteiden uudelleen herättelystä, vaikka kyseessä oli vasta edustajien lähettäminen.¹⁷⁷ Kaiken kaikkiaan, vaikka Suomea ja sen toimintaa käsiteltiin vielä jatkosodan aikana, ei kiinnostus ja huomio tätä kohtaan ollut yhtä suurta kuin talvisodan aikana.

Parlamentin keskustelun taustalla vaikuttanut konteksti

Talvisodan jälkeenkin Suomella oli selkeitä ongelmia. Uhkaava nälänhätä nähtiin selkeänä riskinä, mutta myös Neuvostoliiton uutta valloitusretkeä pelättiin. Tämän lisäksi maassa pelättiin myös mahdollista Saksan hyökkäystä, olihan se osoittanut selkeää kiinnostusta Skandinaviaan ja onnistunut valloittamaan suuren osan muista pohjoismaista. Vaikka mailla oli ollut pitkään hyvät suhteet, tilanteen pelättiin muuttuneen, eihän Saksa ollut auttanut Suomea talvisodankaan aikana. Talvisodan jälkeistä Suomea varjosti selkeä pelko kahden suurvallan hyökkäyksestä ja maan ajautumisesta totaaliseen kaaokseen. Suomi ajautui pohtimaan valintaa siitä, tulisiko sen pyrkiä toimimaan yhä neutraalina suurista uhista huolimatta vai tulisiko sen liittoutua Saksan kanssa. Suomi, kuten useat muutkin tahot, uskoivat Saksan ja Neuvostoliiton välillä puhkeavan sodan, jonka Saksa myös voittaisi. Jos Suomi olisi Saksan kanssa hyvissä yhteyksissä, saattaisi se saavuttaa takaisin talvisodan aikana menetetyt alueet. Toisaalta Saksan kanssa liittoutumiseen liittyi selkeitä riskejä.¹⁷⁸

Suomi oli jo talvisodan lopussa tullut siihen lopputulokseen, että neutraalina toimijana oleminen olisi liian riskialtista. Muiden liittolaisuuksien kariutuessa, ajatus Saksan kanssa liittolaisena käydystä sodasta alkoi vaikuttaa yhä todennäköisemmältä. Kuitenkin maan hallinto halusi korostaa ja vahvistaa propagandaa siitä, että Suomi ei ollut virallinen Saksan liittolainen, vaan maat taistelivat erillisissä sodissa. Suomen sodan haluttiin korostaa olleen vain reaktio Neuvostoliiton

---

¹⁷⁶ Lord Strabolgi, Allied Conferences, House of Lords, 16.12.1943, vol. 130.

¹⁷⁷ The Secretary of State for Foreign Affairs (Mr. Eden), House of Commons, Oral Answers To Questions, 8.11.1944, vol. 404.

¹⁷⁸ Johansen, 2016, 165-166.

toimintaan. Jatkosodan terminkin oli tarkoitus kuvastaa, että uusi konflikti oli vain jatkoa aikaisemmalle talvisodalle ja että Suomi olisi taas taistelemassa yksin urheasti mahtavaa suurvaltaa vastaan. Tämän haluttiin herättävän taas sympatiaa kansainvälisessä yhteisössä. Suomessa pelättiin yhä uhkaa siitä, että saksalaiset ottaisivat kontrollin myös Suomessa. Tämä ei sinänsä ollut olematon huoli, sillä Saksalla oli juuri tämän kaltaisia suunnitelmia. Lopulta Suomen johtajisto valitsi Saksan liittolaisuuden, sillä sen katsottiin tarjoavan parhaat edut ja myös muiston ainakin aikaisemmin ystävällisistä suhteista.¹⁷⁹

Jatkosodan alusta lähtien valtion tiedotusvälineet ryhtyivät muokkaamaan suomalaisten käsitystä saksalaismyönteiseksi. Suomen kansalaisten asenteisiin vaikuttaminen propagandan keinoin nähtiin keskeisenä, olivathan Suomi ja Saksan taistelemassa nyt yhdessä aseveljinä. Kansa haluttiin vakuuttaa siitä, että Suomi oli erikoisasemassa taistelemassa Saksan rinnalla, eikä sen tulisi siten huolehtia maansa vapauden tulevaisuudesta. Saksa ei olisi uhkaamassa suomalaisten itsemääräämisoikeutta. Sodan loppua myöten tämän propaganda hyödyntäminen väheni. Suomessa esiintyi myös jonkinasteista sensuuria, kun sopimattomat aiheet jätettiin käsittelemättä.¹⁸⁰ Sodan aikainen propaganda oli varsin yleistä, niin Suomessa kuin ulkomailla. Myös Suomen propaganda pyrki vaikuttamaan niin kotimaiseen kuin kansainväliseen yleisöön. Eri toimijat pyrittiin vakuuttamaan Suomen toiminnan olevan oikeutettua.

Suomalaisten tavoitteena jatkosodan aikaan voidaan havaita olleen, ei vain oman maansa puolustaminen ja menetettyjen alueiden takaisin valtaaminen, vaan myös osallistuminen osittain natsien taisteluun Neuvostoliiton vaikutusta vastaan. Nykyään Suomi usein lasketaan Saksan liittolaiseksi, minkä vuoksi ei voida puhua, että maiden sodat ja tavoitteet olisivat olleet täysin erillisiä toisistaan. Mannerheim ja suuri osa muuta Suomen johtajistoa, ei tavoitellut jatkosodan aikana vain menetettyjen alueiden takaisin valtaamista, vaan tavoitteena oli myös edetä syvemmälle ja valloittaa taktisesti tärkeitä alueita erityisesti itäisessä Karjalassa. Joidenkin unelmat menivät vielä pidemmälle, sillä Suomen toivottiin jatkavan laajenemistaan pitkälle Neuvostoliiton alueelle.¹⁸¹ Suomen pyrkimykset eivät siten olleet yhtä puhtaat ja viattomat kuin maan propagandakoneisto halusi ihmisten ymmärtää.

---

¹⁷⁹ Johansen, 2016, 166-167.

¹⁸⁰ Junila, 2000, 122-124.

¹⁸¹ Johansen, 2016, 170.

Jatkosodan aikana Suomella voitiin katsoa olleen rooli Saksan sodassa Neuvostoliittoa vastaan eli operaatio Barbarossassa. Suomen merkitys sodan kannalta ei ollut suuri, mutta silti Suomi taisteli liittolaisena Saksan rinnalla. Jatkosota oli huomattava taakka Suomen taloudelle ja vuonna 1944 sotakustannukset veivät 70 prosenttia ajan budjetista. Suomi kävi kauppaa lähinnä Saksan kanssa ja Ruotsin kanssa käyty kauppa oli selkeän paineen alla liittolaisten toimesta. Huomattava määrä ajan väestöstä toimi osana sotakoneistoa, ja oli selkeää kuinka suuri konflikti oli kyseessä Suomen kannalta.¹⁸² Akselivaltojen tappio ja antautuminen Stalingradissa vuoden 1943 helmikuussa vahvisti Suomen halua pyrkiä irtautumaan sodasta.¹⁸³ Suomen ja Neuvostoliiton välinen sota päättyi lopulta vuoden 1944 syksyllä.¹⁸⁴ Jatkosodan voidaan katsoa olleen pitkä ja ongelmallinen konflikti Suomen historiassa, jonka vaikutusta ei tulisi unohtaa.

Eryteisesti jatkosodan alussa Suomi oli pyrkinyt ylläpitämään suhteitaan myös länsimaihin. Suomi halusi korostaa, että sotilaallisuuksistaan huolimatta, se halusi pysyä neutraalina Britannian ja Saksan välisen sodan kanssa. Normaalit suhteet pyrittiin yhä ylläpitämään Suomen ja Britannian välillä, mutta vuoden 1941 heinäkuussa Saksa alkoi painostamaan Suomea näiden suhteiden huonontamiseksi. Vaikka Suomi halusi sinänsä ylläpitää nämä suhteet, ne alkoivat vaikeutumaan ja lopulta diplomaattisuhteet katkesivat 1. elokuuta. Suomen edetessä syvemmälle itäiseen Karjalaan, länsimaat Britannia mukaan lukien painostivat Suomea olemaan etenemästä talvisodan aikana menetettyjä alueita pidemmälle. Suomen kuitenkin jatkaessa sotilaallisia toimiaan, Britannian pääministeri Churchill julisti marraskuussa 1941 että, jos Suomi ei perääntyisi, Britannia julistaisi sodan. Sodanjulistus tapahtui 6. joulukuuta samana vuonna. Britannian sodanjulistus nähtiin epämiellyttävänä Suomessa. Olihan tätä tilannetta pyritty välttämään. Sodanjulistuksesta ei lopulta seurannut todellista sotilaallista konfliktia Suomen ja Britannian välillä.¹⁸⁵

Talvisodan aikaan Britannia oli osoittanut sympatiaansa Suomen kärsimää hyökkäystä kohtaan. Maassa osoitettiin ihailua Suomen taistelua kohtaan. Kuitenkin Britannia pääministeri Churchillin johdolla, osoitti enemmän kritiikkiä Suomen toimintaa kohtaan erityisesti talvisodan jälkeen. Tästä huolimatta Britannian asenteet Suomea kohtaan säilyivät varsin myötämielisinä.¹⁸⁶

---

¹⁸² Johansen, 2016, 222.

¹⁸³ Johansen, 2016, 264.

¹⁸⁴ Johansen, 2016, 295.

¹⁸⁵ Manninen, 2006, 44-45.

¹⁸⁶ Meinander, 2012, 78.

Keskustelusta muodostuvat keskeisimmät diskurssit

Talvisodan kontekstin muistelu heijastui erityisesti jatkosodan alussa, mutta esiintyi myös paikoittain sodan edetessä pidemmälle. Suomalainen sankari-diskurssi kiehtoi parlamentin puhujien joukkoa. Jatkosodan edetessä Suomen sankari-asema kuitenkin vaihtui osittain vastahakoiseen vihollisasemaan. On hyvä huomioida, että sankari-diskurssi ilmeni osittain myös jatkosodan aikaisessa keskustelussa, vaikka diskurssi liittyi pääasiallisesti aikaisemman konfliktin saavutusten muisteluun, eikä niinkään käynnissä olleen konfliktin tapahtumiin.

Heinäkuussa 1941 Konservatiivipuolueen Lord Newton muisteli Suomen tilannetta talvisodan aikana painottaen maan rohkeutta, mutta surullista, väistämätöntä kohtaloa. Rankkojen sodan seurausten ja ulkopuolisten uhkien vuoksi, Suomen nähtiin olevan pakotettu toimimaan yhteistyössä saksalaisten kanssa. Niin Venäjän kuin Saksan paineiden alla Suomen nähtiin olevan vaikeassa paikassa, minkä vuoksi Suomen liittyminen Saksan sotaan Neuvostoliittoa vastaan nähtiin ymmärrettävänä. Suomen vastahakoisuutta sodan aloittamiseen korostettiin sekä maan asemaan pyrittiin samaistumaan mahdollisimman hyvin. Sympatia oli siis Suomen puolella. Rohkea sankari oli pakotettu vihollisen liittolaiseksi.

"The Finns made a most determined, courageous, and resolute defence, but they were eventually worn down, partly through the assistance of the Germans to the Russians, and were obliged to make peace. The peace was a disastrous one in every way. It was a kind of peace which has been described by the Germans as a Carthaginian peace. The Finns were deprived of a large portion of their territory, and they were obliged to submit to unjustifiable and extortionate terms. Next they were set upon by the Germans, who came to them and said: "Unless you give passage to our troops from Norway through Finland we will occupy your country." What were the Finns to do? What alternative had they? On the one hand they were subject to the grinding tyranny of the Russians and on the other hand to the threats of the Germans and the prospects of a German occupation of their country. They did what I maintain any other country would have done in similar circumstances. They went to war with the Russians, but they did so with extreme reluctance. In these circumstances I do not feel that we can be too hard upon them. I regard them myself as having been the most hardly used country at the present moment."¹⁸⁷

Tässä esimerkissä ei nähdä pelkästään aikaisemmin talvisodan aikana myönnetty sankari-käsitys, vaan myös myötätunto Suomea ja sen vaikeaa tilannetta kohtaan. Puheenvuorossa korostui, kuinka Suomea ei voitu syyttää täysin syntyneestä vaikeasta tilanteesta, vaan maa ajautui vääjäämättä uusien vaikeuksien äärelle. Suomea tulisi siis mieluummin sääliä kuin syyttää.

---

¹⁸⁷ Lord Newton, Relations With Finland, House of Lords, 22.7.1941, vol. 119.

Kuitenkin tilanteen kärjistyessä hallitus korosti näkökantaa, että jos Suomi ei perääntyisi ja lopettaisi etenemistä Neuvostoliiton maille, tästä olisi huomattavat vaikutukset maiden suhteille. Ulkoministeri ja Konservatiivipuolueen edustaja Eden totesi puheenvuorossaan 1.10.1941, että Britannia olisi pakotettu näkemään Suomi vihollismaana, jollei se suostuisi perääntymään sodastaan. Sodan seuraukset olisivat pitkälliset, eikä Suomen vihollismielistä asennetta tultaisi unohtamaan helpolla. Hallitus painotti, että maiden tulevat suhteet tulisivat olemaan riippuvaisia Suomen toiminnasta.

“Yes, Sir. His Majesty's Government have already addressed a warning to the Finnish Government through the Norwegian Minister at Hel-singfors to the effect that, if the Finnish Government persist in invading purely Russian territory, His Majesty's Government will be forced to treat Finland as an open enemy, not only while the war lasts but also when peace comes to be made.”¹⁸⁸

Suomen päädyttyä sodan vastakkaiselle puolelle Iso-Britannian kanssa, Britannian parlamentin näkemykset Suomesta pysyivät ristiriitaisina. Osa puhujista jatkoi Suomen ja sen toiminnan kritisoimista, kun taas osa puhujista säilytti yhä jokseenkin myötätuntoisen näkemyksensä Suomea kohtaan. Vaikka maat olivat nyt näennäisesti vihollisia, tätä ei nähty ideaalisena tilana ja menetettyjä diplomatiasuhteita harmiteltiin. Suomen nähtiin toimivan ongelmallisesti sen hyökätessä liittolaisen maille, mutta tietynlainen idea talvisodan aikaisesta asettelusta säilyi. Erityisesti Konservatiivipuolueen riveissä säilyi muisto ystävämielisistä suhteista.

Konservatiivipuolueen Sir Ralph Glyn muisteli vuoden 1943 heinäkuussa parlamentin myötätuntoa Suomea kohtaan talvisodan aikana ja pohti, kuinka harmillista oli todeta tilanteen muuttuneen. Suomen saaminen sodan ulkopuolelle nähtiin tavoittelemisen arvoisena. Pyrki hän Britannia olemaan Suomen tukena talvisodankin aikana, vaikka tilanne oli toki nyt muuttunut haastavammaksi.

“I remember the Debates in this House when Russia attacked Finland. I remember what we felt, but I am not ashamed of what this House said. We should be false to ourselves if we went back on it. We were all with Sweden for standing with the Finns then, and we sent help. The situation has changed, and it would be true to say that the Swedes have exercised what pressure they can on the bellicose leader of the Finns to induce him to come out of the war. That has not been very easy.”¹⁸⁹

Parlamentin sodanaikaisissa keskusteluissa heijastui Suomea ja talvisotaa puolustavia näkökulmia. Tämä diskurssi painotti Suomen haastavaa asemaa pienenä maana, joka osaltaan oli melkein

---

¹⁸⁸ Mr. Eden, Finland and Russia, House of Commons, 1.10.1941, vol. 374.

¹⁸⁹ Sir Ralph Glyn (Abingdon), Economic Warfare, House of Commons, 8.7.1943, vol. 390.

pakotettu taistelemaan epätoivoisesti oikeuksiensa puolesta. Suomea ei nähty valloitushimoisena natsi-Saksan liittolaisena, vaan sodan jalkoihin jääneenä pienenä, heikkona, mutta sinnikkäänä toimijana. Työväenpuolueen herra McGovern painotti puheenvuorossaan 24.5.1944, kuinka olennaista oli muistaa myös jatkosodan taustalla toiminut konteksti. Sotatoimet nähtiin lähinnä puolustuksellisina.

“They talk of Finland now, so that anyone might think that Finland was the aggressor. The Prime Minister said that Russia had been very tolerant to Finland. That was not so, when Russia invaded Finland. Finland is only defending her national existence and her boundaries, against aggression and against Stalin, at the present time. Finland was prepared to go out of the war if her national entity was recognised by Russia.”¹⁹⁰

Parlamentin myötätuntoista suhtautumista haastamaan syntyi kriittisiä diskursseja istuntojen puheenvuoroissa. Jatkosodan alussa parlamentin kriittinen diskurssi heijastui osittain myös turhautuneisuutena, kun hallitusta kritisoitiin Konservatiivipuolueen Kapteeni Dugdalen toimesta. Vuoden 1941 heinäkuussa puheenvuoron esittäjä näki epäoikeudenmukaisena, että hallituksella oli vaikeuksia ylläpitää suhteita neutraalin maan Meksikon kanssa, kun samaan aikaan se ylläpiti suhteita Suomeen, joka oli hyökännyt liittolaisen kimppuun. Hallituksen toiminta nähtiin riittämättömänä ja epäoikeudenmukaisena. Suomen kuitenkin nähtiin jo itse omatoimisesti vaarantaneen maiden välit, mutta varsinaiseen toimintaan ei ryhdytty.

“Can the right hon. Gentleman say why it is so difficult to establish relations with a neutral country, when apparently we are able to continue relations with a country such as Finland which has definitely been fighting our Ally?”¹⁹¹

Työväenpuolueen herra Stauss vuoden 1941 marraskuussa puheessaan pyysi hallitusta viimein toimimaan ja julistamaan sodan maita vastaan, jotka olivat liittoutuneet vihollisen kanssa ja hyökänneet Britannian liittolaisen kimppuun. Hän näki tärkeänä painottaa näiden Saksan kanssa liittoutuneiden maiden muodostuvan myös Britannian vihollisiksi, elleivät ne lopettaisi tuhovoimaista työtänsä. Stauss näki olennaisena, että näiden maiden kansalaisten tulisi pyrkiä syöstämään alas hänen mukaansa fasistiset hallituksensa. Natsien kanssa taistelleiden katsottiin osaltaan toimivan myös fasististen ideologioiden mukaisesti ja siten uhkaavan rauhaa ja demokratiaa.

“I ask the Government to dispel both these suspicions by declaring that all countries which are attacking Soviet Russia, all countries allied in action with Hitler, are our common foes. Hungary, Rumania and Finland should be told definitely that, if they are helping to bring about

---

¹⁹⁰ Mr. McGovern (Glasgow, Shettleston), Supply, House of Commons, 24.5.1944, vol. 400.

¹⁹¹ Captain Dugdale, Anglo-Mexican Relations, House of Commons, 30.7.1941.

Nazi domination of Europe by the destruction of our Allies, they are our enemies, and that we shall make every appeal to the peoples of those countries, and of Finland in particular, to take what action lies in their power, revolutionary or otherwise, to overthrow their Fascist Governments.”¹⁹²

Parlamentin keskusteluissa Unkari, Romania ja Suomi esitettiin usein samassa yhteydessä, yhtenä kokonaisuutena. Nämä kolme maata nähtiin Britannian näennäisinä vihollismaina, koska ne puolsivat Saksaa ja natsien pyrkimyksiä. Kuitenkaan näitä kolmea valtiota ei nähty kovin suurena uhkana, vaan Britannia pääasiallisesti jätti ne huomiotta laajemmissa merkityksissä. Sodan jälkeenkin nämä valtiot rinnastettiin usein yhdeksi kokonaisuudeksi. Nähtiinhän niiden yhdistyvän ainakin Britannian sotilasstrategian näkökulmasta.

Parlamentin keskustelun tunnelman tiivistyessä, esitettiin myös varsin mielenkiintoisia ja poikkeavia näkökantoja vallitsevasta kriittisestä tilanteesta. Työväenpuolueen herra Shinwell ehdotti vuoden 1942 toukokuussa varsin rohkeita ideoita Hitlerin voittamiseksi. Puheenvuoro eteni melkein uhoamiseksi, johon myös parlamentti osaltaan vastasi. Esimerkki on osaltaan harvinainen, mutta toisaalta myös edustaa ajan kiristynyttä tunnelmaa. Sodalle toivottiin päätöstä ja kenties uhkarohkeidenkin ideoiden esittäminen purki osaltaan tuota kasvavaa epätoivon ja turhautuneisuuden tuntemusta. Shinwellin mukaan Britannian tulisi rynnätä venäläisten ystävien apuun valloittaen matkallansa niin Norjan kuin Suomen ja saavuttaen siten Itämeren yhteyden Venäjään. Hitlerin pyrkimykseen tulisi vastata voimalla, eikä se haittaisi, vaikka jalkoihin jäisikin suuri osa pohjoismaita. Tämä näkemys sai huomattavaa kritiikkiä kohtaansa.

“I would tell him at the same time that we propose to invade Norway and to attack from Murmansk through Finland, because if we could suppress the resistance of the Finns and gain entry to the Baltic, we could strike a heavy blow at the Nazis and aid our Russian comrades. At the same time, I would strike at the heel of Italy. I would tell Hitler all that. [An HON. MEMBER: "Would you do it?"] Would I do it? I would tell him. Surely, it is of the highest importance that we should keep Hitler on tenterhooks.”¹⁹³

Jatkosodan loppupuolella 18.7.1944 Työväenpuolueen herra Davies kritisoi Suomelle asetettua symbolista asemaa pienenä sinnikkäänä demokratiana. Hänen mukaansa tämä käsitys oli selkeässä ristiriidassa maan toiminnan kanssa. Taistelihan se fasistisen ideologian puolella. Suomen tilannetta verrattiin myös Kreikkaan, joka Daviesin mukaan oli sodan alussa yksi fasistisimmista valtioista, mutta päätyi lopulta taistelemaan demokratian puolesta. Suomen ja Kreikan vertailun oli tarkoitus osoittaa selkeää ristiriitaa kauniiden ajatusten ja karun todellisuuden välillä.

---

¹⁹² Mr. Strauss, King's Speech, House of Commons, 25.11.1941, vol. 376.

¹⁹³ Mr. Shinwell (Seaham), War Situation, House of Commons, 20.5.1942, vol. 380.

“Finland is supposed to be the finest democracy in Europe, and she is fighting side by side with the cruellest Nazi Government on the Continent. On the other hand, one of the most Fascist regimes in Europe at the beginning of the war was in Greece, and she, forsooth, is fighting side by side with the democracies.”¹⁹⁴

Elokuussa 1941 Työväenpuolueen herra Silverman kritisoi hallituksessa nousutta diskurssia siitä, että Suomi olisi lähinnä pakotettuna sotaan, toimien siis vastoin tahtoaan Saksan paineen alla. Hän näki selvänä, että koska Suomen armeija oli taistelemassa Saksan rinnalla venäläisten alueella, Suomi toimi vapaaehtoisena Saksan liittolaisena.

“In view of the fact that a Finnish Army is fighting side by side with German troops on Russian territory, what is the purpose in supposing that Finland is acting under German pressure? Is she not a voluntary Ally of Germany in a war against a voluntary Ally of this country?”¹⁹⁵

Suomen ja Saksan suhteiden olemuksesta nähtiin eriäviä mielipiteitä. Parlamentti oli jakautunut erityisesti kahteen näkemykseen: Suomi oli joko toimimassa sodassa Saksan liittolaisena tai haastavasta tilanteesta johtuen lähinnä vain sen vaikutuksesta. Nämä kaksi näkökantaa myös vaikuttivat näkemykseen siitä, oliko Suomi vain sodan jalkoihin joutunut uhri vai suoraan vihollisen kanssa liittoutunut ja siten myös itse vihollisen puolella. Nämä näkemykset vaikuttivat vahvasti parlamentin jäsenten näkemyksiin Suomesta ja sen toiminnasta. Vaikka Suomi myönnettiin vihollismaaksi, sen asemaa saatettiin myös sääliä. Samalla kuitenkin huomattava määrä puhujista näki Suomen itsenäisenä toimijana ja siten, mahdollisista taustoista huolimatta itse täysin vastuullisena sodan kulusta.

Jakautunut lähestymistapa ei rajoittautunut käsittelemään vain Saksan ja Suomen suhteita vaan myös Neuvostoliiton ja Suomen välistä toimintaa. Parlamentin osanottajat näkivät Neuvostoliiton toiminnan joko oikeutettuna ja ihailtavana tai riistävänä ja aggressiivisena. Erityisesti suurella osalla Työväenpuolueen jäsenistä oli myötämielisiä näkemyksiä Neuvostoliittoa kohtaan. On toisaalta totta, että näin absoluuttisesti jakautuneet eivät nämäkään näkemykset olleet, mutta diskurssien käsittelyn kannalta on hyödyllistä tarkastella myös kahta ääripäätä. Asennoituminen Suomen ja Neuvostoliiton välisiin suhteisiin ei tapahtunut kontekstin ulkopuolella, vaan eri puhujien näkemyksiin vaikutti huomattava määrä asioita. Parlamentti oli ennen sotaakin jakautunut Neuvostoliiton ja sen toiminnan kritisoijiin ja sosialismia varsin vahvasti ihaileviin osapuoliin. Varsinkin nämä asenteet vaikuttivat myös sodan aikana, ja asennoituminen

---

¹⁹⁴ Mr. Davies, Expenditure Arising Out Of The War, House of Commons, 18.7.1944, vol. 402.

¹⁹⁵ Mr. Silverman, Anglo-Finnish Relations, House of Commons, 6.8.1941, vol. 373.

Neuvostoliittoa kohtaan vaikutti myös näkemykseen Suomesta ja sen toiminnasta. Olivathan kyseiset maat varsin vahvassa yhteydessä toisen maailmansodan konflikteissa.

Huomattava osa Suomeen kriittisesti suhtautuneista poliitikoista edusti Työväenpuoluetta, jossa sosialismin suosio oli selkeästi suurempi kuin Konservatiivipuolueen riveissä. Toisaalta kaikki Työväenpuolueen edustajat eivät olleet Neuvostoliiton idealismin kannattajia, eikä toisaalta kaikki Suomeen kohdistunut kritiikki välttämättä johtunut pelkästä sosialismin ihailemisesta. Kuitenkin voidaan havaita, että pääosallinen myötätunnon ilmauksista Suomea kohtaan löytyi Konservatiivipuolueen riveistä, kun taas suuri osa kritiikistä tuli Työväenpuolueelta. Toisaalta ristiriitaisiin asenteisiin vaikutti myös vahva valtataistelu kahden suurimman puolueen välillä, vaikka sodan aikainen hallitus toimi koalitionhallituksena ja siten tavoitteli yhteistyötä. Tämä ei tarkoittanut, että ristiriidat olisivat hävinneet täysin.

Lord Vansittart vuoden 1944 toukokuussa totesi Neuvostoliiton tarjonnan, mitä anteliaimmat ja oikeudenmukaisemmat rauhan ehdot Suomelle ja Romanian. Hän myös kritisoi, kuinka parlamentti paikoittain osoitti suurempaa kiinnostusta maan vihollisia kuin oikeita liittolaisia kohtaan, jotka taistelivat yhdessä Britannian kanssa Saksaa vastaan. Vansittartin mukaan parlamentin sympatian tulisi olla oikeiden liittolaisten puolella eikä keskittyä säälimään entisiä ystäviä, jotka olivat nyt omatahtoisesti kääntyneet vihollisen puolelle. Neuvostoliiton voitiin katsoa toimineen ihanteellisesti tässä tilanteessa, minkä vuoksi Suomen tulisi olla tyytyväinen saamaansa kohteluun.

“Our Russian Allies have shown great generosity and magnanimity in the terms offered to Finland and in the declaration to Rumania to which Lord Noel-Buxton referred, and I say that it is unthinkable that greater magnanimity should be displayed towards two of our enemies than towards the first of the Allies to resist Germany.”¹⁹⁶

Neuvostoliiton päätöksenteon puolustajien lisäksi, löytyi keskustelusta myös sen toiminnan kritisointia. Konservatiivipuolueen majuri Vyvyan Adams kritisoi parlamentin aikaisempaa puheenvuoroa, Kommunistipuolueen edustajan herra Gallacherin väitettä siitä, että Venäjällä oli oikeus hyökätä Suomeen turvatakseen tien Leningradiin. Majuri Adams 24.6.1941 totesi, että tämän näkökulman mukaan liittoutuneilla olisi ollut oikeus valloittaa Hollanti ja Belgia turvataksensa oman alueensa Saksan hyökkäykseltä. Hän totesi, ettei sodassakaan tulisi unohtaa

---

¹⁹⁶ Lord Vansittart, Foreign Affairs, House of Lords, 25.5.1944, vol. 131.

juuri niitä periaatteita, joiden puolesta oltiin taistelemassa. Majuri Adams nosti esiin toisen keskustelijan argumentaation epäkohtia, kritisoiden samalla myös Neuvostoliiton toimintaa.

“Member for West Fife (Mr. Gallacher), who made such an interesting speech earlier to-night, said that Russian action had been justified when, in the assault on Finland, they took steps to block the road to Leningrad. This is the only debating point I want to make to-day; I think it is a serious one, and it is this: If the Russian action was justified against Finland, by the same line of argument we should, I suppose, have been equally entitled to block the German road to the Channel by invading Holland and Belgium before Germany did. If the hon. Member reads what I say, I would like him to remember that you cannot repudiate in practice the main principles for which you are supposed to be fighting.”¹⁹⁷

Earl of Glasgow totesi kesäkuun 1942 puheessaan, että vaikka Neuvostoliitto nähtiin suurena ja ystävällisenä liittolaisena, parlamentin ei tulisi unohtaa mahdollista bolsevikkien edustamaa uhkaa Euroopan valtioille ja niiden demokratioille. Vaikka hän ei uskaltanut kritisoida nykyistä liittolaista liikaa, halusi hän hallituksen olevan varovainen myös Neuvostoliiton mahdollista uhkaa kohtaan. Neuvostoliittoa kohtaan ilmennyt epäluuloisuus vaikutti myös näkemykseen Suomesta ja sen osallisuudesta sodassa. Konfliktit eivät olleet yksittäisiä tai yksinkertaisia ilmiöitä.

“Hitler has been visiting Finland and at the same time some of his henchmen are meeting the delegates of several European States in Vienna. Rumour says he is asking those States for another 2,000,000 men. Owing to our just and right admiration for the Russians and their gallant fight against the Nazi menace, we have quite forgotten that there once existed such a thing as the Bolshevist menace, which in its day was a very sinister shadow over the world. Russia is now a great and friendly Ally, so I will not say anything more about that except to ask your Lordships to remember that the Bolshevist menace is very real to the Governments and peoples of Europe.”¹⁹⁸

Vuoden 1942 toukokuuisessa puheenvuorossa Työväenpuolueen herra Sorensen otti kantaa vallitsevaan tilanteeseen ja totesi, että Suomen kaltaisessa tilanteessa olevia maita tulisi mieluummin sääliä kuin syyttää. Sorensen muistutti parlamenttia siitä, kuinka Suomi oli ennen Britannian ystävävaltio ja jos talvisodan tapahtumat olisivat menneet toisin, olisi hyvin mahdollista, että Neuvostoliitto saattaisi olla vihollisen asemassa. Hän mietti, oliko Neuvostoliitto lopulta ystävä vai vihollinen.

“In many cases they have passed through appalling privation, humiliation and despair and have become susceptible material for exploitation by unscrupulous demagogues. They are more victims to be pitied than blamed. If there be any disagreement on that, I would mention that the common people of Finland, now our enemies, at one time were being eulogised as our friends. The people in Russia narrowly escaped being our enemies. Had it not been for the resistance of Sweden and Norway to the passage of troops and munitions, we might very well have been attacking the Russian people, and engaged in a campaign to vilify the Russian

---

¹⁹⁷ Major Vyvyan Adams (Leeds, West), German Invasion Of Russia, House of Commons, 24.6.1941, vol. 372.

¹⁹⁸ The Earl of Glasgow, Invasion: Status Of Civilians, House of Lords, 9.6.1942, vol. 123.

people and contend that all the alleged evils of which we heard so much years ago were to be put to their responsibility. Looking back, we see how swiftly piles of humanity are shifted from place to place like piles of muck.”¹⁹⁹

Parlamentin keskustelun diskursseissa näkyi pohdinta siitä, että olisiko Saksa vai Venäjä lopulta suurempi uhka Euroopalle ja sen demokratioille vai voitiinko niitä pitää yhtä suurina uhan mahdollisuuksina. Tämä näkemys oli peräisin toisen maailmansodan alusta, jolloin Britannialla ei ollut varmuutta siitä, että taistelisiko se Saksan lisäksi myös Neuvostoliittoa vastaan. Samanlaista pohdintaa oli tosin ilmennyt myös ennen varsinaisen sodan syttymistä. Oli mahdollista, että vaikka Saksa päihitettäisiin, Venäjältä ja sen kasvavasta vaikutusvallasta voisi nousta uusi, kenties suurempikin uhka. Kiristynyt tunnelma ja molemminpuolinen epäluottamus näkyi toisen maailmansodan seurauksissa ja puhjenneessa kylmän sodan konflikteissa.

Taktisen ja käytännöllisen lähestymistavan voitiin nähdä parlamentin yksinä keskeisimmistä tavoista käsitellä Suomea ja sen tilannetta toisessa maailmansodassa. Poliittisten keskusteluiden ja päätösten taustalla vaikuttivat sen eri tahojen omat pyrkimykset ja tavoitteet. Olennaista oli edustaa niin oman puolueen ja maan kuin poliittisten liittolaisten etuja. Käytännölliset diskurssit näkyivät olennaisena osana myös jatkosodan aikaista keskustelua, ja suuri osa esitetyistä esimerkeistä sisältää myös tätä lähestymistapaa.

Heinäkuussa 1943 Työväenpuolueen herra Shinwell ilmaisi puheenvuorossaan toisen maailmansodan ja sen kriittisten jännitteiden tuovan myös omanlaisen mahdollisuutensa Britannian oman talouden kehittämiseen. Shinwellin näkökulmasta Britannian tulisi tarjota vaihtoehtoja natsien talouden alaisuudessa oleville valtioille, kuten myös Suomelle. Tarjotessaan kauppasopimuksia ja yhteistyötä, Britannia voisi osaltaan myös vahvistaa omaa asemaansa taloudellisena johtajana. Shinwell näki taloudellisia mahdollisuuksia, joiden hyödyntäminen voisi olla mieleistä erityisesti iso-Britannian kannalta.

“Who is to assume the rôle of leader, in an economic sense, not with a view to domination, but with a view to leading them out of the pit into which the Nazis have driven them and reorganising their economy, not in a condescending fashion: with no stigma of charity about it? I think that that rôle must be taken by Great Britain. There are great possibilities. Such a scheme must not be exclusive in character. There will be Denmark, Sweden, Norway, a revived Finland—a democratic Finland, on good terms with her neighbour Russia—the Dutch, with their huge Empire—let us not forget that—and the great French Empire; to say nothing of the Empire which we have acquired in North Africa ourselves, and which offers possibilities, unless we propose—it has not been made quite clear—to put those territories under

---

¹⁹⁹ Mr. Sorensen (Leyton, West), War Situation, House of Commons, 20.5.1942, vol. 380.

international mandate, or hand them back to the natives. At any rate, there is a possibility of social and economic development in those territories, and they provide possibilities for our export trade. When we have created a European federation, closely allied to the Commonwealth, for economic purposes, we are in a strong position to talk [...]"²⁰⁰

Toisena esimerkkinä käytännöllisestä diskurssista voidaan pitää vuoden 1944 marraskuussa Konservatiivipuolueen kapteeni Duncanin osoittamaa huolta Britannian puutavarakaupasta Suomen kanssa. Hänen mukaansa Britannian ja Suomen puutavarakauppa voisi vaikeutua huomattavasti, jos Suomi joutuisi maksamaan sotakorvauksia puutavarana Neuvostoliittoon osana aselevon ehtoja. Duncanin puheessa heijastui huoli oman maan etujen ajamisesta ja osaltaan myös vetoisuus toimintaan.

"How shall we be able to get timber from Finland if reparations equal to the total exportable surplus from Finland must go to Russia for the next 10 years? Must we buy it from Russia? Surely, during the discussions on those Armistice terms, the British Government could have said, "You can deprive Finland of her total exportable surplus for 10 years if you like, but we want our share."²⁰¹

Käytännöllisen diskurssin lähtökohdista päätöksenteossa ja argumentaatiossa tulisi juuri keskittyä ajamaan niin oman maan kuin yleisen hyvän etuja. Tehtäessä päätöksiä Suomen asemasta Britannian kannalta tuli huomioida, millaiset seuraamukset niillä olisi. Käytännöllisten diskurssien taustalla vaikuttivat osaltaan myös muut diskurssit ja niitä voitiin hyödyntää yhdessä. Esimerkiksi jatkosodan alussa hallitusta kritisoitiin sen viivyttelystä reagoinnissa Suomen tilanteeseen. Kriittiset diskurssit vetosivat osaltaan myös käytännöllisiin sellaisiin. Olisi Britannian oman edun mukaista katkaista suhteet Suomeen, jotta se osoittaisi, ettei se sallisi hyökkäämistä liittolaistensa kimppuun. Jatkosodan aikaisessa keskustelussa näkyi myös eri diskurssien yhteistyö ja osaltaan myös niiden paikoittainen ristiriitaisuus. Useita näkökulmia esitettiin tukemaan argumentaatiota, vaikka ne eivät aina toimineetkaan täysin yhdessä.

Jatkosodan diskurssien voidaan katsoa heijastaneen joissain määrin talvisodan aikaisia. Muisto Suomen sankaruudesta talvisodan aikana säilyi osan puhujien mielissä. Myös myötätuntoiset diskurssit säilyivät osana parlamentin keskustelua, vaikka ne harvenivat konfliktin kiristyessä. Yhtenä keskeisimpänä parlamentin puheiden taustalla vaikuttaneena diskurssina voidaan pitää käytännöllistä. Myös kriittiset diskurssit nousivat esiin olennaisena osana parlamentin väittelykulttuuria. Parlamentissa heijastuneet eri asenteet tarkoittivat, että toisen näkemyksiä

---

²⁰⁰ Mr. Shinwell, Overseas Trade Department, House of Commons, 27.7.1943, vol. 391.

²⁰¹ Captain Duncan, Debate On The Address, House of Commons, 30.11.1944, vol. 406.

kritisoitiin vahvasti. Erityisesti näkemykset Neuvostoliitosta ja Suomen toiminnasta herättivät ristiriitaisia näkemyksiä. Maiden toimintaa puolustavia näkemyksiä vastaan nousi kriittisiä vasta-argumentteja ja toisaalta myös tätä kritiikkiä kyseenalaistettiin laajasti. Voidaan siis huomata, että nämä neljä diskurssia: sankarillinen, myötätuntoinen, käytännöllinen ja kriittinen, näkyivät yhä vahvana osana parlamentin keskustelua.

Miten Suomeen liittyvä keskustelu vertautuu aikaisempaan?

Talvisodan ja jatkosodan aikaisen poliittisen keskustelun vertailu voidaan nähdä varsin mielenkiintoisena. Talvisodan ja jatkosodan aikaiset tilanteet olivat varsin erilaiset. Talvisodan aikana Suomi oli suuren hyökkäyksen kohteena, mikä herätti sääliä, mutta jatkosodan aikana Suomi oli taas aktiivisemmassa asemassa hyökkääjänä, minkä vuoksi parlamentin keskusteluissa heijastui melkein tietynlainen pettymyksen ilmapiiri. Vastakkaisista tilanteistaan huolimatta, keskusteluiden diskursseissa löytyi yllättävän paljon samankaltaisuuksia. Eroavuuksien, samankaltaisuuksien ja näiden taustojen tarkastelu on keskeistä vertaillen jatkosodan ja talvisodan aikaista keskustelua.

Niin talvisodan kuin jatkosodan aikaisessa keskustelussa voidaan havaita käytännöllisyyteen vetoavia diskursseja. Iso-Britannian omat edut haluttiin asettaa etualelle arvioidessa Suomen tilannetta ja sitä, kuinka siihen tulisi reagoida. Toinen maailmansota oli hyvin epävakaa ja turvatonta aikaa, minkä vuoksi jokaista päätöstä analysoitiin huolella.

Talvisodan käytännöllisissä diskursseissa ilmeni erityisesti pohdinta siitä, tulisiko Britannian avustaa sodan alle jäänyttä Suomea ja kuinka tämä voitaisiin toteuttaa. Ristiriitaa loivat erityisesti hyvän moraalin esiintuominen mutta myös omien etujen tarkastelu. Suomen tilannetta tarkastellessa käytännöllinen diskurssi keskittyi punnitsemaan eri toimintamallien taktisia pyrkimyksiä ja mahdollisia riskejä. Esimerkiksi Suomea haluttiin auttaa niin hyvän moraalin kuin mahdollisten etujen saavuttamiseksi, mutta avustamisoperaatioiden katsottiin myös vaarantavan suhteet Neuvostoliittoon ja siten kasvattavan riskiä kahden rintaman sodasta. Suomen tilannetta tarkasteltaessa oli siis keskeistä havainnoida koko laajempi konteksti. Monimutkaisesta tilanteesta johtuen käytännölliset diskurssit olivat huomattavan yleisiä talvisodan aikana.

Myös jatkosodan aikana ilmeni huomattavia käytännöllisyyteen ja loogisuuteen vetoavia diskursseja. Suomen hyökätessä Neuvostoliittoa kohti ja maan toimiessa yhdessä Saksan kanssa, tarvittiin keskeistä strategista analyysiä. Talvisodan tapahtumat vaikuttivat osaltaan tämän

tilanteen arviointiin. Suuri osa parlamentin keskustelijoista näki hallituksen toimivan väärin hidastellessaan sodanjulistusta Suomelle. Talvisodan muistot ja osoitettu myötätunto nousivat ristiriitaan käytännöllisten argumenttien kanssa. Loogisena vastauksena Suomen toimille nähtiin sodanjulistus, olihan sen hyökännyt liittolaisen kimppuun. Käytännölliset diskurssit osoittuivat varsin yleisiksi myös jatkosodan aikana. Vaikka sodan tilanteet olivat erilaisia talvisodan ja jatkosodan aikana, voidaan käytännöllisissä diskursseissa havaita samankaltaista vetoamista oman maan ja liittoutuneiden etujen ajamiseen sekä loogiseen ratkaisujentekoon tunteellisen reagoimisen sijasta. Käytännölliset diskurssit olivat erittäin keskeisiä niin talvisodan kuin jatkosodan aikana. Ne nähtiin olennaisina kummankin valtapuolueen näkökulmasta.

Käytännöllisten diskurssien lisäksi niin talvi- kuin jatkosodan ajalta voidaan havaita myötätuntoisia diskursseja. Näissä diskurssien muodoissa tosin nousee enemmän eroavaisuuksia eri konfliktien välillä. Talvisodan aikana huomattava määrä poliittiseen keskusteluun osallistuvista puhujista niin Työväenpuolueen kuin Konservatiivipuolueen edustajista osoitti ainakin näennäistä myötätuntoa ja sympatiaa Suomea kohtaan. Neuvostoliiton hyökkäys nähtiin varsin epäoikeudenmukaisena ja Suomen kohtaloa pahoiteltiin osana puheenvuoroja. Diplomaattiseen kieleen ja pyrittyyn hyvän moraalini näyttämiseen pohjustuvat diskurssit pyrkivät osoittamaan, kuinka poliittiset tekijät näkivät Suomen vaikeudet epämieluisina. Diskurssien taustalla vaikuttivat laajemmat kontekstit. Britannian omia etuja haluttiin ajaa sodan aikaisessa maailmassa, mutta toisaalta nähtiin olennaisena osoittaa aitoa myötätuntoa ja vastata vetoamukseen avunpyynnöistä. Monimuotoisista konteksteistaan huolimatta, on huomioitava, kuinka usea parlamentin edustaja otti osaa tähän diskurssiin, vaikka se esiintyisikin vain lyhyenä puheen aloituksena tai ohi menevänä huomautuksena.

Talvisodan aikainen myötätuntoinen diskurssi jatkoi matkaansa myös erityisesti jatkosodan alun keskusteluihin. Talvisodan aikaiset käsitykset Suomesta ja sen kärsimyksestä säilyivät parlamentin jäsenten mielessä. Aluksi Suomen hyökkäys nähtiin melkein oikeutettuna, väittihän se vain pyrkivänsä sovittamaan vaikeat rauhan ehdot ja turvamaan oman tulevaisuutensa. Sotaa ei haluttu aluksi julistaa, vaikka Suomi olikin selkeästi hyökkäämässä liittolaista vastaan. Epäluulo Neuvostoliittoa kohtaan ja osaltaan myös sen toiminnan kritisointi antoivat mahdollisuuden Suomelle jatkaa valloitustaan. Lopulta myötätuntoisemmatkin diskurssit alkoivat hiljennemään kriittisen äänen kasvaessa. Suomen tavoitteet eivät selkeästi olleet pelkästään puolustukselliset.

Jatkosodan aikaan suurin osa myötätunnon ilmaisuista tuli Konservatiivipuolueelta, vaikka myös joitain poikkeuksia ilmeni.

Myötätuntoisen diskurssin esittäjät vaihtoivat näkemystään Suomen vajotessa yhä syvemmälle konfliktissaan Neuvostoliiton kanssa. Parlamentti halusi pestä kätensä Suomen tilanteesta ja totesi ettei ollut moraalisisessa vastuussa Suomen kohtalosta, jos se jatkaisi toimintaansa Britannian liittolaista vastaan. Suomi muuttui sympaattisesta pienestä maasta vihollisen liittolaiseksi. Vaikka pääosin myötätuntoinen diskurssi hävisi parlamentin keskusteluista sodan kiristyessä, myös joitain sympatian ilmaisuja näkyi yhä. Nämä olivat kuitenkin varsin pieniä ja hukkuivat varsin pitkälle parlamentin yleiseen pettymykseen ja kritiikkiin Suomen toimintaa kohtaan. Vaikka Suomea ei nähty suurena vihollisena, oli sen talvisodan aikainen asema myötätuntoa herättävästä pienestä maasta kaikonnut enemmistön mielistä.

Talvisodan aikaisessa keskustelussa on havaittavissa tietynlainen sankari-diskurssi. Kyseistä diskurssia ei voida nähdä yhtä yleisenä kuin suurta osaa muista argumentaation muodoista, mutta myös tämä muoto nousi esille osana poliittista keskustelua. Sankari-diskurssin voidaan katsoa nousseen erityisesti luomaan tietynlaista myyttistä symboliikkaa, joka loisi Britannian kansalle toivoa paremmasta tulevast ja osaltaan myös osoittaisi, kuinka tärkeää yhteistyön tekeminen olisi. Sodan kaaoksen ja myös sisäisten ristiriitojen riistäessä maata oli miellyttävää tarkastella symbolista Suomea, joka uutisoinnin mukaan taisteli yhteistuumin suurta uhkaa vastaan.

Talvisodan aikaisessa sankaridiskurssissa Suomea ja sen taistelua tarkasteltiin varsin idealistisista lähtökohdista, ja sodan tapahtumille pyrittiin luomaan kenties asiankuulumattomia merkityksiä. Tämä oli yleisintä erityisesti Konservatiivipuolueen edustajissa.

Talvisodan aikainen sankari-diskurssi ei sinänsä ollut kovinkaan yleinen tämän ajan keskusteluissa, mutta se onnistui osaltaan leviämään vielä jatkosodan aikaisiin keskusteluihin. Suomi haluttiin vielä jatkosodan alussa muistaa urheana, sinnikkäänä yhteistyön ja rohkeuden symbolina, vaikka sodan tilanne oli muuttunut selkeästi. Talvisodan muisto sankarillisesta Suomesta säilyi erityisesti Konservatiivipuolueen jäsenten mielissä. Tämä diskurssi alkoi huomattavasti häilyä ja hävitä sodan edetessä ja maiden muuttuessa vihollisiksi. Vain harva parlamentin puhuja katsoi pystyvänsä enää puolustamaan Suomen toimintaa, vaikka sen taistelu aikaisemmin nähtiin kovin urheana ja ihailtavana. Jatkosodan aikaisissa keskusteluissa näkyi tietynlainen ristiriita eri näkemysten ja diskurssien välillä.

Viimeiseksi talvisodan aikaiseksi diskurssiksi olen määrittänyt kriittisen lähestymistavan. Talvisodan aikaisissa keskusteluissa heräsi kritiikkiä ja ristiriitaa vastustamaan eri näkemyksiä ja toimintaa. Kritiikkiä osoitettiin osana keskustelua ja myös muita diskursseja. Suuri osa talvisodan aikaisesta ja jälkeisestä kritiikistä kohdistui erityisesti oman maan hallitusta kohtaan. Esimerkiksi Suomen avustamista vastaan nostettiin niin puoltavia kuin vasta-argumentteja. Sodan jälkeen taas hallitusta kritisoi avustusoperaatioiden organisaation ongelmallisuudesta. Tämä tapahtui erityisesti Työväenpuolueen toimesta. Kritiikkiä nousi Neuvostoliittoa vastaan, sillä sen toiminta nähtiin kyseenalaisena, mutta varsinaiseen sotilaalliseen toimintaan ei uskallettu ryhtyä, parlamentin pelätessä sotaa niin Saksaa kuin Neuvostoliittoa vastaan. Mielenkiintoisena voidaan pitää, että myös osa Työväenpuolueen sosialismin ihailijoista oli pettynyt Neuvostoliiton toimintaan. Toisaalta kritiikkiä nousi myös Suomea ja sen hallitusta kohtaan, vaikka tämä ei ollut yhtä yleistä. Suurin osa keskustelijoista näki Suomen sodan jalkoihin joutuneena uhrina. Argumentit ja niitä vastaan nostetut vasta-argumentit kuuluvatkin vahvana osana Britannian parlamentin poliittiseen debattiin, joten on ilmeistä, minkä vuoksi kriittiset asenteet nousivat niin vahvasti esiin.

Jatkosodan aikaisissa keskusteluissa olennaista olivat taas sen eri kriittiset diskurssit. Suurimman kritiikin kohde vaihtui talvisodan aikaisesta keskiöstä. Toisaalta jatkosodan alussa nousi esiin vahva hallituskritiikki, parlamentin kritisoidessa hallituksen viivästelyä reaktiossaan Suomen tilanteeseen. Osa parlamentin puhujista (erityisesti Työväenpuolueesta) näki hallituksen toimivan riittämättömästi, kun se ei heti julistanut sotaa liittolaisen kimppuun hyökänneelle Suomelle. Suuri osa jatkosodan aikaisesta kritiikistä suuntautui kohti Suomea ja sen hallituksen toimintaa. Suomen toiminta nähtiin sekä valitettavana että joidenkin räväköidempien mielipiteiden mukaan jopa fasistisena. Suomen toimiessa yhteistyössä fasistisen Saksan kanssa, nähtiin se myös itse fasistisena valtiona ja demokratian uhkana. Toisaalta osa kritiikistä kohdistui yhä Neuvostoliittoa kohti, vaikka suurin osa tästä tuli nyt Konservatiivipuolueen puolelta. Parlamentin ei haluttu unohtavan tämänkin konfliktin taustalla vaikuttavia tekijöitä. Osa puhujista kritisoi Neuvostoliiton aikaisempaa toimintaa ja näki Suomen olevan pakotettu kääntymään Saksan puoleen.

Talvisodan ja jatkosodan aikaista keskustelua verratessa voidaan havainnoida, että tietyt talvisodan aikaiset asenteet ja diskurssit osaltaan siirtyivät myös jatkosodan aikaiseen keskusteluun. Tästä huolimatta on huomioitava, että diskurssit olivat muokkaantuneet palvelemaan parhaiten ajan tilannetta. Diskurssit, niiden olemus ja sisällöt muuttivat muotoaan,

kontekstin ja poliittisen tilanteen muokkaantuessa. Esimerkiksi vaikka sekä talvisodan että jatkosodan aikana voidaan havaita kriittisiä diskursseja, voidaan myös havainnoida että kritiikin kohteet ja ainakin asenteet muuttuivat vastaamaan vallitsevaa maailmantilannetta. Diskurssien sisältö, muoto ja olennaisuus olivat riippuvaisia vallitsevasta kontekstista. Esimerkiksi talvisodan aikaiset myötämieliset diskurssit voidaan nähdä huomattavamman olennaisena ja yleisenä osina poliittista keskustelua, kun taas jatkosodan aikana myötämieliset diskurssit keskittyivät pääasiallisesti vain sodan alkuun. Voidaan siis todeta, että niin talvisodan kuin jatkosodankin aikaiset diskurssit olivat selkeässä vuorovaikutuksessa niin toisiinsa kuin ympäröivään kontekstiinsa.

Yhteenveto

Jatkosodan aikainen maailma ja konteksti olivat muuttuneet selkeästi talvisodan aikaisesta. Tästä huolimatta talvisodan aikaiset käsitykset ja diskurssit heijastuivat yhä Britannian poliittisen johtajiston mielissä. Jatkosodan alussa Suomi levitti propagandaa siitä, ettei se ollut suoranaisesti sodassa Saksan liittolaisena, vaan maiden intressit ja sodan syyt olivat täysin erilaiset. Jatkosodan alussa Britannian hallitus ei ollut aluksi halukas katkaisemaan suhteitaan Suomeen, vaan Suomen pyrkimys valloittaa menetetyt alueet nähtiin jopa oikeutettuna. Erityisesti Konservatiivipuolueen mielissä oli yhä talvisodan aikainen sankari-diskurssi Suomesta, joka pienenä maana edusti sinnikästä taistelua hyvien arvojen ja demokratian puolesta suurta uhkaa vastaan. Parlamentin asenteissa säilyi siis myötämielinen käsitys Suomesta ja sen toiminnasta.

Kuitenkin erityisesti Britannian Työväenpuolueen edustajat kritisoivat hallitusta siitä, ettei se ollut julistanut sotaa Suomea vastaan, vaikka se oli hyökännyt Britannian liittolaista vastaan. Kriittinen ääni kasvoi parlamentissa Suomen jatkaessa valloitustaan. Lopulta Britannia katkaisi diplomaattisuhteet Suomeen ja julisti sodan joulukuussa 1941. Vaikka Suomi osoitti selkeää aggressiota Britannian liittolaista Neuvostoliittoa kohtaan, parlamentti ei halunnut heti luopua myötämielisistä diskursseistaan. Lopulta Suomen asema muuttui entisestä ystävästä vastahakoiseksi viholliseksi. Suomen toimintaa kohti ositettiin niin pettymystä kuin kritiikkiä, mutta tästä huolimatta muisto entisestä ystäväydestä säilyi jatkosodankin aikana. Varsinaisen jatkosodan aikana, maan asioihin ei enää kiinnitetty suurempaa huomiota, vaan sen asioita käsiteltiin yhtenä kokonaisuutena muiden pienten Hitlerin liittolaismaiden kanssa. Suomi oli usein nyt yksittäistapauksen sijasta osa suurempaa kokonaisuutta.

Parlamentin riveissä heijastui selkeää ristiriitaisuutta eri näkemysten ja mielipiteiden välillä. Toisaalta tämän voidaan katsoa heijastuneen osittain Britannian parlamentin väittelykulttuurin perinteistä sekä selkeästä jakaumasta kahden valtapuolueen välillä. Parlamentissa heräsi risteäviä näkemyksiä erityisesti Suomen yhteydestä Neuvostoliittoon ja toisaalta myös Saksaan. Eri näkemykset vastaanottivat niin myöntymystä kuin kritiikkiä. Vaikka poikkeuksia löytyi, suurin osa myötämielisistä asenteista Suomea kohtaan tuli Konservatiivipuolueelta, kun taas kritiikki Työväenpuolueelta. Kriittiset diskurssit muodostuivat erittäin olennaiseksi osaksi jatkosodan aikaista keskustelua. Lähes kaikkien näkemysten ja puheenvuorojen taustalla vaikuttivat myös käytännölliset diskurssit. Olennaista oli huolehtia erityisesti oman maan intressien ylläpidosta. Päätöksentekoa tuli harkita huolella ja saavuttaa paras mahdollinen suhde hyödyn ja riskin välillä. Eri diskurssit myös toimivat yhteistyössä ja paikoittain myös ristiriidassa. Erityisesti myötämieliset diskurssit, olivat ne ositettuna sitten esimerkiksi Suomea tai Neuvostoliittoa kohden, vastaanottivat usein myös vahvaa kritiikkiä. Toisaalta voidaan myös havaita, että usein muiden diskurssien ja argumentaation taustalla vaikutti käytännöllinen diskurssi ajamassa oman maan etuja. Mielenkiintoista on havaita, että talvisodan aikaiset diskurssit siirtyivät pitkälti myös jatkosodan aikaiseen keskusteluun, vaikka niiden muoto ja painoarvo muokkaantuivat palvelemaan paremmin ajan kontekstia. Asenteiden eroavaisuus erityisesti Neuvostoliittoon vahvistui. Työväenpuolue vahvisti sympatiaansa Neuvostoliiton toimintaan kohden, kun se oli talvisodan aikana kritisoinut jopa sen toimintaa. Jatkosodan konflikteista huolimatta parlamentin yleinen näkemys Suomesta säilyi varsin myötämielisenä.

6. Sotien jälkeinen aika 1945-1947

Suomeen liittyvän keskustelun yleisyys ja luonne

Jatkosodan jälkiselvittelyiden jälkeen parlamentin Suomeen liittyvä keskustelu ei ollut huomattavan suurilukuista, mutta sen maininnat näkyivät yhä osana poliittista keskustelua. Vuonna 1945 Suomi mainittiin 41 kertaa keskusteluissa, kerran debattien otsikoissa ja 12 kertaa kirjallisissa vastauksissa. Keskustelu painottui pääasiallisesti kevääseen, erityisesti helmi- ja huhtikuun välille, mutta syksyn loppupuolella Suomen mainintoja oli taas havaittavissa. Kun vuoden 1945 keskustelua verrataan vuoteen 1944, voidaan havaita, että mainintojen määrä pysyi melko samankaltaisena. Suomen sotien jälkeinen keskustelu keskittyi pääasiallisesti sodan seurauksiin ja suhteiden palauttamiseen.

Seuraavana vuonna 1946 voidaan havaita keskustelujen runsauden laskeneen aikaisemmasta. Suomi mainittiin vuoden istunnoissa 21 kertaa, mikä oli melkein puolet aikaisemman vuoden maininnoista, kun taas keskustelujen otsikoissa Suomi ei näkynyt lainkaan. Vuoden 1946 kirjallisista vastauksista voidaan löytää vielä kahdeksan mainintaa. Aineistosta voidaan havaita, että tutkimukseni aikarajauksella pääasialliset keskustelun määrien keskittymät sijaitsivat ajanjaksoilla, joilla oli runsaiten tapahtumia, jotka voitiin nähdä keskeisiksi Britannian parlamentin kannalta. Tämä on toki ymmärrettävää. Suurimmat Suomen maininnat keskittyvät erityisesti sotien tai niiden seurausten kannalta kriittisimpiin ajanjaksoihin, kun taas muina ajankohtina keskustelun voidaan katsoa olleen verkkaisempaa.

Tutkimuksen aikarajauksen viimeisenä vuonna 1947 voidaan havaita huomattava keskustelujen määrän kasvu aikaisempiin vuosiin verrattuna. Tuona vuonna Suomi mainittiin yhteensä 74 kertaa, ja se ilmeni keskustelujen otsikoissa 10 kertaa ja kirjallisissa vastauksissa 16 kertaa. Tämä voidaan nähdä huomattavana keskustelujen määrän kasvuna, ei vain verrattuna aiempaan sotien jälkeiseen aikaan, vaan myös erityisesti jatkosodan aikaan. Jopa jatkosodan aikana kaikkein runsaimpana vuotena 1941 näkyi vain 68 Suomen mainintaa, ja tähänkin vaikutti erityisesti uuden sodan syttyminen ja osittain myös talvisodan vaikutus. Vaikka ero määrällisesti vuosien 1941 ja 1947 ei ole yhtä suuri kuin muina vuosina, voidaan vuoden 1947 keskustelujen määrä silti nähdä merkittävänä, mikä kuvastaa tämän vuoden tärkeyttä ja olennaisuutta.

Verratessa vuoden 1947 Suomen mainintoja Saksan mainintoihin, voidaan havaita, kuinka suhteessa pieni merkitys Suomella lopulta oli Britannian kannalta. Suomen 74 mainintaa

verrattuna 1599 Saksan mainintaan osoittaa Suomen keskustelun olleen vain murto-osa Saksaan liittyneestä sellaisesta. Toisaalta on todettava, ettei Saksan ja Suomen keskustelunmäärää ole edes kovinkaan realistista verrata. Olihan Saksa Britannian entisenä päävihollisena yksi olennaisimmista keskustelunaiheista. Suomen ero Ruotsin 116 mainintaan ei ollut yhtä suuri, mutta silti kertoo selkeästi, kumpi maa oli keskeisempi Britannian kannalta. Toisaalta Ruotsia voidaan pitää kenties suurimman vaikutusvallan omaavana maana pohjoisessa Euroopassa.

Vuoden 1945 tammikuussa parlamentissa hämmästeltiin, minkä vuoksi kolme liittoutunutta maata olivat päättäneet julkaista Suomen, Romanian ja Bulgarian aselevon ehdot, mutta ei Italian.²⁰²

Saman vuoden helmikuussa syntyi myös keskustelua Britannian poliittisista edustajista Suomessa, Bulgariassa, Romaniassa ja Unkarissa. Poliittisten edustajien keskeisimpänä tehtävänä nähtiin Britannian etujen ajaminen. Diplomaattisten suhteiden täydellistä palauttamista ei kuitenkaan nähty mahdollisena vielä aselevon aikana.²⁰³ Helmikuussa parlamentti myös keskusteli siitä, kuinka Neuvostoliittoa edustettiin näissä maissa. Toisen maailmansodan jälkiselvittelyiden valvontakomissioiden neuvostoliittolaiset osat edustivat omaa maataan näissä valtioissa.²⁰⁴

Maaliskuussa 1945 Krimin niemimaan konferenssiin liittyvissä debateissa pohdittiin osaltaan Suomea, sen asemaa ja suhtautumista sen toimintaan. Suomea ja sen kohtaloa pohdittiin myös suhteessa muihin vastaaviin maihin, ja keskustelussa tarkasteltiin myös Venäjän toimintaa ja siihen liittyviä hyötyjä ja haittoja.²⁰⁵

Vuoden 1945 maaliskuu- huhtikuussa parlamentin Suomeen liittyvän keskustelun keskiössä toimi postitoimisto ja ylipäättään kommunikaatiosuhteet Suomeen ja muihin entisiin vihollismaihin. Suomeen oli avattu taas kommunikaatioyhteyksiä, vaikka niiden laajuus oli vielä varsin rajallista.²⁰⁶ Maiden välisten suhteiden takaisin herättelyä edusti myös keväällä keskustelu Suomeen lähetetyistä Britannian lehdistön kirjeenvaihtajista aselevon jälkeisenä aikana. Tosin kirjeenvaihtajien ei sanottu enää olevan Suomessa pysyvästi.²⁰⁷ Maaliskuussa oli puhetta myös

---

²⁰² Mr. Ivor Thomas, Italy (Armistice Terms), House of Commons, Oral Answers To Questions, 31.1.1945, vol. 407.

²⁰³ Mr. Law, European Countries (Diplomatic Representation), House of Commons, Oral Answers To Questions, 7.2.1945, vol. 407.

²⁰⁴ Sir Alfred Beit & Mr. Law, European Countries (Russian Representation), House of Commons, Oral Answers To Questions, 14.2.1945, vol. 408.

²⁰⁵ Mr. Mack (Newcastle-under-Lyme), Crimea Conference, House of Commons, Orders Of The Day, 1.3.1945, vol. 408.

²⁰⁶ The Assistant Postmaster-General (Mr. Robert Grimston), Post Office (European Communications), House of Commons, Oral Answers To Questions, Royal Air Force, 11.4.1945, vol. 409.

²⁰⁷ Mr. Eden, Finland (British Newspaper Correspondents), House of Commons, Oral Answers To Questions, 28.3.1945, vol. 409.

taloussuhteista, jolloin mainittiin puutavaraa tuovien firmojen vaikeuksista vierailta näissä tuojamaissa. Sopimusten uusiminen ja vierailut puutavarantuojiin, kuten Suomeen ja Ruotsiin nähtiin tärkeänä, mutta mahdottomana toistaiseksi.²⁰⁸ Keskusteluissa näkyi pyrkimys työstää maiden välisiä suhteita taas positiivisempaan suuntaan.

Huhtikuussa parlamentti keskusteli myös siitä, kuinka Suomi oli pystynyt järjestämään jo vaalit ja pääsemään melko lähelle normaalia elämää muihin vastaavassa tilanteessa oleviin valtioihin verrattuna. Suomen sanottiin olevan erilaisessa asemassa, sillä sen valtion nähtiin olevan muita yhtenäisempi sekä varsin turvassa eri armeijoiden etenemisen tieltä sekä mahdolliselta sotilaalliselta valloitukselta.²⁰⁹

Vuoden 1945 kesällä parlamentti keskusteli lähinnä kaupankäyntiin liittyvistä teemoista, kuten sopimuksesta puutavarakaupasta Suomen ja Ruotsin kanssa.²¹⁰ Puutavarakauppaan ja sen tuotteisiin liittyvää keskustelua ilmeni laajemmin läpi koko vuoden. Suomen kauppasuhteita käsittelevä keskustelu keskittyi pääasiallisesti puutavaran tuontiin, mikä on ymmärrettävää, olivathan Suomen päävientituotteet läntiseen Eurooppaan pääasiallisesti puutaloudesta. Vuoden 1945 keskustelu keskittyi erityisesti alkuvuoteen, mutta mainintoja Suomesta löytyi myös muina ajankohtina. Parlamentissa esimerkiksi pohdittiin Suomen tilannetta ja sitä, millaisia näkemyksiä tätä maata kohtaan oli syntynyt.

Vuonna 1946 Suomeen liittyvä keskustelu oli melkein puolet vähäisempää aikaisempaan vuoteen verrattuna. Vuoden helmikuussa parlamentin keskusteluissa todettiin, että Suomesta kuului enää vain harvoin tarkempaa tietoa. Puheenvuoron esittäjän herra Wilfrid Robertsin mukaan Neuvostoliitto oli toiminut mallikkaasti vaikutusvaltansa alla olevien maiden kanssa. Hän kritisoi Britanniaa siitä, että vaikka se itse osoitti suurta mielenkiintoa Neuvostoliiton naapurimaita kohtaan ja otti kantaa niiden toimintaan, se kritisoi vahvasti Neuvostoliiton kiinnostusta näillä alueilla. Tämä nähtiin ristiriitaisena lähtökohtana.²¹¹ Maaliskuussa parlamentti pohti Suomen tietynlaista erikoisasemaa. Vaikka maat eivät olleet sopineet virallista rauhaa, maiden välillä oli silti

---

²⁰⁸ Mr. Petherick & Mr. de Rothschild, Timber Importers (Visits Abroad), House of Commons, Oral Answers To Questions, Ministry Of Supply, 28.3.1945, vol. 409.

²⁰⁹ The Minister of Economic Warfare (The Earl of Selborne), Elections In Liberated Countries, House of Lords, 25.4.1945, vol. 136.

²¹⁰ The Earl of Munster, Supplies Of Soft Woods, House of Lords, 13.6.1945, vol. 136.

²¹¹ Mr. Wilfrid Roberts (Cumberland, Northern), Foreign Affairs, House of Commons, 20.2.1946, vol. 419.

huomattava määrä taloudellista yhteistyötä. Suomi oli halukas toimittamaan huomattavia määriä erityisesti puutavaraa ja muita materiaaleja Iso-Britanniaan.²¹²

Toukokuun 1946 keskusteluissa mainittiin, kuinka Neuvostoliiton tukikohdat Suomessa oli turvattu taktisen kiinnostuksen vuoksi osittain myös ylläpitämään parhaita mahdollisia kommunikaatioyhteyksiä.²¹³ Samassa kuussa Neuvostoliittoa kritisoitiin siitä, ettei se itse halunnut tukea vaikutusvaltansa alla olevia maita, vaan pyysi länttä lähettämään tälle alueelle, kuten Suomeen, avustusta.²¹⁴

Vuoden 1946 loppupuolella, marraskuussa, osoitettiin huolta Suomen puutavaratuonnin tulevaisuudesta. Suomi oli menettänyt tärkeän alueensa, Karjalan, Venäjälle ja tämän lisäksi se joutui toimittamaan suurimman osan puuteollisuuden tuotteistaan sotakorvauksina Neuvostoliitolle. Tämän katsottiin hankaloittavan Britannian ja Suomen välistä kauppaa selkeästi.²¹⁵ Vaikka vuonna 1946 keskusteltiin Suomesta, keskustelu ei ollut yhtä laajaa kuin vuosina 1945 ja 1947. Keskustelun aiheet olivat sinänsä tärkeitä ja mielenkiintoisia, mutta käsittelivät paljon yksittäisiä, pienempiä teemoja, suurten kokonaisuuksien sijasta.

Vuoden 1947 keskustelu oli tämän luvun aikarajauksen aikana selkeästi kaikkein runsainta. Tämä on ymmärrettävää vuoden edustaessa virallista toisen maailmansodan loppua Pariisin rauhansopimuksen (10.2.1947) muodossa. Tämä myös heijastuu siinä, että kaikkein vilkkaimpana keskustelun ajankohtana voidaan havaita olleen 28. maaliskuuta, jolloin parlamentti tarkasteli myös Suomen rauhansopimusta ja sen merkitystä.

28. maaliskuuta 1947 Britannian parlamentti oli kokoontunut keskustelemaan Italian, Romanian, Bulgarian, Unkarin ja Suomen rauhansopimuksista. Kyseessä olivat Hitlerin rinnalla taistelleet valtiot, minkä vuoksi niiden käsittely yhdessä oli varmasti loogista. Keskustelussa käsiteltiin määrättyjä sotakorvauksia, Karjalan pakolaisvirtaa sekä näiden seurauksia Suomelle ja sen kansalle. Mielenkiintoa herättivät myös teemat kansalaisten vapauksista ja oikeuksista, sotavankien, armeijan sekä salaisen poliisin kohtalosta ja Suomen ja Venäjän suhteista.²¹⁶ Keskustelun puheenvuoroissa nousi myös kritiikkiä Suomen sotakorvauksia kohtaan.

---

²¹² Lord Pakenham, *Debts Of Ex-Enemies*, House of Lords, 12.3.1946, vol. 140.

²¹³ Mr. Eden, *Egypt (Treaty Negotiations)*, House of Commons, 24.5.1946, vol. 423.

²¹⁴ Lord Cherwell, *Raising Of Food Standard*, House of Lords, 30.5.1946, vol. 141.

²¹⁵ Lord Quibell, *Housing*, House of Lords, 20.11.1946, vol. 144.

²¹⁶ Mr. William Teeing (Brighton), *Treaties Of Peace (Italy, Roumania, Bulgaria, Hungary And Finland) Bill*, House of Commons, *Orders Of The Day*, 28.3.1947, vol. 435.

Aluemenetykset ja taloudelliset vaatimukset nähtiin liian ankarina ja parlamenttia haluttiin muistuttaa siitä, kuinka Britannia oli aikaisemmin tukenut Suomen oikeuksia ja sen itsenäisyyttä.²¹⁷ Lisää samankaltaisia puheenvuoroja nousi esiin, ja niissä pyydettiin harkitsemaan tätä sopimusta uudestaan, sillä sen seuraukset voisivat olla liian vaikeat tälle pienelle maalle, jonka kanssa Britannialla oli ollut ystävälliset suhteet pitkään.²¹⁸ Parlamentista löytyi myös vastaääniä, joiden mukaan Suomi lähti mukaan sotaan Saksan rinnalle omasta tahdostaan ja oli siten velvollinen vastaamaan sen seurauksista.²¹⁹

Kesällä 1947 keskustelun keskiössä oli taas kaupankäynti ja huoli siitä, että puutavarantuonti oli vähentynyt muiden maiden lisäksi myös Suomesta.²²⁰ Kaupankäynnin ongelmakohtaksi ymmärrettiin erityisesti Neuvostoliiton vaatimat sotakorvaukset Suomelta, minkä vuoksi se ei pystynyt tuomaan puutavaraa Britannian samassa määrin kuin aikaisemmin.²²¹ Puuteollisuuteen liittyvä keskustelu jatkui varsin yleisenä koko vuoden ajan, kuten aikaisempina vuosina. Vuoden 1947 ongelmiin kuuluivat Suomen velvoitteet sotakorvauksiin, mikä vaikeutti maiden välistä kauppaa.

Vuoden loppupuolella marraskuussa parlamentissa todettiin Venäjän kohdelleen Suomea varsin hyvin entisistä vihollisuuksista huolimatta. Suomessa sanottiin vallitsevan jopa vapaus poliittiselle puheelle. Venäjän katsottiin kohtelevan Suomea näin rennosti joko sen pienen merkityksen vuoksi tai helpon tarvittavan kontrollon takia.²²² Vuoden 1947 keskustelu keskittyi erityisesti rauhaneuvotteluihin ja niiden tulosten tarkasteluun. Muu vuoden keskustelu oli pääasiassa lyhyitä huomautuksia liittyen erityisesti kaupankäyntiin ja diplomaattisiin suhteisiin. Aineistosta voidaan huomata erityisesti puutavarakaupan keskeisyys sotatilaan ja rauhaneuvotteluihin liittyvän keskustelun lisäksi.

Parlamentin keskustelun taustalla vaikuttanut konteksti

---

²¹⁷ Professor Savory, Treaties Of Peace (Italy, Roumania, Bulgaria, Hungary And Finland) Bill, House of Commons, Orders Of The Day, 28.3.1947, vol. 435.

²¹⁸ Mr. James Hudson (Ealing, West), Treaties Of Peace (Italy, Roumania, Bulgaria, Hungary And Finland) Bill, House of Commons, Orders Of The Day, 28.3.1947, vol. 435.

²¹⁹ Mr. J. Silverman, Treaties Of Peace (Italy, Roumania, Bulgaria, Hungary And Finland) Bill, House of Commons, Orders Of The Day, 28.3.1947, vol. 435.

²²⁰ Mr. Sparks, Timber Imports, House of Commons, Oral Answers To Questions, 10.7.1947, vol. 439.

²²¹ Mrs. Mann, Housing, Scotland, House of Commons, 18.6.1947, vol. 438.

²²² Lord Derwent, Treaties With Soviet Satellites, House of Lords, 5.11.1947, vol 152.

Pariisin rauhansopimus allekirjoitettiin 10. helmikuuta 1947. Suurin osa tästä sisällöstä oli jo sisältynyt vuoden 1944 aseleposopimukseen. Suomen rauhansopimus ei ollut todellakaan keskeisimpiä Pariisin rauhankonferenssissa, eikä sillä ollut kovinkaan suurta vaikutusvaltaa. Rauhansopimus sisälsi huomattavan määrän rauhanehtoja, joista erityisesti armeijan ylläpitäminen minimissään nähtiin huolestuttavana ja kenties uhkana Suomen turvallisuudelle. Rauhansopimuksen taustalla vaikutti selkeästi puhkeamassa ollut kylmä sota ja Suomen olennainen geopoliittinen sijainti idän ja lännen välillä.²²³ Suomen rauhansopimus merkitsi sen eri tahoille varsin eri asioita. Suomelle se tarkoitti haastavien rauhanehtojen toteuttamista ja politiikan tasapainottelua idän ja lännen välillä. Myös rauhansopimuksen kokoajilla oli omat motiivinsa sen sisältöjen taustalla.

Britannian parlamentin asenteista huolimatta, se ei kuitenkaan noussut vastustamaan Suomelle määrättyjä sotakorvauksia ja aluemenetyksiä kovinkaan merkittävästi. Yleisen käsityksen mukaan tämän voidaan katsoa johtuneen erityisesti Britannian pelosta sekaantua liiallisesti tähän, jotteivat Neuvostoliiton asenteet muuttuisi haastavammiksi ja kenties jopa uhkaamaan Suomen itsenäisyyttä. Tämän kaltaiset monimutkaiset geopoliittiset kysymykset eivät toki ole täysin yksiselitteisiä, vaan päätöksenteon taustalla vaikuttivat myös laajempi konteksti ja Britannian omat intressit.²²⁴

Toisen maailmansodan jälkeen Suomella oli paljon selvitettävää niin kotimaassa kuin ulkomaiden suhteiden kanssa. Jo vuoden 1944 syksyllä liittoutuneiden Neuvostoliitto-painotteinen valvontakomissio määrättiin Suomeen valvomaan aselevon ehtojen toteutumista. Suuri osa sodan aikaisista toimijoista, mukaan lukien pieni osa ajan poliitikoista, joutuivat sota-oikeuden eteen. Varsinaiset sota-aikaisten johtajien tuomiot olivat kuitenkin suhteessa varsin lievät verrattuna useisiin muihin sodan häviäjien tuomioihin. Tähän auttoi osaltaan liittoutuneiden pääasiassa myötätuntoinen suhtautuminen Suomea ja sen vaikeaa tilannetta kohtaan. Sota-oikeudenkäyntien lisäksi Suomen tuli luovuttaa niin neuvostoliittolaiset kuin saksalaiset sotavangit Neuvostoliiton käsiin.²²⁵

Marraskuussa 1944 Juho Kusti Paasikivi nousi Suomen pääministeriksi kahdeksi vuodeksi, jonka jälkeen hänestä tuli Suomen presidentti. Hänellä oli varsin myötämieliset suhteet

---

²²³ Visuri, 2006, 56-57.

²²⁴ Evans, 2006, 90.

²²⁵ Johansen, 2016, 306-307.

Neuvostoliittoon, mikä vaikutti osaltaan ajan politiikkaan. Ensimmäiset sodanjälkeiset eduskuntavaalit Suomessa pidettiin vuoden 1945 maaliskuussa, jolloin radikaalimpi vasemmisto oli aikaista enemmän suosiossa. Sodanjälkeiselle ajalle keskeistä oli myös jälleenrakennus ja erityisesti Karjalan ja muiden menetettyjen alueiden pakolaisten uudelleen asuttaminen. Pariisin rauhan seurauksena Suomi pystyi liittymään perustettuun Yhdistyneisiin Kansakuntiin.²²⁶

Suomen rauhanneuvotteluissa Britannia pohti Suomen armeijan asemaa. Suomen ei yksin nähty olevan sinänsä uhka naapureilleensa tai koko Euroopan rauhalle, mutta Britannian rauhanneuvottelijoiden mielestä Suomen armeijan tulisi silti olla hyvin rajattu toimivallaltaan ja määrältään. Armeijan tulisi olla vain tarpeeksi puolustamaan Suomen itsenäisyyttä, vaikka tämän kaltaista konfliktia ei nähty todennäköisenä, ainakaan muiden pohjoismaiden aloittamana. Tämän päätöksenteon taustalla voidaan nähdä vaikuttaneen pyrkimys estää Neuvostoliittoa hyödyntämästä Suomen sijaintia ja resursseja omiin tarpeisiinsa. Neuvostoliiton ulkoministeri kuitenkin kyseenalaisti päätöksen olennaisuuden. Hänen mukaansa Suomi ei tulisi olemaan huomattava uhka kenellekään. Hänen vastustuksensa taustalla vaikuttivat osaltaan Neuvostoliiton omat intressit Suomeen liittyen, joiden tarkoituksena oli vahvistaa Suomen ja Neuvostoliiton välistä yhteyttä. Muut liittoutuneet olivat arvioineet tämän kiinnostuksen varsin lähelle totuutta.²²⁷

Rauhansopimuksia työstäessä niin lännen kuin Neuvostoliiton edustajien kanssakäymisessä voitiin havaita selkeitä erimielisyyksiä jo vuosina 1945-1946. Tähän vaikuttivat osaltaan myös kiristyneet suhteet idän ja lännen välillä, mikä enteili kylmää sotaa. Tästä huolimatta liittoutuneet pyrkivät vielä säilyttämään riittävän kommunikaation ja yhteisymmärrykseen pääsemisen ilmapiiriin. Neuvostoliitto vastusti itäisen Euroopan pienten maiden armeijan määrän kiristämistä, kun taas länsi puolusti vahvasti ideaa läntisen demokratian ja kulttuurin levittämisestä itäiseen Eurooppaan. Lopulta keväällä 1946 neuvottelujen tahot pääsivät sopimukseen, minkä seurauksena länsi tunnusti idän kommunistiset puolueet ja Neuvostoliitto myönsi armeijan kontrollin näillä alueilla.²²⁸

Iso-Britannian parlamentin asennoitumista Suomeen jatkosodan jälkeen voidaan osittain tarkastella ajan pääministerin Winston Churchillin näkemysten kautta. Vaikka pääministerinä

---

²²⁶ Johansen, 2016, 308-310.

²²⁷ Visuri, 2006, 54-55.

²²⁸ Visuri, 2006, 55.

Churchill oli virallisesti johtamassa Britannian politiikkaa ja siten myös kansainvälisiä suhteita, hänen näkemyksensä eivät toki luo koko totuutta, mutta ne antavat kiinnostavaa kontekstia päätöksenteon taustalla. Churchillille oli ollut pitkään tärkeää antikommunismi ja siten taistelu Neuvostoliiton kasvavaa vaikutusvaltaa vastaan. Toisen maailmansodan konfliktien myötä Suomellakin oli ollut roolinsa näiden ajatusten eteenpäin ajajana Churchillin ajattelussa.²²⁹

Kuitenkin vuonna 1945 Suomen merkitys oli vähentynyt huomattavasti pääministerin mielessä. Tähän vaikutti erityisesti se, että Neuvostoliiton vaikutusvallan ja kommunismin katsottiin uhkaavan muita, laajempia alueita erityisesti itäisessä ja Etelä-Euroopassa. Valtatasapainon kannalta yhdellä valtiolla ei nähty olevan suurta merkitystä, eikä heikentyneellä Britannialla olisi ollut edes resursseja estää kommunismin leviämistä kaikkialla. Lisäksi Suomen tulevaisuus ei vaikuttanut liiallisen uhkaavalta, olihan se pystynyt säilyttämään itsenäisyytensä. Sodanjälkeisessä tilanteessa ja Churchillin asenteissa näkyi selkeästi Britannian vaikutusvallan heikkeneminen. Vähenevät resurssit ja vaikutusvalta tuli käyttää Britannian kannalta tärkeämpiin projekteihin kuin mitä Suomi edusti.²³⁰

Vuoden 1947 kesällä Britannian poliittinen ja sotilaallinen johtajisto tuli päätökseen siitä, että Skandinavia oli keskeinen alue Britannian tavoitteiden kannalta, mutta Suomella ei ollut suurta merkitystä. Britannialla ei myöskään ollut suuria mahdollisuuksia avustaa Suomea sotilaallisesti. Britannia ei siis aikonut ottaa enää osaa Suomeen liittyvään valtapeliin. Tämän päätöksen taustalla vaikutti osittain Britannian aseman selkeä heikkeneminen toisen maailmansodan seurauksena. Vaikka Britannia haluttiin aluksi nähdä yhä suurvaltana Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton rinnalla, tuli pian selväksi, että entinen maailmanvalta oli menettänyt asemansa. Maailmanvallan keskiö oli siirtynyt toisaalle.²³¹

Kylmän sodan syttymisen lähestyminen näkyi varsin vahvasti jo toisen maailmansodan jälkeen. Britannialla oli ollut jo jonkin aikaa suunnitteilla hyökkäys Neuvostoliittoon ehkäistäkseen sen vaikutusvallan leviäminen yhä laajemmalle alueelle. Neuvostoliitto nähtiin varsin suurena uhkana koko Euroopan vapaudelle ja sen pelättiin hyödyntävän sodanjälkeisen maailman heikkoa asemaa hyväkseen ja pyrkivän valtaamaan itselleen huomattavia määriä alueita. Lopulta brittien ”Unthinkable”-suunnitelma Neuvostoliiton vastaisesta sodasta jäi toteutumatta vallanvaihdon ja

---

²²⁹ Ruotsila, 2002, 107-211.

²³⁰ Ruotsila, 2002, 209-210.

²³¹ Upton, 2006, 63.

monien muiden syiden vuoksi. Suurvalta -asemaan nousseella Yhdysvalloilla oli omat suunnitelmansa Neuvostoliiton vastaiseen sotaan, jos siihen olisi tarvetta. Myös Neuvostoliitolla oli suunnitelmansa länsimaiden hyökkäyksen varalle. Kiristynyt suhde idän ja lännen välillä oli nähtävissä yhä vahvemmin, mikä enteili tulevaa konfliktia.²³²

Keskustelusta muodostuvat keskeisimmät diskurssit

Jatkosodan jälkeen ja toisen maailmansodan laajempien sotilaallisuuksien hiljentyessä Euroopassa, oli aika pyrkiä palaamaan normaalimpaan maailmaan. Britannian ulkoministeri ja Työväenpuolueen edustaja Ernest Bevin kertoi parlamentille 20. elokuuta 1945, että askelia oli otettu diplomaattisuhteiden palauttamiseksi Iso-Britannian ja Suomen välillä. Hän kertoi hallituksen kehottaneen Suomen päättäjiä nimittämään poliittisen edustajansa Britanniaan ja myös vastaanottamaan britannialaisen edustajan Suomen pääkaupunkiin. Tämän nähtiin olevan kaikkein laajin toimenpide, joka voitaisiin toteuttaa ennen virallisen rauhansopimuksen allekirjoittamista maiden välille. Tämän voidaan katsoa olleen selkeä askel kohti maiden välisten virallisten suhteiden uudelleenrakentamista. Niin diplomaatti- kuin taloussuhteiden voidaan nähdä olleen keskeisimpiä keinoja kehittää rauhanaikaisia suhteita maiden välillä.

”In the case of *Finland*, we have invited the Finnish Government to appoint a political representative here with the personal rank of Minister, and to regard the British political representative in *Finland* as having the personal rank of Minister in Helsingfors. For constitutional reasons, this is as far as we can go at the moment until a peace treaty is made.”²³³

Jo muutamaa kuukautta aikaisemmin esitettyssä puheenvuorossa, 7. helmikuuta, Konservatiivipuolueen herra Law painotti, että oleellisin tehtävä näille brittiläisille poliittiselle edustajille, tulisi olla vaalia oman maan etuja vieraassa maassa. Hän myös totesi, ettei hallitus tulisi vielä täysin palauttamaan diplomaattisia suhteita Suomessa, Bulgariassa ja Romaniassa aselevon ajanjakson ollessa yhä voimassa. Law tiedotti, ettei Neuvostoliitolla ollut edustajia näissä maissa. Tämän voidaan katsoa olleen ainakin pieni etulyöntiasema Britannialle, vaikka Neuvostoliiton vaikutusvallan voidaan nähdä olleen suhteessa selkeästi huomattavampi näillä alueilla.

“The duties of the British political representatives in *Finland*, Bulgaria and Rumania are to protect British interests in those countries. His Majesty's Government do not contemplate

---

²³² Walker, 2017, 190-191.

²³³ The Secretary of State for Foreign Affairs (Mr. Ernest Bevin), Debate On The Address, House of Commons, 20.8.1945, vol. 413.

entering into diplomatic relations with the Governments of those countries during the armistice period. The Soviet Government do not maintain diplomatic representatives in those countries.”²³⁴

Tässä esimerkissä nousee esiin parlamentin käytännönläheinen menettelytapa, vaikka edustajien lähettäminen ei toki ollut tavallisuudesta poikkeavaa. Poliittisissa yhteyksissä voitiin nähdä lähes ilmiselvänä, että jokaisen hallituksen tulisi suojella juuri oman maansa intressejä. Muut tarvitsijat tulivat sitten tämän jäljessä. Käytännönläheinen, loogisuuteen perustuva päätöksenteko oli oleellisena osana politiikassa. Käytäntöön vetoavat diskurssit pysyvät erittäin oleellisina koko tutkimuksen aikarajauksen aikana.

Työväenpuolueen herra Belcher puheenvuorossaan 26. helmikuuta 1947 osoitti huolta siitä, kuinka haastavaa oli saada puutavaraa Suomesta ja muusta Balttiasta. Hän korosti näiden puutoimitusten tärkeyttä Britannian omalle teollisuudelle ja sen tuotteille. Sodan jälkeinenkään kaupankäynti ei ollut helppoa, vaan sillä oli omat haasteensa. Belcherin puheenvuoro kuvastaa, että myös Suomen kanssa käyty kauppa oli tärkeä osa Britannian taloutta ja teollisuuden tasapainoa. Entisten vihollismaidenkin kanssa oltiin valmiita kaupankäyntiin, vaikka toisaalta Britannian yleismaallinen asenne Suomea kohtaan oli ollut sodankin aikana melko myönteinen tai ainakin lähellä neutraalia suhtautumista.

”It is difficult enough in all conscience to get timber from Finland and other Baltic countries, and if we can succeed in securing some timber which is suitable in some degree for manufacturing these barrels which they require, I hope they will not be too exacting in the standards which they apply.”²³⁵

Tämä esimerkki muodostuu myös varsin mielenkiintoiseksi laajemmassakin kontekstissa, sillä tämä parlamentin puhuja esitti Suomen osana Baltiaa. Suomi laskee usein itsensä lähinnä osaksi pohjoismaita ja muutenkin pohjoista Eurooppaa. Tästä johtuen on mielenkiintoista tarkastella, millaisiin yhteyksiin britannialaiset puhujat Suomen liittivät. Keskusteluissa Suomi nähtiin osana Skandinaviaa ja pohjoista Eurooppaa, mutta myös osana itäistä Eurooppaa ja Neuvostoliiton vaikutusaluetta, samoin kuin osana Baltiaa ja entisiä pieniä natsi-Saksan liittolaisia. Kiinnostavaa Suomeen liittyvää suhtautumista tarkastellessa on myös huomioida, mihin maihin se samaistettiin ja kuinka se mahdollisesti vaikutti laajemmin parlamentin asenteisiin ja näkökulmiin.

---

²³⁴ Mr. Law, European Countries (Diplomatic Representation), House of Commons, 7.2.1945, vol. 407.

²³⁵ Mr. Belcher, Herring Industry (Barrels), House of Commons, 26.2.1947, vol. 433.

Työväenpuolueen Viscount Jowittin puheenvuorossa 5. marraskuuta 1947 voidaan havaita tietynlaista tyytyväisyyttä Suomen toimintaa kohtaan. Puheenvuoro ei sinänsä ole liiallisesti Suomea ja sen toimintaa ylistävä, mutta puhuja kuitenkin myönsi Suomen hallituksen toimineen varsin mallikkaasti ja hyvien tapakäytänteiden mukaan. Viscount painotti tämän myös tapahtuneen ilman ulkomaiden vaikutusta. Kyseinen esimerkki tarkasteli Suomen tilannetta ja käytöstä varsin käytännönläheisesti perustuen kuitenkin puhujan omiin näkemyksiin oikeasta toiminnasta. Varsin suurella osalla parlamentin jäsenistä oli kuva Suomesta kohtalaisen asiallisena ja järkevänä maana. Sen toiminta ei nähty enää yhtä radikaalina, vaan katsottiin sen palanneen sivistyneille juurillensa.

”As to Finland, which is the fourth of these States, it seems to His Majesty's Government that the Finnish Government are behaving in a civilized manner. They are able to carry on according to a standard which we would accept as a reasonable standard of decency, and are doing so without undue foreign interference.”²³⁶

Työväenpuolueen herra James Hudson otti kantaa Suomen tilanteeseen ja sen rauhannehtoihin puheessaan 28. maaliskuuta 1947. Hän totesi, että vaikka Suomi oli toiminut Saksan vaikutusvallan alaisuudessa, ei tulisi unohtaa vuosikausia kestänyttä ystävämielisiä suhteita Suomen ja Britannian välillä. Hän esitti erittäin valitettavana, kuinka Suomi joutui luopumaan tärkeistä alueistaan ja myös huomautti, että oli varsin erikoista, että parlamentissa ei oltu osoitettu enemmän kritiikkiä Neuvostoliittoon liittyen sen toimintaan Suomeen liittyvissä asioissa. Hudson myös painotti toivovansa tilanteen muuttuvan, ja Suomen pystyvän säilyttämään alueensa Karjalassa, jotka olivat tärkeät taloudellisesti ei vain Suomelle, vaan myös Britannialle.

”It is important that we should remember that Finland is included in these Treaties. I know the great censure that Finland has come under because of her experience under German dominion during the war, but, nevertheless, there is a record of friendship, going back for many, years, between this country and Finland, and it is a pity that pressure has been brought to bear upon her to the extent that she is to be stripped of territories which are very important to her welfare. I will not say that there need be more said about it than that, because we are so much more responsible for equally bad arrangements in other parts of the world, where our will has had the opportunity of being expressed more clearly than has been possible in connection with the decision concerning Finland. It is interesting to note that in this Debate very little protest has been raised about Finland. It is an indication from the benches opposite that criticisms of Russia do not run so strongly on this occasion. However, I hope that there may be some reconsideration for Finland, particularly regarding Karelia and important economic areas which involve the prosperity of that country and this country.”²³⁷

---

²³⁶ The Lord Chancellor (Viscount Jowitt), Treaties With Soviet Satellites, House of Lords, 5.11.1947, vol. 152.

²³⁷ Mr. James Hudson (Ealing, West), Treaties Of Peace (Italy, Roumania, Bulgaria, Hungary And Finland) Bill, House of Commons, 28.3.1947, vol. 435.

Herra Hudson osoitti tietynlaista myötätuntoa Suomea ja sen ongelmia kohtaan. Hän myös varsin hienovaraisesti kritisoi sekä Britannian parlamentin että Venäjän toimintaa, mutta korosti myös tilanteen ongelmallisuutta Britannian käytännöllisten intressien kannalta. Tätä sitaattia voidaan pitää varsin oivallisena esimerkkinä siitä, kuinka parlamentin keskusteluissa useat eri diskurssit, suhtautumisen ja vaikuttamisen keinot saattoivat vaikuttaa yhteistyössä samassa puheenvuorossa. Diskursseja ei tulisikaan tarkastella ainoastaan erillisinä ilmiöinä, vaan tärkeää on huomioida se, kuinka ne vaikuttavat laajemmassa kokonaisuudessa, usein myös yhteistyössä keskenään.

Vaikka rauhanehtojen sisältöä kohti osoitettu myötätunto saattoi olla osittain myös aitoa, pääasiallinen syy Britannian kritiikkiin Suomen rauhanehtoja kohtaan oli juuri maan omat intressit. Puutavarakauppa oli yksi kaikkein keskeisimmistä puheenaiheista parlamentin keskusteluissa ja rauhanehtojen toteuttamisen jälkeen huomattava määrä keskustelua keskittyi pohtimaan kaupankäynnin ongelmallisuutta. Onkin mielenkiintoista tarkastella laajemmin, mitkä asiat lopulta vaikuttivat parlamentin asenteiden ja diskurssien taustalla. Kriittisyyden ja myötätunnon taustalle piiloutuivat selkeät käytännöllisyyteen keskittyvät diskurssit, vaikka usein nämä todelliset intressit olivat selkeästi esillä.

Konservatiivipuolueen herra William Teeingin puheenvuoro 28. maaliskuuta 1947 kuvasti, että vaikka Suomi nähtiin vihollisena tai ainakin entisenä vihollisena, parlamentin puhujien asenteet olivat silti usein myötätuntoiset Suomea ja sen ongelmia kohtaan. Suomen ei sanottu olleen täysin samankaltaisessa asemassa muiden vastaavien maiden kanssa, vaan sen nähtiin taistelleen sinnikkäästi ilman liiallisia julmuuksia, jotka nähtiin yleisinä muille Saksan liittolaisille. Venäjän nähtiin ajattelevan samoin, ja puhujan mukaan olisi tärkeää antaa Suomen siirtyä eteenpäin ja kehittää maata taas parempaan suuntaan.

”Finland, after all, as the hon. Member for Queen's University said, has not been in quite the same category as the other countries. We can, and should, admire the pluck and courage, even as an enemy, of an enemy who certainly, so far as we know, never did any really dirty tricks. I think Russia would feel the same—that Finland fought bravely, fought finely; and that, in these present days, when we are going to need strong European countries to pull the world round, it would be a good thing to let Finland get rid as quickly as possible of all her troubles.”²³⁸

Varsin huomattava määrä parlamentin puhujista näki Suomen olevan hieman erilaisessa asemassa muihin vihollismaihin verrattuna. Natsien kanssa liittoutumisesta huolimatta Suomen nähtiin toimineen olosuhteet huomioon ottaen varsin eettisesti. Tämä näkökulma oli varsin laajalle

---

²³⁸ Mr. William Teeing (Brighton), Treaties Of Peace (Italy, Roumania, Bulgaria, Hungary And Finland) Bill, House of Commons, 28.3.1947, vol. 435.

levinnyt läntisten valtojen mielessä, vaikkei se välttämättä aina vastannut todellisuutta. Näiden asenteiden taustalla voidaan nähdä vaikuttaneen jo pitkäaikaisen positiivisen käsityksen Suomesta ja sen kansasta. Toisen maailmansodan jälkeen niin Konservatiivipuolue kuin Työväenpuoluekin esitti myötämielisiä näkemyksiä Suomesta.

Samassa puheenvuorossa herra Teeing jatkoi Suomen tilanteen pohtimista ja nosti esiin aikaisemmat positiiviset näkemykset Suomesta ja sen merkityksestä. Maan myönnettiin kokeneen vaikeuksia useiden viime vuosien ajan, mutta aikaisemmin maata pidettiin jopa demokraattisen kehityksen esimerkkinä. Olihan se yksi ensimmäisiä maita, joka myönsi naisille äänioikeuden ja mahdollisuuden asettua ehdolle vaaleissa. Ihannoitavana voitiin myös puheenvuoron mukaan pitää sitä, kuinka Suomi kunniakkaasti otti vastuun teoistaan ja halusi suorittaa rangaistuksensa, jotta voisi nousta taas pohjoisen Euroopan demokraattisen kehityksen mallimaaksi.

”On this side of the House, and, I am sure, on the other side, too, it is felt that Finland has had a very unhappy record in the last few years, but, before that, Finland fought valiantly to try to get a good Constitution, and a democratic one, and a country which, next to New Zealand, was the first to give women the franchise, and that was over 40 years ago, is a country which has to be taken seriously among democratic countries. They took that step long before this country or the United States, and, in many ways, their Constitution is a broad and democratic one. The Finnish people are most dignified in their attitude about the Treaty. They know that Finland has to take some punishment for her mistakes, but Finland asks to be allowed to get on quickly with the job of putting the country in order and of becoming, once again, one of the most advanced countries in Northern Europe.”²³⁹

Herra Teeingin puheenvuorosta nousseet esimerkit sijoittuvat vuoden 1947 28. maaliskuun päivään, jolloin parlamentti kävi kaikkein vilkkainta keskustelua Suomen tilanteesta ja rauhansopimuksen seurauksista. Tässä parlamentin istunnossa nousivat esiin useat eri näkemykset, ja voidaan havaita, kuinka eri diskursseja hyödynnettiin laajasti. Myötätuntoiset asenteet Suomea kohtaan olivat säilyneet erityisesti talvisodan innoittamina. Suuri osa puheenvuoron esittäjistä toivoi Suomen tulevaisuudelle kaikkea hyvää ja näki maan pyrkimykset luoda uudestaan hyvää kuvaa itsestään positiivisena. Suomi nähtiin entisenä talvisodan sankarina, joka oli olosuhteiden vaikutuksesta joutunut jälleen vaikeuksiin, mutta pyrki konfliktien päätyttyä taas kehittämään itseään kohti parempaa tulevaisuutta.

---

²³⁹ Mr. William Teeing (Brighton), Treaties Of Peace (Italy, Roumania, Bulgaria, Hungary And Finland) Bill, House of Commons, 28.3.1947, vol. 435.

Kaikkien näkökulmat Suomesta eivät olleet näin ihannoivia tai edes myötätuntoisia sen kokemia ongelmia kohtaan. Erityisesti jatkosodan aikana korostunut kriittinen asennoituminen Suomea ja sen toimintaa kohtaan vaikutti osaltaan poliittiseen keskusteluun osallistuneiden mielissä.

Yhtenä kriittisten diskurssien esittäjänä voidaan pitää Silvermania ja hänen puheenvuorojansa 28.3.1947. Silvermanin asenteet eivät sinänsä olleet vihamieliset Suomea kohtaan, vaan hän pyrki tarkastelemaan Suomea ja sen osallisuutta toisessa maailmansodassa varsin loogisesti pohtien asioita useasta eri näkökulmasta. Hänen näkemyksistään löytyi selkeää kriittisyyttä, mutta hän pyrki perustamaan ajattelunsa näkemiinsä todisteisiin. Silvermanin mukaan oli valheellista väittää, ettei Suomi olisi liittynyt sotaan omasta vapaasta tahdostaan. Hänen mukaansa Suomi liittyi sotaan tietäen sen mahdolliset seuraukset ja vapaaehtoisesti antoi saksalaisten joukkojen siirtyä maillensa ennen Hitlerin hyökkäystä Neuvostoliittoon. Suomen nähtiin olevan täysin vastuussa toiminnastaan, eikä sitä tulisi sääliä omien huonojen ratkaisujensa vuoksi.

”It is not correct to say that Finland was forced into this war. So far as concerns the other four countries with whom treaties of peace are being discussed today, there was a certain amount of pressure which they found it difficult to resist. So far as Finland is concerned, there is no doubt that she voluntarily and deliberately entered into this war, and, in 1940 and 1941, she invited German troops to enter Finland, and, completely voluntarily, allowed these troops to deploy themselves on Finnish territory before the attack against the Soviet Union.”²⁴⁰

Samassa puheenvuorossa Silverman myös kritisoi parlamentissa nousutta liiallista myötätuntoa Suomea ja sen rauhannehtoja kohtaan. Puheenvuorossaan Silverman varoitti, että jos Suomen kaltaiset maat selviäisivät toiminnastaan ilman kunnollista rangaistusta, tämä innottaisi väärintekijöitä toimimaan epäinhimillisesti yhä enemmän. Sotakorvausten oli tarkoitus muistuttaa väärintekijää, että tämän kaltainen käytös ei ollut tuotteliasta. Suomen tuli oppia virheistään ja pyrkiä rakentamaan parempaa demokraattista tulevaisuutta itselleen. Tämän toivottiin inspiroivan muunkin maailman seuraamaan esimerkkiä ja tavoittelemaan rauhan palaamista.

”If countries like Finland were to get away with it completely, it would obviously be an encouragement to aggressors in future. As it is, this payment of reparations will make those concerned realise that the course of aggression does not pay. At the same time they will allow Finland to reconstruct her life upon a democratic basis which will enable her to live in peace with her neighbours, and I hope that this will be a link in the chain of peaceful relations which will conduce in the course of time to more peaceful conditions in the world at large.”²⁴¹

---

²⁴⁰ Mr. J. Silverman, Treaties Of Peace (Italy, Roumania, Bulgaria, Hungary And Finland) Bill, House of Commons, 28.3.1947, vol. 435.

²⁴¹ Mr. J. Silverman, Treaties Of Peace (Italy, Roumania, Bulgaria, Hungary And Finland) Bill, House of Commons, 28.3.1947, vol. 435

Suomen sotakorvaukset nähtiin tärkeänä rangaistuksena, minkä vuoksi myös Britannian parlamentinkin tulisi ymmärtää rangaistuksen välttämättömyys, eikä vastustaa niin vahvasti oikeudenmukaisia seurauksia. Silvermanin mukaan Suomen rauhanehdot olivat varsin reilut ja hänen mielestään kaikkien osapuolten tulisi olla tyytyväisiä tähän.²⁴² Rauhanehtojen kritisointi oli varsin yleistä parlamentin istunnoissa, sillä niiden nähtiin vaikeuttavan Suomen toimintaa ja myös kaupankäyntiä. Silvermanin näkemykset nousivatkin kritisoimaan parlamentissa kasvanutta näkökantaa.

Suomea ja Britannian parlamentin asenteita kohtaan noussut kritiikki ei sijoittunut vain rauhanneuvottelujen aikaan, vaan vastaavanlaista kriittisyyttä osoitettiin kohtalaisen yleisesti. Vuoden 1945 maaliskuussa Skontlannin Unionistipuolueen Lieut.-Colonel Sir Thomas Moore osoitti vahvaa kritisismiä yllättäviin sodan puolen vaihdoksiin. Hänen mielestään oli kummallista, kuinka aikaisemmat viholliset nyt liittyivät taistelemaan Britannian puolelle. Mooren mielestä maita, joiden vuoksi niin monet liittoutuneiden miehet olivat kaatuneet, ei tulisi kohdella yhtäkkiä ystävinä vain koska niiden vastarinta kukistettiin. Hän näki tämän toiminnan kyseenalaisena.

*"We have had four countries changing sides, and more threaten to do so. We have had Italy, Rumania, Bulgaria, and Finland doing so, and now there is Hungary. Overnight, apparently, they turned from fighting against us to fighting with us—a very odd change. Yet the soldiers of these countries have killed our men and the men of our Allies. Why have they become our friends? Simply because we have defeated them. This seems a very odd policy."*²⁴³

Parlamentin keskusteluissa suhtautuminen Neuvostoliittoon ja sen toimintaa oli varsin eriäviä mielipiteitä herättävää. Näihin asenteisiin vaikuttivat osaltaan kunkin puhujan omat aatteelliset näkemykset. Kuten aiemmin tässä tutkimuksessa todettiin, parlamentin edustajat olivat pitkälti jakautuneet varsin vahvasti antikommunismien ajatuksia vaalijiin ja sosialismin ihailijoihin. Kaikkien näkemykset eivät olleet yhtä selkeästi jakautuneita, mutta varsinkin puoluetustaan voidaan nähdä vaikuttaneen näkemyksiin Neuvostoliitosta ja sen toiminnasta. Toisaalta voidaan havaita, että osa myös Työväenpuolueen jäsenistä kritisoi Neuvostoliiton toimintaa, minkä vuoksi jakautuneiden mielipiteiden voidaan katsoa olleen osittain ideologisia, eikä välttämättä täysin suorasti yhteydessä puoluetustaan.

Esimerkiksi Liberaalipuolueen Lord Derwent totesi puheenvuorossaan 5. marraskuuta 1947, että venäläiset olivat toimineet varsin ihailtavasti erityisesti Suomessa, jossa pystyttiin jopa

---

²⁴² Mr. J. Silverman, Treaties Of Peace (Italy, Roumania, Bulgaria, Hungary And Finland) Bill, House of Commons, 28.3.1947, vol. 435

²⁴³ Lieut.-Colonel Sir Thomas Moore (Ayr Burghs), Crimea Conference, House of Commons, 1.3.1945, vol. 408.

jonkinasteiseen vapaaseen poliittiseen keskusteluun. Tämän tosin voitiin katsoa johtuvan siitä, ettei Suomea nähty kovinkaan tärkeänä tai suurempana uhkana. Lord Derwentin puheenvuoro ei ollut liiallisesti Neuvostoliittoa ylistävä, mutta hän näki sen toimineen oikeudenmukaisella tavalla. Lisäksi puheenvuorossa oli käytännöllistä pohdintaa siitä, mistä tämän kaltainen kenties yllättävä myötämielinen kohtelu saattaisi johtua.

*"In Hungary conditions since the elections are, as we know, politically little better than in the other two, though both there and in Finland, where the Russians seem to have behaved with a surprisingly intelligent leniency, there is an apparent degree of freedom of political speech. In Finland, indeed, this goes quite far; perhaps the Russians think they are not important enough to matter, or near enough to be easy to handle in an emergency; I do not know."*²⁴⁴

Työväenpuolueen herra Mackin puheenvuorossa voidaan havaita edeltävää esimerkkiä enemmän myötämielistä suhtautumista Neuvostoliiton toimintaa kohtaan. Vuoden 1945 maaliskuisessa istunnossa Mack korosti näkemystä siitä, että jos joku toinen suurvalta olisi valloittanut Suomen, sillä olisi tuskin ollut samankaltaista vapautta uudelleenrakentaa yhteiskuntaansa ja säilyä itsenäisenä toimijana. Olosuhteet huomioon ottaen Suomen katsottiin olevan varsin hyvässä asemassa, ilman liiallista riskiä sen tulevaisuudesta. Puheenvuoron mukaan asiat voisivat olla paljon huonommin, minkä vuoksi Suomella ei tulisi nyt olla liiallisesti huolta tulevasta.

*"I shudder to think what would have happened if another Power had conquered Finland in the then circumstances. Would it have given her the opportunity to re build the country, resuscitate herself and live a free and independent life, as Russia did?"*²⁴⁵

Kaikki parlamentin keskusteluun osallistujat eivät jakaneet tätä optimistista kuvaa Suomen tulevaisuudesta Neuvostoliiton vaikutusvallan alla. 19. kesäkuuta 1947

Konservatiivipuolueen herra Eden vastasi aikaisempaan puheenvuoroon ja totesi hallituksen olevan valmiina mahdollisiin ongelmiin Suomessa ja muussa Euroopassa. Hänen mukaansa, vaikka oli totta, että Suomi vaikutti varsin vapaalta, itsenäiseltä toimijalta, oli mahdollista, että tiettyjä puolueita uhkasi selkeitä ongelmia. Herra Eden myönsi erityisesti oikeistolaisten puolueiden ja Sosiaalidemokraattien olevan mahdollisesti ulkopuolisen uhan alla. Herra Eden korosti, että maan hallitus ymmärsi mahdollisen poliittisen sensuurin Suomessa ja muissa Neuvostoliiton vaikutusvallan alaisissa maissa. Vaikka hän ei suoraan maininnutkaan Neuvostoliittoa, on varsin selkeää, kuka ulkoinen voima voisi vaikuttaa Suomessa ja sen politiikassa.

---

²⁴⁴ Lord Derwent, *Treaties With Soviet Satellites*, House of Lords, 5.11.1947, vol. 152.

²⁴⁵ Mr. Mack (Newcastle-under-Lyme), *Crimea Conference*, House of Commons, 1.3.1945, vol. 408.

”Member for Luton (Mr. Warbey), who interrupted me just now, and anyone else who has similar feelings in this matter, where is the next move to be? Will it be Finland, hitherto comparatively free from external pressure, but where already there are rumours of threats against the Right Wing Agrarians and, to a lesser degree, against the Social Democrats? [...] I would reply that, by making it clear that we are under no illusions that such attempts may be made, His Majesty's Government can best contribute to forestalling them.”²⁴⁶

Vuoden 1946 toukokuun lopussa Lord Cherwell kritisoi puheenvuorossaan Venäjän toimintaa sen pyytäessä Britanniaa toimittamaan ruokatarvikkeita itäiseen Eurooppaan. Lord Cherwellin mukaan, koska nämä mainitut maat, Suomi mukaan lukien, kuuluivat Neuvostoliiton vaikutusvallanpiiriin, tulisi sen olla myös velvollinen huolehtimaan tästä alueesta omatoimisesti, varsinkin, kun se toimitti viljaa läntiseen Eurooppaan. Suomi myös rinnastettiin taas samoihin valtioihin kuin sodan aikana.

”With regard to all the countries under her ægis, Poland, Finland, Rumania, Bulgaria, Hungary and those parts which used to be great exporting countries, surely Russia ought to look after them, instead of asking us to supply food to those regions? I should have thought that they had a prior claim on Russia to the French to whom she gave large amounts of wheat—admittedly just before the referendum.”²⁴⁷

Sodan jälkeisessä keskustelussa voidaan havaita sodan aikaisten diskurssien siirtyminen taas ajan keskusteluun. Myötätuntoiset diskurssit vahvistuivat jatkosodan jälkeen kummankin valtuuspuolueen toimesta. Myötätuntoa osoitettiin erityisesti Suomen rauhannehtoja kohtaan, vaikka taustalla vaikuttivat käytännölliset diskurssit, kuten huoli oman maan kaupan etujen ajamisesta. Käytännöllisten diskurssien hyödyntäminen ja oman maan etujen ajaminen nähtiin olennaisena kummankin puolueen toimesta. Erityisesti Konservatiivipuolue pyrki herättelemään talvisodan aikaista sankaridiskurssia viitaten Suomeen paljon vaikeuksia kokeneena, mutta valtiona, joka pyrki kehittämään itseään parempaan suuntaan. Kriittinen diskurssi muodostui myös olennaiseksi ja kritiikki kohdistui niin omaa hallitusta, Neuvostoliittoa kuin Suomea kohtaan. Parlamentin jakautuneisuus erityisesti Neuvostoliittoon asennoitumisessa korostui, vaikka voitiin havaita, että myös osa Työväenpuolueen edustajista kritisoi Neuvostoliiton toimintaa. Tämä jakautuneisuus heijastui enemmän ideologisen pohjan kuin puoluetaustan vuoksi.

Miten Suomeen liittyvä keskustelu vertautuu aikaisempaan?

Tarkasteltaessa sodan aikaisen ja jälkeisen ajan keskustelujen diskursseja ja Suomeen liittyviä asenteita, voidaan huomata, että huomattava määrä sotien aikaisista asenteista oli siirtynyt myös

---

²⁴⁶ Mr. Eden, Foreign Policy In Europe, House of Commons, 19.6.1947, vol. 438.

²⁴⁷ Lord Cherwell, Raising Of Food Standard, House of Lords, 30.5.1946, vol. 141.

sodan jälkeiseen ajatteluun. Toisaalta on ymmärrettävää, että maiden välinen historia ja pitkä aikaiset käsitykset vaikuttivat selkeästi poliittisten tilanteiden vaihtuessa. Talvisodan ja jatkosodan aikaisia keskusteluita vertaillen voitiin havaita, että saman tyyppiset diskurssit siirtyivät sodan konfliktista toiseen, mutta muuttuva konteksti vaikutti niin niiden sisältöön kuin painoarvoon. Samankaltainen kehitys voidaan nähdä myös verrattaessa sodan aikaista keskustelua sodan jälkeiseen diskurssiin.

Tietynlaisten käytännöllisten diskurssien voidaan katsoa olleen yksiä kaikkein keskeisimmistä osista niin sodan aikaista kuin jälkistä argumentaatiota. Poliittisessa päätöksenteossa ja sitä punnitsevassa keskustelussa oli erittäin keskeistä punnita hyvinkin tarkkaan eri toimintamallien hyötyjä ja haittoja sekä sitä, minkälaisia seurauksia niistä voisi olla niin Suomelle, Britannialle kuin muulle Euroopalle. Tärkeää oli löytää ratkaisu käsiteltäville ongelmille, ratkaisu, joka palvelisi parhaiten erityisesti Britannian omia intressejä, muttei kuitenkaan vaarantaisi kansanvälisen yhteisön näkemystä Britannian oikeudenmukaisesta ja moraalisesta toiminnasta. Olennaista on myös ymmärtää käytännöllisten diskurssien taustalla vaikuttanut konteksti ja muutenkin ajan syy-seuraus –suhde ajattelu.

Varsinkin toisen maailmansodan alussa oli varsin yleistä osoittaa myötätuntoa Suomen ongelmia ja vaikeuksia kohtaan. Jatkosodankin aikana tietynlainen myötämielinen suhtautuminen säilyi, vaikka Suomi aggression esittäjänä vaikeutti tämän diskurssin hyväksikäyttöä. Myös sodan jälkeisenä aikana voidaan havaita myötätuntoisen diskurssin käyttöä. Jatkosodan jälkeen kumpikin valtuutus alkoi hyödyntämään tätä diskurssia enemmän. Mielenkiintoisena voidaan pitää sitä, että vaikka Suomi toimi lopulta toisen maailmansodan loppupuolella valloittajan roolissa, säilyi Britannialla sodan päätyttyä yhä halu jatkaa entisiä ystävämielisiä suhteita, eikä haluttu liikaa tarrautua Suomen ja Saksan entiseen liittolaisuuteen. Hyvät suhteet Suomen ja Britannian välillä nähtiin erittäin käytännöllisinä sekä hyödyllisenä ja siten haluttavina.

Myötätuntoisissa diskursseissa voidaan havaita selkeitä yhtäläisyyksiä niin sodan aikana kuin sen jälkeen. Osa myötätunnosta oli varmasti myös todellista, mutta kaikkein keskeisintä olivat aina Britannian omat intressit. Jatkuvana yhteisenä tekijänä näiden ajanjaksojen aikana voidaan huomata yhteys myötätuntoisten ja käytännöllisten diskurssien välillä. Käytännöllisyyden diskurssien keskeisenä päämääränä oli palvella oman maan ja sen ryhmien intressejä, kun taas myötätuntoiset ilmaisut osaltaan pehmittivät tätä muutoin liian myötätunnottomalta vaikuttavaa päätöksentekoa. Kiinnostavaa onkin tutkimuksen kannalta havaita tietynlaisia jatkumoa, jotka

yhdistävät tarkasteltuja ajanjaksoja, niiden muuttuvista konteksteista huolimatta. Käytännölliset diskurssit säilyivät oleellisena kaikilla ajanjaksoilla kummankin puolueen näkökulmasta.

Erityisesti talvisodan aikaan oli muodostunut tietynlainen sankari-diskurssi Suomesta, joka pienestä koostaan ja vähäisestä vaikutusvallastaan huolimatta pyrki taistelemaan sinnikkäästi suurta, sen vapautta uhkaavaa vihollista vastaan. Jatkosodan aikana muistot Suomen sankari- asemasta sinänsä säilyivät parlamentin (erityisesti Konservatiivipuolueen) mielissä, mutta tätä diskurssia ja sen puolustusta hankaloitti erityisesti muuttunut tilanne ja konteksti. Myös jatkosodan aikana haluttiin muistella, kuinka sinnikkäästi Suomi oli taistellut tätä melkein symbolista taistelua vapauden puolesta. Vaikka Suomea ei nähtykään puhtaana sankarina jatkosodan aikana, parlamentti muisti yhä talvisodan aikaiset käsitykset.

Sodan jälkeisenä aikana kuvastui myös omanlainen kuva jatkosodan ajasta. Vaikka Suomi taisteli vihollisena Britannian liittolaista vastaan, katsottiin sen silti toimineen näin melko eettisesti ja ilman liiallisia julmuuksia. Sodan jälkisessä sankari-kuvassa haluttiin korostaa, että vaikka Suomi oli tehnyt sodan aikana virheitä, pyrki se nyt uudelleen saamaan valtionsa parempaan suuntaan, kohti kaunista tulevaisuutta. Puheenvuoroissa haluttiin korostaa, kuinka Suomi oli ollut ennen demokraattisen kehityksen mallimaa ja kuinka se nyt vaikeuksien jälkeen pyrki taas kehittämään itseään, jotta se taas saavuttaisi asemansa demokraattisen kehityksen ideaalina.

Sankari-diskurssien ei kuitenkaan voida katsoa olleen läheskään yhtä suosittuja enää talvisodan jälkeen. Vaikka sankari kuvaelmat vähenivät, niiden säilyminen osana parlamentin keskustelua kertoo silti niiden vahvuudesta ja olennaisuudesta osana Britannian poliittista keskustelua. Jatkosodasta ja sen ongelmista huolimatta, ei haluttu unohtaa kaikkea sitä ihailtavaa toimintaa, joka oli herättänyt Suomen sankari-diskurssit. Vaikka siis kaikki parlamentin edustajat eivät tähän liittyneetkään, oli sillä silti yhä paikkansa parlamentin poliittisessa diskurssissa.

Väittelymuotoiseen Britannian parlamentin keskusteluun kuuluivat kaikkina tarkasteltuina ajanjaksoina myös kriittiset näkemykset ja diskurssit. Talvisodan aikana suurinta kritiikkiä kohtasi Neuvostoliiton varoittamaton hyökkäys heikompaa Suomea kohtaan sekä Britannian hallituksen hidas toiminta Suomen avustusoperaatioiden kanssa. Jatkosodan aikana voidaan huomata selkeää kasvua Suomeen liittyvässä kritiikissä. Suomen hallituksen ja sotilaallisen johtajiston päätöksentekoa kyseenalaistettiin vahvasti ja muodostunut vihollisuus nähtiin yleisesti valitettavana, mutta välttämättömänä. Vielä jatkosodan aikana myös Britannian hallitusta ja

Neuvostoliiton toimintaa kritisoitiin, vaikka suurimman kritiikin kohteena näkyi Suomi ja sen toiminta.

Sodan jälkeisenä aikana voidaan yhä nähdä vahvoja kriittisiä asenteita niin Suomea, Britannian hallitusta kuin toisaalta Neuvostoliittoa kohtaan. Erityisesti Neuvostoliiton rauhanehdot ansaitsivat usean puhujan mielestä huomattavaa kritiikkiä, vaikka toisaalta myös kritisoijat itse saivat vastaansa kritiikkiä. Sodanaikainen jakautunut käsitys Neuvostoliiton toiminnan oikeudenmukaisuudesta jatkui sodan jälkeiseen ajatteluun. Osa puhujista näki Neuvostoliiton toiminnan Suomessa ja muissa vaikutusvaltansa alla olevissa maissa varsin kyseenalaisena, kun taas suuri joukko puhujista myös puolusti suurvallan toimintaa ja näki sen jopa ihanteellisena. Heidän mukaansa Neuvostoliitto oli tarjonnut Suomelle varsin oikeudenmukaiset rauhanehdot, minkä vuoksi asiassa ei nähty mitään kritisoimisen aihetta. Jakautuneet mielipiteet eivät välttämättä heijastaneet pelkkiä puoluetustoja, vaan myös ideologista pohjaa. Osa Työväenpuolueesta kritisoi taas Neuvostoliittoa, mikä oli ollut yleisempää talvisodan aikana.

Niin sodan aikana kuin sen jälkeenkin puhujan asenteet Neuvostoliittoon vaikuttivat selkeästi myös hänen asenteisiinsa Suomea kohtaan. Parlamentti oli ollut pitkään jakautunut liittyen näkemyksiinsä kommunismiin ja Neuvostoliittoon. Onkin huomioitava, että se, näkikö puhuja Neuvostoliiton toiminnan oikeana vai vääränä, vaikutti olennaisesti myös hänen näkemyksiinsä Suomesta ja sen toiminnasta. Huomioimisen arvoisena voidaan myös pitää, että toisen maailmansodan tapahtumista huolimatta tämä jakautuneisuus säilyi varsin vahvana parlamentin mielissä. Tämän yhteyden tärkeyttä ei tulisikaan siis aliarvioida. Varsinkin jatkosodan aikana Suomen toimintaa peilattiin usein myös Saksaan. Kuitenkin tämä rinnastus väheni selkeästi sodan loputtua. Vaikka Suomi ja Saksa mainittiin vielä paikoittain yhdessä, ei niillä nähty olevan yhtä suurta yhteyttä kuin jatkosodan aikana.

Sodan aikaisen ja jälkeisen keskustelun kontekstissa voidaan nähdä selkeä ero. Vaikka jatkosodan myötä Suomeen liittyvä kiinnostus oli selkeästi vähenemässä, Suomen merkitys toisen maailmansodan jälkeiselle Britannialle oli yhä vähäisempi. Vaikka kummallakin maalla oli sinänsä varsin suuri halu säilyttää ystävämieleiset suhteet ja hyvät kauppayhteydet, Britannia ei katsonut pystyvänsä tai olevansa edes kovin kiinnostunut vaikuttamaan suuremmin Suomen tilanteeseen. Enteilevä kylmä sota ja muuttuvat valtasuhteet tarkoittivat, että Britannialla oli paljon suurempia huolia kuin Suomen kohtalo. Vaikka Britannian parlamentti puheissaan vastusti ja osoitti

myötätuntoa Suomen rauhannehtoja kohtaan, ei se lopulta nähnyt pystyvänsä toimimaan suuremmin Suomen hyväksi. Sodan jälkeinen Eurooppa oli vahvan muutoksen alla.

Yhteenveto

Toisen maailmansodan jälkeinen maailma oli suurten mullistusten alla. Pariisin rauhansopimus ja ylipäätään rauhaneuvottelut linjasivat tulevaisuutta niin Suomelle kuin muulle Euroopalle.

Suomella oli vastassaan huomattava määrä rauhannehtoja, joiden toteuttaminen nähtiin keskeisenä tämän rauhan ja vapauden ylläpitämiseksi. Suomenkin rauhanneuvotteluiden taustalla voitiin jo huomata lännen ja idän kasvava erimielisyys ja epäluuloisuus toistensa pyrkimyksiä kohtaan. Maailmanvallan keskus oli siirtynyt nyt muualle, ja entiset eurooppalaiset suurvallat olivat menettäneet huomattavan määrän entisestä vaikutusvallastaan. Sodan jälkeinen epävarmuuden ja valtasuhteiden muutosten ilmapiiri osaltaan vaikutti myös siihen, kuinka Suomeen suhtauduttiin ja kuinka oleellisena se nähtiin Britannian kannalta. Hyvät suhteet nähtiin yhä ihanteellisina, mutta Britannialla ei ollut halua tai resursseja vaikuttaa suuremmin Suomen tilanteeseen. Britannian katse kääntyi oman valtion intressien kannalta keskeisimpiin kohteisiin.

Parlamentin keskusteluissa pystyttiin kuitenkin näkemään erityisesti talvisodan aikana vahvistunut positiivinen ja melkein sankarillinen kuva. Jatkosota ei lopulta ollut vahingoittanut tätä ystävämielistä kuvaa liiallisesti, vaan sodan jälkeen suhteiden palauttaminen ja kaupankäynti nähtiin taas tavoiteltavana asiana. Parlamentti muisteli Suomen sankarillisuutta talvisodan aikaan ja kritisoi myös Neuvostoliiton vaatimia rauhannehtoja. Mielenkiintoisena voidaan havaita, että jatkosodan jälkeen myös Työväenpuolue asennoitui yhä myötämielisemmin Suomeen ja sen toimintaan. Kuitenkin jokaisen puhetilaisuuden taustalla vaikuttivat vahvasti myös erittäin käytännönläheiset diskurssit ja pyrkimys ajaa juuri oman valtion etuja. Poliittisten edustajien Suomessa oli tarkoitus ajaa juuri Britannian etuja, kun taas rauhannehtojen pelättiin vaikeuttavan maiden välistä kauppaa. Käytännöllisten diskurssien olennaisuus painottuu koko käsiteltävän aineiston aikana, mikä on sinänsä ymmärrettävää. Tulihan jokaisen poliitikon puolueesta huolimatta ajaa ensisijaisesti juuri oman maansa etuja.

Aineistossa toistuvat erittäin vahvasti myös kriittiset diskurssit, joiden yleisyyden voidaan katsoa heijastavan erityisesti parlamentin väittelymuotoista olemusta. Argumentit ja vasta-argumentit ja laaja-alainen kritiikki kuuluivat olennaisena osana poliittiseen keskusteluun. Toisaalta sodanaikaiset ja sen jälkeiset kritiikin kohteet ja niiden painoarvo saattoivat joissain määrin vaihdella. Mielenkiintoista on havaita, että samankaltaiset diskurssit olivat hyvin yleisiä niin sodan

aikana kuin sen jälkeen. Toisaalta on ymmärrettävää, että vuosikautiset käsitykset eivät muuttuneet kovinkaan helposti.

Mielenkiintoisena voidaan myös pitää sitä, kuinka usein erityisesti Neuvostoliittoon suhtautuminen oli vahvasti sidoksissa Suomeen liittyviin näkemyksiin. Kunkin puhujan taustasta riippumatta, lähes jokaisella oli omanlainen näkemyksensä niin Suomen kuin Neuvostoliiton toiminnasta. Sodan jälkeen myös osa Työväenpuolueen edustajista kritisoi yhä vahvemmin Neuvostoliittoa. Näiden näkemysten välillä voidaan huomata selkeitä yhteyksiä. Neuvostoliittoon rinnastaminen oli ymmärrettävää, olivathan maat olleet sodassa usean vuoden ajan. Kiinnostavana voidaan myös nähdä, mihin valtioihin Suomi liitettiin.

Sodan jälkeenkin Suomi liitettiin usein osaksi valtioiden joukkoa, jotka olivat olleet sodassa Hitlerin puolella. Tämä rinnastus ei siis ollut hävinnyt vielä rauhan synnyttyä, vaan näiden maiden rauhanehtoja ja sopimuksia tarkasteltiin usein samassa istunnossa. Tämä on sinänsä ymmärrettävää, eihän Suomen osallisuus toisessa maailmansodassa ollut yksittäin kovinkaan merkittävä Britannian kannalta, minkä vuoksi on ymmärrettävää, että Suomen asioita käsiteltiin lähinnä osana suurempaa kokonaisuutta.

Suomi rinnastettiin yhteen pohjoismaiden ja Skandinavian kanssa, mikä oli erittäin yleistä koko tutkitun ajanjakson aikana. Myös Suomen näkeminen osana itä-Eurooppa, Baltiaa ja Neuvostoliiton vaikutusvallan alla olevia maita oli varsin yleistä. Toisaalta Suomi luoteltiin usein myös yhdeksi keskeisimmäksi puutavarantuojaksi Britannian kannalta. Eri rajauksiin vaikutti varmasti niin maantieteellinen sijainti kuin merkityssuhteet. Se mihin maihin Suomi yhdistettiin, kuvasi osaltaan myös sitä, kuinka Suomi nähtiin valtiona muiden valtioiden joukossa. Suomi ei itsessään ollut usein merkittävä, mutta se ja muiden maiden ryhmä nähtiin oleellisempana keskustelun aiheena.

7. Päätäntö

Tutkimuksen päätännössä palaan takaisin johdannossa asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

Tarkoituksena on yhdistää aikaisemmin käsitellyt aiheet ja pohtia laajemmin niiden yhteyksiä keskenänsä. Mielenkiintoisena voidaan nähdä myös havainnointi siitä, muokkaantuivatko Britannian parlamentin käsitykset Suomesta toisen maailmansodan aikana vai pysyivätkö maiden suhteet lopulta melko samankaltaisina. Johdannossa määrittelämäni tutkimuskysymykset olivat:

- Kuinka Iso-Britannian sodan aikainen parlamentti suhtautui Suomen osallisuuteen toisessa maailmansodassa?
- Minkälaiset argumentit ja diskurssit nousivat esiin?
- Muuttuiko argumentaatio siirryttäessä talvisodasta jatkostaan?
- Mistä mahdolliset muutokset johtuivat?

Tutkimuksen keskiössä on ollut kysymys siitä, kuinka Britannian toisen maailmansodan aikainen parlamentti suhtautui Suomen osallisuuteen sodassa. Olennaista on ollut tarkastella, millaiset argumentit ja diskurssit nousivat vahvimmiten esiin ja voidaanko sodan eri vaiheiden välillä huomata argumentaation muutoksia. Keskeisenä näiden kysymysten tarkastelulle voidaan havaita vallitsevan kontekstin keskeisyys ja sen selkeä vuorovaikutus aineistojen perusteella tehtyjen havaintojen kanssa. Vallitseva maailmantilanne sekä yksittäisten puhujien taustat ja omat pyrkimykset osaltaan vaikuttivat siihen, kuinka Suomen tilannetta käsiteltiin ja kuinka olennaisena tämä edes nähtiin. Tutkimuksen neljässä eri ajankohtaa käsittelevässä käsittelyluvussa voidaan havaita juuri tämä argumentaation ja kontekstin suhde, mutta toisaalta myös laajempi toistuvien diskurssien jatkumo sekä niiden yhteistyö ja ristiriidat. Argumentaation muutosta tarkastellessa on hyvä palata takaisin näiden lukujen havaintoihin.

Ensimmäistä käsittelylukua sotaa edeltävästä keskustelusta vuosina 1937-1938 voidaan pitää taustoituksen jatkona, mistä johtuen luvussa ei vielä tarkasteltu varsinaisia diskursseja yhtä laajasti kuin seuraavissa luvuissa. Tästä huolimatta tämäkin luku tarkasteli jo parlamentin näkemyksiä Suomesta ja sen toiminnasta sekä sitä, kuinka oleellinen Suomi oli Britannian kannalta. Sotaa edeltävältä ajalta voidaan havaita, että Suomi oli kaikkea muuta kuin keskeinen toimija Britannian ja sen parlamentin kannalta. Tämä oli sinänsä oletettavissa, sillä Suomi oli usein nähty varsin pienenä ja merkityksettömänä maan Britannian poliitikkojen ajattelussa jo pidemmän aikaa.

Kiinnostuksen vähäisyys ilmeni myös keskustelujen määrän vähyytenä. Suomen maininnat olivat pääasiallisesti lyhyitä huomautuksia, eikä maan asioita juuri käsitelty yksityiskohtaisemmassa

analyysissä. Suomi mainittiin usein osana suuria kokonaisuuksia ja tarkastelu rajoittui varsin pintapuolisiin toteamuksiin. Sotaa ennen Suomella oli merkityksensä osana muiden maiden joukkoa, olivatpa kyseessä muut pohjoismaat tai puutavaran kauppakumppanit, mutta suoranainen analyysi oli melko olematonta.

Tästä huolimatta parlamentin keskusteluissa ennen toista maailmansotaa voidaan havaita tiettyjä asenteita ja näkemyksiä Suomeen ja sen toimintaan liittyen. Vähäisestä merkityksestään huolimatta Suomeen suhtautuminen oli muodoltaan varsin neutraalia ja jopa myötämielistä. Suomen kauppaa oli tavoittelemisen arvoista pienestä koostaan huolimatta. Suomeen liittyviä asioita tarkasteltiin varsin neutraalisti, eikä maahan liitetty liiallisesti negatiivisia mielikuvia. Maiden suhteet ja parlamentin keskustelu olivat siis varsin neutraalit.

Tämä kuitenkin muuttui toisen maailmansodan syttyessä ja erityisesti Neuvostoliiton hyökättyä Suomeen. Jo vuonna 1939 voitiin huomata selkeää keskustelun kasvua. Euroopan maiden suhteet olivat selkeästi kiristymässä, ja tämä herätti paljon keskustelua. Erityisesti pienten ja puolueettomien maiden nähtiin olevan uhattuja ja tämä huoli kasvoi Saksan hyökätessä Puolaan vuoden syyskuussa. Neuvostoliiton esittämät vaatimukset Suomea kohtaan ja tästä käydyt neuvottelut herättivät joissain määrin mielenkiintoa, mutta talvisodan syttyessä ja erityisesti sen kestäessä odotettua kauemmin, parlamentin keskustelu siirtyi käsittelemään yhä enemmän Suomea ja sen tilannetta.

Vuoden 1940 keskustelun määrä ja laajuus nousee selkeästi tutkimuksen aikarajauksen kannalta kaikkein suurimmaksi ja olennaisemmaksi. Tämä osaltaan heijasti parlamentin selkeää kiinnostuksen kasvua Suomeen ja sen toimintaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut, että Suomi olisi yhtäkkiä muodostunut Britannian kannalta yhdeksi keskeisimmistä toimijoista. Varsinaisen Suomen merkitys nähtiin yhä varsin pienenä, vaikka muodostunut konflikti loi Britannialle mahdollisuuden ajaa omia intressejään eteenpäin.

Talvisodan aikaisista keskusteluista nousee vahvasti esiin neljä eri diskurssia, jotka osaltaan kuvastavat parlamentin näkemyksistä ja suhtautumismalleista muodostuneita kokonaisuuksia. Nämä neljä diskurssimuotoa ovat käytännöllinen, myötätuntoinen, sankarillinen ja kriittinen. Jako ei sinänsä ole absoluuttinen. Voidaan myös havaita, että diskurssit eivät välttämättä toimi yksin, erillään toisistaan, vaan vallitsevan kontekstin lisäksi useat eri diskurssit ja suhtautumisen muodot voivat olla selkeässä vuorovaikutuksessa keskenään. On ymmärrettävää, että parlamentin

keskusteluun osallistuneet puhujat eivät hyödyntäneet vain yksittäisiä argumentaation ja suhtautumisen muotoja rakentaessaan pohjaansa väitteilleen, vaan usein he hyödynsivät useita eri kokonaisuuksia.

Diskursseilla voidaan katsoa olleen paikoittain myös ristiriitoja keskenään, jotka saattoivat myös vaikuttaa samassa puheenvuorossa. Keskeisiä diskursseja tarkasteltaessa on myös huomioitava niiden taustalla vaikuttanut konteksti. Niin oman maan kuin puolueen pyrkimykset sekä puhujan omat ideologiat, moraalikäsitteet sekä puoluetusta vaikuttivat siihen, kuinka puhuja suhtautui Suomeen. Voidaan todeta, että diskurssit toimivat lähinnä yleistettynä keinona tarkastella ajan keskustelua ja siinä heijastuneita asenteita.

Yhtenä keskeisimmistä talvisodan aikaisista diskursseista voidaan nähdä käytännöllinen diskurssi. Tämä diskurssi korosti loogista lähestymistapaa ja vetosi erityisesti oman maan intressien valvomiseen. Keskeisintä oli tarkastella myös Suomen tilannetta mahdollisimman käytännöllisesti ja suosia ratkaisumalleja, jotka parhaiten palvelisivat oman maan intressejä. Talvisodan alussa, vaikka Suomea kohtaan osoitettiin myötätuntoa, ei sen avustaminen nähty mahdollisena. Kuitenkin sodan myöhemmässä vaiheessa, Suomen avustusoperaatiosta nousi mahdollisuus ajaa niin Britannian kuin liittoutuneiden laajempia tavoitteita. Avustamisessa nähtiin käytännöllinen hyöty, minkä vuoksi teema nousi ajankohtaiseksi. Samalla interventiolla voitaisiin vahvistaa Britannian omaa asemaa pohjoisessa Euroopassa ja hankaloittaa Saksan toimintaa. Käytännöllinen diskurssi toimi usein myös muiden diskurssien taustalla.

Myötätuntoisen diskurssin voidaan katsoa usein naamioineen vahvemmin käytännöllisiä diskursseja. Suomen kärsimää hyökkäystä kohtaan osoitettiin usein myötätuntoa. Myötätuntoiset diskurssit muodostuivat varsin yleiseksi käytänneeksi talvisodan aikana. Hyvää moraalista ja diplomaattista kieltä haluttiin toteuttaa. Suomea kohtaan osoitetun myötätunnon ja avustamisoperaatioiden suunnittelun taustalla vaikuttivat käytännölliset pyrkimykset oman maan etujen ajamiseen. Toisaalta osa myötätunnon osoituksista oli myös aitoa. Kummatkin valtapuolueet sekä osoittivat myötätuntoa Suomelle että keskittyivät tarkastelemaan oman maan etuja.

Myötätuntoista diskurssia voimakkaammaksi nousi sankarillinen diskurssi. Erityisesti vahvemman vaikutusvallan hallituksessa omannut Konservatiivipuolue halusi luoda osittain symbolisen kuvan Suomesta, joka yhteistuumin pienestä koostaan huolimatta, taisteli rohkeasti suurta uhkaa

vastaan demokratian ja vapauden puolesta. Sankari-diskurssi ei ollut talvisodankaan aikana kovin yleinen, mutta myös sen merkitys näkyi osana keskustelua. Toisaalta sankaritarinoiden luomisella haluttiin inspiroida myös oma kansa toimimaan yhtenäisesti varautuessaan sotaan varten.

Käytännölliset näkemykset heijastuivat usein tämänkin diskurssin taustalla. Voidaan siis huomata, kuinka usein eri diskursseilla oli selkeitä yhteyksiä toisiinsa ja ne elivät vahvassa vuorovaikutuksessa keskenään.

Osittain Britannian parlamentin väittelypainotteista kulttuuria edustamaan syntyi kriittinen diskurssi. Parlamentissa oli yleistä argumenttien ja vasta-argumenttien esittäminen, mistä johtuen on ymmärrettävää, miksi kriittiset asenteet heijastuivat niin vahvasti osana keskustelua. Yleensä myös kriittinen diskurssi ilmeni varsin hillitysti ja virallisesti esitettynä, vaikka toisinaan Suomeenkin liittyvä keskustelu yltyi vahvasanaiseksi väittelyksi. Talvisodan aikaan suurimman kriittisen diskurssin kohteena olivat Neuvostoliiton hyökkäys ja Britannian hallituksen toiminta. Suurin osa hallituskriitikistä tuli poliittiselta vasemmistolta. Mielenkiintoista oli myös havaita, että osa myös Työväenpuolueen sosialismin ihailijoista yhtyi Neuvostoliiton toiminnan kritiikkiin. Heidänkin todettiin olevan pettyneitä Neuvostoliiton toimintaan. Myös Suomea kohtaan osoitettiin satunnaista kritiikkiä, mutta se ei ollut kovinkaan suurta. Talvisodan konfliktien myötä voidaan huomata parlamentin Suomeen liittyvän keskustelun syventyneen, ja näin vahvistaen myös eri suhtautumisen muotojen ilmenemisen selkeyttä.

Jatkosodan aikana tapahtui huomattavia muutoksia taustalla vaikuttaneeseen kontekstiin, mutta tästä huolimatta talvisodan diskurssit siirtyivät pitkälti myös jatkosodan aikaisiin keskusteluihin. Erityisesti jatkosodan alussa kesällä 1941 parlamentti pyrki säilyttämään hyvät suhteet Suomeen. Muisto talvisodan aikaisesta sankari-diskurssista säilyi, vaikka hyvin pienenä osana parlamentin näkemystä. Sankari-diskurssi tosin keskittyi muistelemaan Suomen talvisodan aikaisia saavutuksia, eikä niinkään jatkosodan aikaista toimintaa. Tämä diskurssi ei ollut läheskään yhtä merkityksellinen kuin talvisodan aikaan, mutta muisto aikaisemmasta säilyi. Myötämieliset diskurssit heijastuivat yhä jatkosodan alussa. Suomen konflikti nähtiin aluksi jopa oikeutettuna, pyrkihän se vain saavuttamaan menetetyt alueensa takaisin. Myötätuntoinen näkemys muuttui vastahakoiseksi vihollisuudeksi Suomen jatkaessa hyökkäystään Britannian liittolaista vastaan. Tästä huolimatta myötätuntoinen diskurssi säilyi jatkosodankin aikana, vaikka se ei ollutkaan kontekstin muutoksen vuoksi yhtä keskeisessä osassa kuin talvisodan aikana.

Kriittinen diskurssi vahvistui jatkosodan aikana. Myös Suomen asema muuttui pitkälti myötätunnon kohteesta vahvan kritiikin kohteeksi. Erityisesti sodan alussa kritiikkiä sai osalleen myös Britannian hallitus, sen pyrkiessä säilyttämään suhteet Suomeen, Suomen aggressiosta huolimatta. Kuitenkin keskeisimpänä jatkosodan kritiikin kohteena toimi Suomen ja sen hallituksen toiminta ja päätöksenteko. Parlamentin eri puolueiden näkemysten välillä olleet ristiriidat nousivat vahvasti esiin myös Suomeen liittyvässä keskustelussa. Erityisesti Neuvostoliiton toimintaa kohti osoitettiin niin puoltavia kuin vasta-väitteitä. Eri näkemykset herättivät taas lisää debattia parlamentin edustajissa. Vastakkaisia näkemyksiä osoitettiin myös siitä, oliko Suomi pakotettu sotaan Saksan kanssa vai oliko kyseessä tietoinen valinta. Se, kuinka puhujat suhtautuivat niin kysymyksiin Neuvostoliitosta kuin Saksasta vaikuttivat olennaisesti myös heidän näkemyksiinsä Suomesta ja sen toiminnasta. Kriittiset diskurssit nousivat vahvemiksi kuin talvisodan aikana. Pääasiallinen kriittinen asennoituminen oli osoitettu Suomeen Työväenpuolueelta, kun taas suuri osa myötämielisyydestä tuli Konservatiivipuolueelta.

Kuten talvisodan aikaisessa keskustelussa, myös jatkosodan aikaisessa, heijastui käytännöllisen diskurssin olennaisuus. Oman valtion tavoitteet ja pyrkimykset tuli aina asettaa muiden asioiden edelle. Keskeistä sodanaikaisessa politiikassa oli punnita hyöty-riski –suhteita. Talvisodan aikaan korostui pohdinta Suomen avustamisen hyödyistä ja haitoista. Samankaltainen ajattelu vaikutti myös jatkosodan päätöksenteossa. Britannia ja Neuvostoliitto olivat nyt liittolaiset. Tästä johtuen aikaisemmasta sympatiasta huolimatta, Britannia oli velvoitettu julistamaan sodan Suomelle. Britannian valtion oma kohtalo ja kansainväliset suhteet merkitsivät enemmän kuin aikaisemmat asennoitumiset ja pohdinta Suomen ja Neuvostoliiton toiminnan oikeutuksesta.

Mielenkiintoisena voidaan havaita, että jatkosodan aikana Suomeen liittyvä keskustelu väheni selkeästi, ja Suomea ei nähty läheskään yhtä keskeisenä tai mielenkiintoisena Britannian kannalta. Suomeen ei jatkosodan alun jälkeen enää kiinnitetty samankaltaista huomiota, vaan sen asioita käsiteltiin osana suurempaa kokonaisuutta. Suomi laskettiin usein yhdeksi muiden Hitlerin pienempiä liittolaisia, ja parlamentti käsitteli näiden maiden tilannetta samassa keskustelussa. Vielä sodan jälkeenkin Suomi esitettiin usein osana pieniä, mutta suuressa kuvassa vähemmän merkittäviä vihollismaita. Tämän lisäksi Suomi rinnastettiin usein niin osaksi Skandinaaviaa, pohjoismaita kuin myös Baltiaa, itäistä Eurooppaa ja puutavarantuojia. Se mihin maihin Suomi liitettiin, vaikutti myös siihen, miten siihen suhtauduttiin.

Talvisodan ja jatkosodan voidaan havaita olleen varsin erilaiset konfliktit. Tästä huolimatta suuri joukko talvisodan aikaisista asenteista ja diskursseista säilyi parlamentin ajattelussa. Jatkosodan muuttuneesta tilanteesta huolimatta aikaisemmat myötätuntoiset asenteet muistettiin. Tämän lisäksi käytännönläheiset ja kriittiset diskurssit kuuluivat oleellisena osana ajan poliittiseen keskusteluun. Talvisodan muistoista huolimatta, voidaan havaita myös selkeitä muutoksia diskurssien sisällöissä ja niiden painoarvoissa. Muuttunut konteksti vaikutti myös parlamentin näkemyksiin Suomesta. Myös parlamentin valtuutettujen asennoituminen Suomeen oli muuttunut. Työväenpuolueen sympatia siirtyi vahvemmin Neuvostoliiton puolelle, vaikka se olikin kritisoinut suurvallan toimintaa talvisodan aikaan. Suomelle myötämieliset asenteet korostuivat vahvemmin Konservatiivipuolueen riveissä, vaikka myös poikkeuksia näkyi. Suomen tilanteesta oli yhä ristiriitaisempia näkemyksiä. Tietyt käsitykset eivät tosin kadonneet helposti, vaan Suomeen suhtauduttiin pääasiallisesti yhä myötämielisesti.

Sodan jälkeisiä vuosia 1945-1947 tarkastellessa voidaan huomata, ettei jatkosota ollut lopulta muuttanut liiallisesti Britannian myötätuntoista asennetta Suomea kohtaan. Samoin voidaan huomata, että useat toisen maailmansodan aikaiset diskurssit siirtyivät myös sodan jälkeiseen ajatteluun. Toisaalta myös sodan aikaisissa ja jälkeisissä diskursseissa voidaan havaita tiettyjä eroavaisuuksia, jotka johtuvat pääasiallisesti muuttuneesta kontekstista. Suomeen liittyvä suhtautuminen ja maiden väliset suhteet olivat jatkuvan muutoksen alla niin sodan aikana kuin sen jälkeen. Tästä huolimatta voidaan myös sodan jälkeen havaita niin myötätuntoisia, sankarillisia, käytännöllisiä kuin kriittisiäkin diskursseja.

Toisen maailmansodan jälkeisessä Suomeen liittyvässä keskustelussa korostui erityisesti Pariisin rauhansopimus vuoden 1947 helmikuussa, tätä edeltäneet rauhanneuvottelut sekä itse rauhanehdot. Suomeen liittyvä keskustelu ja mielenkiinto eivät nousseet läheskään yhtä suuriksi kuin talvisodan aikana. Tästä huolimatta erityisesti vuoden 1947 rauhansopimusta seurannut keskustelu oli selkeästi runsaampaa kuin aikaisempina vuosina, myös jatkosodan aikana. Oli toisaalta ymmärrettävää, että toisen maailmansodan päätöksen kaltainen suuri tapahtuma, kasvatti osaltaan myös Suomeen liittyvää keskustelua. Tästä huolimatta Suomi esitettiin yhä usein osana suurempaa kokonaisuutta ja erityisesti yhtenä entisistä pienemmistä vihollismaista. Tämä jatkosodan aikainen rinnastus ei kadonnut vielä sodan päätyttyäkään.

Vaikka jatkosodan aikana Suomi ja Britannia olivat olleet näennäisesti sodassa keskenään, sodan jälkeen pyrittiin palaamaan normaaliin ja palauttamaan maiden väliset ystävälliset suhteet.

Konfliktista huolimatta, muisto ystävydestä kantoi sodan jälkeiseen ajatteluun. Myötätuntoiset diskurssit heräsivät eloon myös Työväenpuolueen suunnalta parlamentin kritisoidessa Suomen saamia rauhannehtoja. Toisaalta rauhannehtojen kritiikin taustalla, vaikutti myös käytännöllinen diskurssi, sillä rauhannehtojen pelättiin vaikeuttavan Suomen ja Britannian kauppaa. Sodan jälkeenkin voitiin havaita, kuinka eri diskurssit muodostivat usein yhtenäisen kokonaisuuden, joka vaikutti vuorovaikutuksessa eri näkemysten kanssa. Erityisesti talvisodan aikaista sankari-diskurssia haluttiin herätellä esiin Konservatiivipuolueen riveissä. Vaikka Suomi oli entinen vihollinen, haluttiin korostaa, kuinka se oli kaikesta huolimatta toiminut varsin eettisesti ja halusi nyt taas työstää valtiotaan parempaan suuntaan, jotta se nousisi jälleen demokratian kehityksen mallimaaksi. Tämän näkemyksen mukaan Britannian tulisi unohtaa aikaisempi sota ja työstää Suomen suhteita taas positiivisella pohjalla.

Toisaalta jatkosodan jälkeen voitiin yhä havaita vahvoja kriittisiä diskursseja Suomea, Britannian hallitusta ja Neuvostoliittoa kohtaan. Suomen ja Britannian välillä vallinnut vihollisuus säilyi joidenkin puhujien mielessä, minkä vuoksi hallitus kohtasi kritiikkiä sen jättäessä varsin tuoreet ristiriidat taakseen ja parantaessa liiankin pian suhteitaan entisiin vihollismaihin. Toisaalta myös argumentointi Neuvostoliiton puolesta ja vastaan säilyi. Osa puhujista kritisoi Neuvostoliiton Suomelle asettamia rauhannehtoja, kun taas joukko keskusteluun osallistujista näki Neuvostoliiton toiminnan oikeudenmukaisena. Parlamentin ristiriitaiset näkemykset Neuvostoliiton toimintaa kohtaan näkyivät vielä sodan jälkeen ja osaltaan myös heijastuivat sen asenteisiin Suomea kohtaan. Neuvostoliitton liittyneiden asenteiden ristiriitaisuus perustui kuitenkin erityisesti ideologiseen pohjaan, sillä myös Työväenpuolue kritisoi Neuvostoliittoa sodan jälkeen.

Aineistosta voidaan havaita, että puhujien asenteiden taustalla ei vaikuttanut pelkkä puoluetusta, vaan vahvemmin jokaisen puhujan oma ideologinen mooraali-pohja. Kumpikin valtapuolue esitti Suomea kohtaan niin myötätuntoa kuin kritiikkiä sekä sodan aikana että sen jälkeen. Toisaalta voidaan havaita, että suurin osa myötämielisyydestä tuli toisen maailmansodan aikana hallituksessa vahvemmassa asemassa olleelta Konservatiivipuolueelta, kun taas Työväenpuolueen edustajat kritisoivat useammin oman maan ja Suomen hallitusta. Tästä huolimatta selkeitä poikkeuksia löytyi, eikä puheenvurojen taustalla vaikuttanut vain puoluetusta tai ideologia, vaan myös laajempi konteksti.

Mielenkiintoista on havaita, kuinka neljä diskurssia siirtyivät sodan konfliktista toiseen ja lopulta myös sodanjälkeiseen ajatteluun. Toisaalta diskurssien ja suhtautumisen välillä oli selkeitä eroja

erityisesti kontekstin muutoksista johtuen, mutta tästä huolimatta tietyt asenteet myös säilyivät lähes muuttumattomina. Erityisesti talvisodan aikana vahvistunut myötämielinen asenne Suomea kohtaan säilyi, vaikka maa kohtasi myös yhä enemmän kritiikkiä erityisesti jatkosodan aikana. Talvisodan lyhyestä kiinnostuksen kasvusta huolimatta, Suomi säilyi laajassa kontekstissa varsin vähäisesti merkittävänä maana Britannian kannalta. Tämä vahvistui erityisesti sodan jälkeen Britannian oman vaikutusvallan laskiessa sekä sen kiinnostuksen suuntautuessa aivan toisaalle. Tästä huolimatta on mielenkiintoista huomata, kuinka selkeitä yhtäläisyyksiä parlamentin ajattelulla oli niin ennen sotaa, sen aikana kuin jälkeinkin. Suomi oli Britannian kannalta pieni, mutta myötätuntoa herättävä pohjoisen Euroopan toimija.

Toisen maailmansodan jälkeen Suomen katsottiin kuuluvan vahvimmin Neuvostoliiton vaikutusvallan piiriin, eikä Britannialla katsottu olevan mahdollisuutta, eikä toisaalta myöskään kiinnostusta vaikuttaa tähän asiaan. Suomen tuominen Britannian ja lännen vaikutusvallan piiriin ei katsottu tuovan riittävää hyötyä Britannian kannalta, minkä vuoksi kiinnostuksen kohde siirtyi yhä vahvemmin toisaalle. Vuoden 1947 kesällä parlamentissa todettiin, että vaikka Skandinaviassa oli sotilaallisesti kiinnostava rooli Britannian kannalta, Suomella ei ollut tätä merkitystä. Suomen avustaminen nähtiin mahdollisena ja toisaalta myös ei kovinkaan kiinnostavana. Päätökseen vaikutti toisaalta myös osittain Britannian oman vallan selkeä lasku ja suurvalta- aseman menetys. Olikin selkeää, että Britannialla oli erityisesti toisen maailmansodan jälkeen yhä vähäisempi mielenkiinto Suomea ja sen asioita kohtaan. Vaikka se yhä seurasi maan kehitystä, ei se aikunut enää juurikaan puuttua maan asioihin.²⁴⁸

Kylmän sodan jaukautuneisuus idän ja lännen välillä alkoi voimistua Euroopassa. Huhtikuussa 1948 Suomi seurasi Unkaria ja Romaniaa solmien Neuvostoliiton kanssa YYA-sopimuksen eli sopimuksen ystävydestä, yhteistoiminnasta ja keskinäisestä avunannosta. Sopimuksen tarkoituksena ja velvoituksena oli Suomen oman alueen puolustaminen kummankin maan toimesta sekä sellaisen hyökkäyksen estäminen, joka pyrki Suomen mailta Neuvostoliittoon. Suomen yhä toivottiin pystyvän pysymään erossa laajemmista konflikteista. Suomi ei sopimuksen vuoksi pystynyt säilymään täysin puolueettomana, mutta se pyrki yhä luomaan kuvaa, ettei se ollut todellinen osa Neuvostoliiton itäisen Euroopan osaa.²⁴⁹

---

²⁴⁸ Upton, 2006, 63.

²⁴⁹ Meinander, 2012, 90-91.

Suomen ja Neuvostoliiton välillä sovitun sopimuksen jälkeen Suomen tilanne oli kuitenkin Britannian poliittisen johtajiston pohdinassa. Neuvostoliiton pelättiin valloittavan Suomen, mutta lopulta haluttiin vakuuttua siitä, ettei tämä sopimus tarkoittaisi täyttä Neuvostoliiton valtaa Suomessa. Laajemmassa tarkastelussa oli koko pohjoismaiden ja myös itäisen Euroopan tulevaisuus, eikä niinkään pelkkä Suomen tilanne.²⁵⁰

Kylmän sodan syttyessä Britannian Suomeen liittyvä kiinnostus heijastui pääasiallisesti lähinnä siinä, kuinka Neuvostoliiton vaikutus Suomessa vaikuttaisi laajemmin muualla Skandinaviassa tai Euroopassa. Vähäinkin kiinnostus ei siis kohdistunut suoranaisesti Suomeen, vaan siihen millainen vaikutus Neuvostoliitolla olisi Suomen kautta ympäröivällä alueella.²⁵¹ Tätä voidaan verrata myös toista maailmansotaa edeltävään aikaan, jolloin Britannia oli kiinnostunut Suomesta pääasiallisesti Neuvostoliiton naapuruuden vuoksi. Esimerkiksi Suomen sisällissotaa kohti osoitettu kiinnostus perustui pääasiallisesti Venäjän aikaisempaan vallankumoukseen. Britannia oli kiinnostunut Venäjän naapureista pohjautuen niiden suhteisiin Venäjän kanssa, eikä niinkään näistä valtioista itsestään.²⁵² Britannian näkemys Suomesta liittyi pääasiallisesti sen laajempaa yhteyteen ympäröivään kontekstiin niin ennen sotaa, sen aikana kuin sen jälkeenkin. Oman maan hyötyajattelu korostui Suomen asioita tarkasteltaessa. Kylmän sodan heräillessä voitiin havaita, kuinka länsimaiden, kuten Britannian, kiinnostus Suomeen heikkeni ja kuinka vahva yhteys alkoi muodostua Suomen ja Neuvostoliiton välillä.

---

²⁵⁰ Insall & Salmon, 2012, 144-145.

²⁵¹ Aunesluoma, 2012, 235.

²⁵² Ruotsila, 2005, 15.

8. Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

8.1. Alkuperäislähteet:

Iso-Britannian parlamenttikeskustelut 1937-1947, Hansard-arkistojärjestelmä,
<http://hansard.millbanksystems.com/>

8.2. Tutkimuskirjallisuus:

Anievas Alexander (2011), The international political economy of appeasement: the social sources of British foreign policy during the 1930s, *Review of International Studies*, Cambridge University Press, vol. 37(2), s. 601-629.

Aunesluoma Juhana (toukokuu 2012), A Nordic Country with East European Problems: British views on post-war Finland, 1944–1948, *Scandinavian Journal of History*, vol. 37, s. 230-245.

Callaghan John (2007), *The Labour Party and foreign policy : a history*, Routledge, London: New York.

Childs David (huhtikuu 1977), The british communist party and the war, 1939-41: old slogans revived, *Journal of Contemporary History*, vol. 12, issue 2, s. 237-253.

Crewe Emma (2015), *Commons and lords : a short anthropology of Parliament*, Haus, London.

Doerr Paul (heinäkuu 2001), 'Frigid but unprovocative': British policy towards the USSR from the Nazi-Soviet Pact to the Winter War, 1939, julkaisu: *Journal of Contemporary History*, vol. 36(3), s. 423-439.

Edwards Robert (2007), suomentanut Porio Jouni, *Talvisota eurooppalaisin silmin*, Helsinki: Jyväskylä, Minerva.

Evans Helena P. (2005/2006), British Involvement in the Finnish Peace: The Paris Peace Treaty, 1947 – A Mere Formality, toimittanut: Aunesluoma Juhana, *From War to Cold war: Anglo-Finnish relations in Twentieth century*, Suomalaisen kirjallisuuden seura, s. 90-104.

Frey Bruno & Waldenström Daniel (huhtikuu 2008), Did nordic countries recognize the gathering storm of World War II? Evidence from the bond markets, *Explorations in Economic History*, Vol. 45, issue 2, s. 107-126.

Gerrard Craig (2005), *The Foreign Office and Finland 1938-1940 : diplomatic sideshow*, sarja: Cass contemporary security studies series, London: Frank Cass.

Hastings Max (2011), kääntänyt Ruuhinen Heli, *Winston Churchill : sotavuodet 1940-1945*, Docendo, Jyväskylä.

Hett Benjamin Carter (2019), suomentanut Uschanov Tommi, *Demokratian kuolema : kuinka Hitler nousi valtaan*, Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki.

Holmila Antero (2009), Talvisodan kuva brittilehdistössä, toimittanut Holmila Antero, *Talvisota muiden silmin: maailman lehdistö ja Suomen taistelu*, Jyväskylä, Atena, s. 125-142.

Ihalainen Pasi & Matikainen Satu (2016), The British Parliament and Foreign Policy in the 20th Century : Towards Increasing Parliamentarisation?, *The Parliamentary History Yearbook Trust 2016, Parliamentary History*, 35(1), Wiley-Blackwell Publishing Ltd., s. 1-14.

Insall Tony & Salmon Patrick (toukokuu 2012), Preface to *The Nordic Countries: From War to Cold War, 1944–1951*, *Scandinavian Journal of History*, vol 37, issue 2, s. 136-155.

Johansen Claes (2016), *Hitler's Nordic ally? : Finland and the total war 1939-45*, Pen & Sword Military, Barnsley, South Yorkshire.

- Junila Marianne (2000), Kotirintaman aseveljeyttä : suomalaisen siviiliväestön ja saksalaisen sotaväen rinnakkainelo Pohjois-Suomessa 1941-1944, Väitöskirja Oulun yliopisto, Bibliotheca historica, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kelly Bernard (syyskuu 2009), Driftin Towards War: The British Chiefs of Staff, the USSR and the Winter War, November 1939-March 1940, julkaisu: Contemporary British History, vol. 23(3) s. 267-291.
- Kivimäki Ville (2012), Introduction: Three wars and their epitaph: the Finnish history and scholarship of world war II, Toimittanut: Kinnunen Tiina & Kivimäki Ville, Finland in World War II : history, memory, interpretations, sarja: History of warfare, ISSN 1385-7827, v. 69, Leiden: Brill, s. 1-48.
- Kotakallio Juho (2014), Hänen majesteettinsa agentit : brittiedustelu Suomessa 1918-1941, Atena.
- Mancuso Maureen (1995), The ethical world of British MPs, McGill-Queen's University Press, Montreal.
- Manninen Ohto (2005/2006), War between Friends: Britain and Finland, 1941-44, Toimittanut: Aunesluoma Juhana, From War to Cold war: Anglo-Finnish relations in Twentieth century, Suomalaisen kirjallisuuden seura, s. 42-47.
- Meinander Henrik (2012), Finland and the great powers in world war II: Ideologies, geopolitics, diplomacy, Toimittanut: Kinnunen Tiina & Kivimäki Ville, Finland in World War II : history, memory, interpretations, sarja: History of warfare, ISSN 1385-7827, v. 69, Leiden: Brill, s. 49-92.
- Nevakivi Jukka (1972), Apu jota ei pyydetty: Liittoutuneet ja Suomen talvisota 1939-1940, Tammi, Helsinki.
- Nevakivi Jukka (1991), Suomi ja länsivallat talvisodan päättymisestä operaatio Barbarossaan, Toimittanut Kronlund Jarl, Talvisodasta jatkosotaan, Suomen sotahistorian komissio r. y., Gummerus Kirjapaino OY, Helsinki, s. 67-74.
- Nokkala Terhi & Saarinen Taina (2018), Discourse analysis in higher education research: Theory and method, Toimittanut: Cai Yuzhuo, Kivistö Jussi, Kohtamäki Vuokko, Lyytinen Anu & Pekkola Elias, Theoretical and Methodological Perspectives on Higher Education Management and Transformation: An advanced reader for PhD students, Tampere University Press, Tampere, s. 13-28.
- Peltovuori Risto (1975), Saksa ja Suomen talvisota, Helsinki: Otava.
- Pynnönen Anu (2013), Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen, Jyväskylän yliopisto.
- Ruotsila Markku (2005), Churchill and Finland : a study in anticommunism and geopolitics, London: New York, Routledge.
- Ruotsila Markku (2002), Churchill ja Suomi : Winston Churchillin Suomea koskeva ajattelu ja toiminta 1900-1955, Helsinki, Otava.
- Rush Michael (2001/2004), The role of the member of Parliament since 1868 : from gentlemen to players, Oxford University Press.
- Sundbäck Esa (joulukuu 2002), 'A Comparatively Small Market, But Which Is Still Worth Taking into Consideration': Britain and the Economic Attraction of Finland after World War I, Scandinavian Journal of History, vol. 27, issue 4, s. 211-232.
- Tepora Tuomas (2015), Sodan henki –kaunis ja ruma talvisota, Helsinki, WSOY.
- Upton Anthony (2005/2006), Finland, Great Britain and the Cold War, 1944-55, Toimittanut: Aunesluoma Juhana, From War to Cold war: Anglo-Finnish relations in Twentieth century, Suomalaisen kirjallisuuden seura, s. 59-74.

Visuri Pekka (2005/2006), *The Making of the Paris Peace Treaty: Military Strategy and British Policy towards Finland, 1944-47*, Toimittanut: Aunesluoma Juhana, *From War to Cold war: Anglo-Finnish relations in Twentieth century*, Suomalaisen kirjallisuuden seura, s. 48-58.

Walker Jonathan (2017), kääntänyt Soro Maikki, *Churchillin kolmas maailmansota : brittien suunnitelmat hyökätä Neuvostoliittoon 1945*, Minerva, Helsinki.